

marec 2011

GLAS PODZEMLJA

GLAS PODZEMLJA

glasilo
Društva za raziskovanje jam Ljubljana

Naslov izdajatelja:
Luize Pesjakove 11, 1000 Ljubljana
e-mail: dzrjl@speleo.net
<http://www.speleo.net/dzrjl>

Spletna izdaja:
http://dzrjl2.speleo.net/glas_podzemlja

Urednik:
Matej Dular

Uredniški odbor:
dr. Franci Gabrovšek, Rafko Urankar

Naslovnica:
Matija na robu novoodkritega 40 m brezna na Hrušici pozimi 2011
(foto: Primož Rupnik)

Stavek:
Matej Dular

Tisk:
Trajanus d.o.o.

Naklada:
125 izvodov

ISSN 1581-8942

Ljubljana, marec 2011

Delovanje društva v letih 2010 in 2011 v okviru sofinanciranja
okoljskih nevladnih organizacij podpira:

REPUBLIKA SLOVENIJA

MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

marec 2011
GLAS PODZEMLJA

UVODNIK	3
DRUŠTVO	
Primož Presetnik: Zaključno poročilo predsednika društva med leti 2007 in 2011	4
RAZISKOVANJE	
Matija Perne: Raziskave v Renetovem breznu 2006-2010	6
Aleksander Štrukelj: Brezno treh src na Snežniku ali nekatera srca se nikoli ne postarajo	11
Matic Di Batista: Rovka L-61	16
Primož Rupnik: Revenov brezen	19
Janez Kanoni: Dihalnik v Pušči	24
Bojana Fajdiga: Raziskovanje na Planini Zaprikraj	26
POROČILA	
Dean Pestator: Poročilo s poletnega tabora 2007 (4. - 10. avgust)	32
Dean Pestator: Poletni tabor Kanin 2010	37
Jure Košutnik: Projekt Jamski habitati v MOL	40
Maja Zagmajster: Uspešno iskanje jam na vojaškem poligonu Poček pozimi 2007/2008	50
Matej Dular: Čistilne akcije 2007-2010	52
ČLANKI	
Primož Presetnik: Ocena povprečnih napak napačnih leg jamskih vhodov in deleža napačnih določitev na podlagi podatkov s terena	55
DRUGI PRISPEVKI	
Rok Grecs: Jame v okolici Koprive na Krasu	60
Rok Grecs: Jamski pujs	61
France Šušteršič: Novi izdaji članske pesmarice ob rob	62
France Šušteršič: Misli o Matjažu Pucu	63
Jurij Andjelić - Yeti: Pršivska zgodba	67
RAZVEDRILO	
Matej Dular: Jamarska križanka	73
Tomislav Lajovic: Duplerica - Marjan Zavec	74

Matej Dular

UVODNIK

Pisanje uvodnika je dober znak, saj pomeni, da je gradivo za GP prejeto, urejeno, zblektorirano in postavljeno, da torej manjka samo še nekaj uredni-kovalskega pametovanja in neprespane noči so lahko preteklost. Z urednikovega stališča je uvodnik torej v bistvu zaključnik. Če se urednik pisanja uvodnika loti pre zgodaj v delovnem procesu, tvega, da mu kateri od pozneje prejetih prispevkov prekriža račune in spodmakne žebljico, ki jo je urednik v svojem uvodniku pred tem že tako dobro zadel na glavico.

Do nečesa podobnega bi lahko prišlo tudi tokrat. Pred dobrim letom sem začel razmišljati, da če že materiala za GP ni kaj dosti, lahko spišem vsaj kak dolg uvodnik in tako nategnem GP na dvomestno število strani. In v tisti situaciji je ni bilo bolj samoumevne teme za pisanje uvodnika od te, kako lenobe članske že spet nočejo pisat prispevkov. Tema je sicer že malo obrabljena s strani mojih predhodnikov, a je pravi evergreen (glej npr. uvodnik v letniku 1971, ali pa kazalo v letniku 1978, če omenim samo dva primera, Glas podzemlja se je medtem namreč podigitaliziral in na spletu je na voljo celoten arhiv vseh dosedanjih številka na naslovu http://dzrj12.speleo.net/glas_podzemlja, tako da si omenjene reference lahko tudi sami ogledate). Omenimo še, da je Matjaž Puc kot prvi urednik GP optimistično upal, da bi glasilo lahko izhajalo na vsake tri mesece.

Pa je kapnil kak prispevek zdaj tu zdaj tam, večinoma taki, katerih avtorje sem vsled solidnih jamarskih dosežkov osebno dovolj dolgo nadlegoval, od takih pa sem seveda dobil predvsem poročila o dotičnih raziskavah in dosežkih, dokumentacijo z načrti, povzetke društvenih projektnih nalog in v nekem hipu sem dobil občutek, da tudi če GP vendarle kdaj bo, bo vsebina khm ... nekako suhoparna ... bolj en sam formalno-katastrski material ... manjkali so prispevki, ki bi glasilo dajali dušo. Tudi to bi znala biti hvaležna tema za dolgovezen uvodnik, čeprav je tudi ta že malce obrabljena. Lahko bi npr. članskim puščobam podal nekaj namigov, kaj naj bi GP pravzaprav bil oziroma kako so si ga predstavljali moji vrli predhodniki. Vseboval naj bi pesmice, zbadljivke, zapise spominov, anekdote, polemike, pa še kak resen (če ne že ravno znanstven) članek itd. Yeti je npr. v že omenjenem uvodniku letnika 1971 lepo zapisal, da sprejemamo vse, razen preveč seksualno revolucionarnih prispevkov. Važna in nepogrešljiva sestavina GP so torej kreativni prispevki,

napisani z domišljijo, duhovitostjo ali refleksijo, ki so bralcu v navdih in bralne užitke. Poročila o aktualnih raziskavah so seveda tudi pomembna, a tako brez enih kot brez drugih GP stagnira.

Pa je še kar naprej kapnil kak prispevek zdaj tu zdaj tam in ko sem se v začetku leta 2011 končno spravil nad GP in vrgel gradivo na kup, sem ugotovil, da ga bo že skoraj preveč. Panika! Nehajte oddajati prispevke, drugače bo šlo čez rob! Po ponovnem pregledu sem ugotovil, da je bilo gradivo v nasprotju z mojim sprotnim vtisom vendarle spisano pretežno zanimivo in berljivo in da vse skupaj kot celota deluje povsem kompetentno. Da vsebuje tako kakšno pesmico, kot tudi anekdotično dogodivščino, karikaturu, spomine, pa še en resen strokovni članek in eno polemiko povrh. Vsa poanta uvodnika bi šla v nič, če bi ga bil pred tem že spisal.

O čem bi torej lahko tekkel tale uvodnik? O stoletnici ali o novi društveni sovici raje ne, temu bo namenjena posebna jubilejna številka GP in res ne morem hoditi v zelje njenemu uredniku. O stoletnici lahko v tej številki še največ izveste iz križanke. Tudi o vsesplošni visoki aktivnosti društva ne bom pisal, da ne bi hodil v zelje predsedniku in njegovemu poročilu na naslednji strani.

Očitno torej ni usoda tega uvodnika, da bi kaj določenega povedal, ampak da polahko ogreje mišice vaših očesnih zrkel, da drugi dan po branju GP ne boste imeli preveč muskelfibra. Da pa ne boste vseeno rekli, da od uvodnika niste prav ničesar odnesli, je tu podatek, da je magnetna deklinacija za naše kraje (konkretno za Postojno) trenutno 2° 46' E in se spreminja s hitrostjo 0° 7' E letno (vir: Matija, <http://www.ngdc.noaa.gov/geomag/geomag.shtml>).

Ali se bo zaradi potresa na Japonskem ali bližajočega se kometa deklinacija še kaj bolj spremenila, na uredništvu žal ne vemo, vam pa v primeru prihoda radioaktivnega oblaka iz Japonske svetujemo, da se spravite na varno - raziskovat čim globlje v jame.

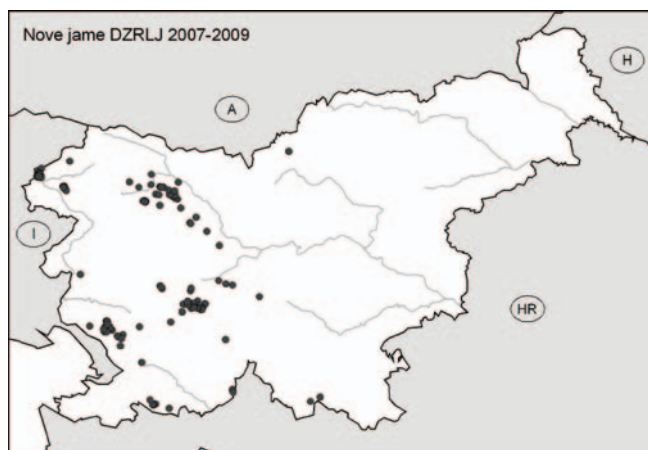
Primož Presetnik

ZAKLJUČNO POROČILO PREDSEDNIKA DRUŠTVA MED LETI 2007 IN 2011

Spodobi se in pravično je, da ob koncu štiriletnega predsedniškega obdobja spoštovanemu Društvu za raziskovanje jam Ljubljana podam poročilo o dogajanju v tej dobi. Kogar zanimajo podrobnejši opisi, jih lahko najde v vsakoletnih poročilih občemu zboru in v ostali dokumentaciji, ki so jo naredili člani društva.

O raziskovalni dejavnosti

V vseh štirih letih so bili izvedeni prvomajski (2007, 2008: Planina Zaprikraj, 2009: Jezerina v Matarskem podolju, 2011: Godovič) in poletni raziskovalni tabori (2007-2011: Babanjski Škedenj) ter izpeljane številne ekskurzije (2007: 135, 2008: 146, 2009: 225; 2010: 178). Med jamami je potrebno omeniti nove jame - *Krasjo jamo*, *Brezno spečega dinozavra*, *Rovko*, ki smo jo povezali z jamo Suni, *Sijoče zvezde*. Gotovo v posebno kategorijo spada brezno *Tri srca*, ki je sedaj z več kot 600 m najgloblja jama na Snežniku. Ni čudno, da smo morali kupiti več kot kilometer vrvi in pripadajočo opremo, v letu 2011 pa se obeta celo nakup čolna. Ne smemo zanemariti odkritih dolgih novih delov že poznanih jam. Tako smo kar tri jame z vztrajnim merjenjem in raziskovanjem ali kopanjem z nekaj sto metrov podaljšali na več kot kilometer (*Revenov brezen*, *Jeralovo brezno* in *Konasnico*). Na številnih ekskurzijah smo intenzivno preiskovali Jelovico in Kras, pa tudi tradicionalna okolica Laz ni ostala brez novih jam (glej sliko, kjer pa ni podatkov za leto 2010). Pri tem so nam za leto 2007 registrirali: 43 jam, za 2008: 32, za 2009: 80, kar je absolutni povojni rekord društva, za leto 2010 pa pričakujemo

Nove jame DZRLJ 2007-2009 (avtor: Primož Presetnik).

registracijo 51 jam. Razveseljivo je bilo tudi stalno visoko število zapisnikarjev (2007: 20, 2008: 20, 2009: 23, 2010: 21). Raziskave Renetovega brezna žal niso bile uspešne kljub nekaj zimskim poizkusom, da bi se prebili do njegovega vhoda. Nad I5 smo postavili (2007) in tudi pospravili (2010) streho, ki pa ni imela zelenega uspeha. Kataster se je tako pridno debelil, prav tako tudi e-kataster, ki smo ga povezali s spletnim geografsko informacijskim portalom - Geopedijo. V času pisanja tega poročila se s programerji dogovarjamo za nadgradnjo e-katastra.

V vsem tem času je bilo sodelovanje z IZRK precej naporno, ker nam na prošnje niso hoteli posredovati točkovanja, po katerem so delili državni denar. Leta 2007 smo to tabelo sicer dobili s posredovanjem informacijske pooblaščenke, vendar za leto 2009 in 2010 te tabele spet nismo dobili.

Kot spodbujanje dokumentiranja jam smo vsako leto izpeljali podelitev nagrade Vijema Puticka, ki so si jo z vzorno dokumentacijo in lepim jamarskim dosežkom zaslužili najprej jamarji iz JD Danilo Remškar Ajdovščina (Dol Ledenica), potem jamarji iz JK Novo mesto (Čaganka), nato skupina jamarjev za povezavo Bojanove jam in Predjamskega sistema ter nazadnje člani Jamarske sekcije Planinskega društva Tolmin skupaj s člani Imperial College Caving Club za raziskave pod naslovom Vodna sled v jami Vrtnarija.

O izobraževalni dejavnosti

Vsako leto je bila izpeljana jamarska šola. Posamezno jamarsko šolo je obiskovalo med 6 in 15 tečajnikov. Trenutno imamo za tečajnike na voljo 13 plezalnih kompletov. Izvedli smo tudi dodatne vaje za člane, ki so sodelovali pri jamarskih šolah ali pa so hoteli dobiti dodatno znanje. Organizirali smo okoli 20 javnih predavanj, še večkrat pa so člani med rednimi sestanki društva s fotografijami predstavljali svoje aktivnosti. Z darili članov smo bogatili tudi knjižnico in naročili smo se na revijo Jamar. Člani so delovanje društva predstavljali v različnih tiskanih in RTV - medijih, po petih letih pa smo uspeli izdati tudi novo številko glasila Glas podzemlja, ki ga ravnokar berete.

O naravovarstveni dejavnosti

Izvedli smo več čistilnih akcij (Krim 2007, Mokrc

2009, Lubnik in Laze 2010). Skupaj s partnerji smo natisnili zloženko Živo jamsko bogastvo. Podali ali podprli smo številne pobude za varovanje jam in krasa. Večkrat smo na Ministrstvo za okolje in prostor poslali naša stališča o različnih zakonskih osnutkih. Na Geopedijo smo uvrstili sloj o onesnaženih jamah.

O društvenem življenju

Dobro so bile obiskane tako Veteranske akcije kot Putikovanja, na katerih se je razveseljivo in večkrat kot v preteklosti slišalo naše jamarske pesmi. Naokoli se šušlja tudi o pripravi CD-ja. Nemoteno so delovale obvestilne liste. Velik dela je bilo opravljenega v okviru priprav na 100-letnico ustanovitve društva - prenovila se je celostna podoba društva (od posodobljenega znaka sovica pa do kompletne prenove spletnih strani), izdan je bil prospekt o društvu, speljali smo proslavo, pripravili dve razstavi in še mnogo drugega, kar si boste lahko podrobno prebrali v jubilejni številki Glasu podzemlja. Ob koncu prazničnega leta 2010 nas je še dodatno razveselil predsednik republike, ki nam je podelil Zlati red za zasluge - najvišje odličje, ki ga lahko prejme civilna organizacija. Ogromno dela je bilo opravljenega na urejanju, skeniranju in kopiranju ter izdelavi kataloga arhiva dopisov in zapisnikov (sedaj obsega skoraj 6000 enot). Medvojno gradivo je pripravljeno na oddajo Arhivu Slovenije, s katerim se dogovarjamo o načinu predaje. Na podlagi zaključkov skupine za strategijo društva smo dopolnili Pravila društva. Sprejeli smo več pravilnikov, ki so bolj ali manj samo zapis sedanje prakse na društvu. Veliko truda smo vložili v dopolnjevanje e-knjige članov, ki sedaj šteje nekaj manj kot 1000 oseb. Članov je društvo v letih 2006-2011 imelo med 94 in 110, od katerih jih je med 60 in 70 vsako leto tudi plačalo članarino. Na leto smo sprejeli povprečno 10 novih članov. Med drugim smo državi posredovali spisek jamarjev, ki so po našem mnenju sposobni samostojnega jamarstva. Pri financiranju smo bili uspešni na več razpisih - ali za splošno delovanje društva, ali za evropske komunikacijske aktivnosti oz. aktivnostih v Mestni občini Ljubljana. Poleg tega so nam pomagali še mnogi donatorji in sponzorji, zato je bilo uspešno oz. pozitivno tudi poslovanje društva, saj je na koncu vsakega leta društvu ostalo več nerazporejenih sredstev kot na začetku obračunskega leta.

O štiriletnem mandatu

Vodstvo sem prevzel, ko je bilo društvo v vzponu. Ta trend smo skupaj nadaljevali, tako v čistem raziskovanju kot pri spremljajočih aktivnostih. Načelno sem se v svojih mandatih hotel posvetiti

predvsem urejanju birokratskih zadev društva, kar mi je s pomočjo mnogih v precejšnji meri uspelo. Vendar so me preveč obremenile večletne dejavnosti okoli 100-letnice društva, zato nekaterih idej nisem izvedel do konca. Najbolj me bremeni, da še nisem uspel pripraviti pobude na ustavno sodišče, ki bi presodilo ustavnost Zakona o Varstvu podzemnih jam v delu, ki JZS daje monopol nad izvajanjem izpitov, ter v spremljajočem delu, po katerem so slovenski jamarji bolj obremenjeni s predpisi kot tuji. Te določbe zakona so za društvo izredno škodljive. Ob 100-letnici se je še posebno pokazalo, kako pester nabor izjemnih oseb imamo med našimi člani in kako težavno oz. zamudno je usklajevanje med njimi. Zato sem imel veliko srečo, da mi je pri tem pomagalo mnogo članov, še posebno pa vedno pozitivni Matjaž in metodični Metod. Ta mi je med drugim dal tudi nasvet za dolgo in srečno življenje, »Ne jezi se in ne jezi drugih«, vendar se bojim, da se ga nisem dosledno držal. Nemalo pa sem bil presenečen nad pristopom k skupnemu delu pri ljudeh, ki so me sprejeli v društvo in sem morda tudi zaradi njih ostal na društvu. Vsekakor pa sem vesel, da smo tudi v teh štirih letih obdržali dobro vzdušje in da so se na društvo vrnile starejše generacije, ki jih pred desetletjem sploh nisem videval na sestankih in so se izredno aktivno vključile v raziskovanje kot v ostalo društveno življenje. V tem času smo znali pritegniti tudi nove člane, ki bodo tradicijo društva nadaljevali v prihodnje. Društvo je v zadnjem desetletju zraslo prek okvirov ene večje prijateljske družbe, zato bo gotovo ena izmed bolj poudarjenih nalog predsednikov ali predsednic, da poslušajo, mirijo in usklajujejo člane.

Predsedovanje Društvu za raziskovanje jam Ljubljana oz. organizirani anarhiji je bila zelo poučna izkušnja in častna naloga. Vsem, ki ste mi pri tem pomagali: Hvala!

Ljubljana Bežigrad, 14.3.2011

Matija Perne

RAZISKAVE V RENETOVEM BREZNU 2006-2010

5. januar 2011

V prejšnji številki Glasu podzemlja ste lahko brali o raziskavah Renetovega brezna do globine 1175 m, torej do vključno odkritja Kalíktarja in raziskav do Minotavrovega skalnjaka. Omenjeni članek se konča s poglavjem Perspektive, in to upravičeno.

2.9.2006

Perspektive med drugim omenjajo možnost nadaljevanja na globini 790 m, kjer pot proti tedanjemu in sedanjemu dnu jame zapusti meander Kajli mino(u)ge, preden se ta konča. Do 2005 nepregledano nadaljevanje meandra gre naprej proti jugu, znano nadaljevanje jame pa od tod naprej drži smer proti severu.

V petek, prvega septembra leta 2006, smo se z namenom obiska Reneta na Kanin podali Yeti, Rok in jaz, kot spremljevalna ekipa pa še moji starši. Žičnica in sprehod sta nas pripeljala do jame, kjer smo med malico usklajevali plane. Bili smo soglasni, da je kolektor verjetno še preveč vodnat za obisk, mi pa na začetku sezone v bolj slabi kondiciji, tako da je priložnost idealna za raziskave v Kajli mino(u)ge. Torej gremo po malici direkt v jamo, na bivaku zlijemo vase kako juhico, nato gremo raziskat nadaljevanje meandra. Mimogrede, Rok je tja že pogledal enkrat prej in je vedel, da se meander prav kmalu prevesi v brezno. Po raziskavah naj bi šli na bivak počivat, ven pa zadosti zгодaj, da bomo zunaj še podnevi.

Ker nočno raziskovanje ni usklajeno z našo fiziologijo, pa ne bi bilo nobene škode, če bi na bivaku spali že za dol grede, naslednji dan delali in šli potem naravnost ven. Ampak iti spat v jamo, na vlago in na mraz tudi nima pravega smisla, lepše je prespati zunaj... Po večerji smo šli torej naravnost v spalko namesto v jamo, za kar nas je jasna noč nagradila z neštetimi zvezdami, utrinki, sateliti in podobnimi pojavi.

Vstali smo ob zori, se oblekli in šli ob devetih v jamo. Opoldne smo bili na bivaku, si ogledali razdejanje, ki ga je tam za seboj pustil zob časa (vendar ni bilo prehudo), se nažrli in se spustili do svojega cilja. Meander se konča z breznom, globokim približno dvajset metrov, ki nas je pripeljalo v lepo in kar veliko dvorano s podorom po dnu. Dvorana se nadaljuje z rovom, ta pa z breznom, za katerega obisk smo imeli

eno ploščico premalo. Rok in Yeti sta se lotila merjenja novih delov in od meritev smo pričakovali odgovor, ali vse skupaj vodi nazaj v stare dele, v Brezno dolgih nožev, ali kam drugam. Da bi bil podatek zanesljivejši, pa sem šel jaz tačas do Dolgih nožev in tam rjovel, onadva pa sta me baje slišala ravno iz nepregledanega brezna in s tem ugotovila, da sta brezni zares povezani. Potem sem šel naravnost na bivak in malo pospal v eni od treh odličnih klubskih spalk, dokler me nista onadva dohitela in povabila s seboj. Zunaj smo bili približno opolnoči, do jutra smo spali in se v nedeljo vrnili v dolino po poti, po kateri smo tudi prišli.

10.9.2006

V soboto proti večeru se nas je pri vhodu v jamo zbralo kar osem: Jerica, Fajdana, Marjetka, Ines, Čot, Cile jr., Tominc in jaz. Prespali smo zunaj in noč je bila zvezdnata kakor tista teden prej. Razen prvih dveh, ki sta bili zunanja ekipa, smo se zjutraj spravili v jamo do največ 580 m globine, popoldne smo se eden za drugim prikotalili ven, dol smo šli peš in hodili do teme. Cilji akcije so bili polaganje ploščic za merjenje korozije, preopremljanje in uživanje v jami. Vsi so bili doseženi.

29.9.-1.10.2006

Tokrat smo šli do dna. Z Yetijem sva šla po tedaj standardnem pristopu na hrib v petek popoldne, po sreči ujela žičnico, se sprehodila do jame in se spravila noter. Da ne bo pomote, tale "spravila noter" je dolg pojem. Početje spominja na hkratno počasno malico, počasno pakiranje transportke in počasno oblačenje v jamarsko opremo. Pri tem naraščajo notranje napetosti v platnu transportke, ki noče in noče biti dovolj velika in vase sprejeti vsega, kar si imel namen vzeti s seboj. Pojavljajo se tudi psihične napetosti kot posledica namena iti v tako globino (no ja, dober kilometer) za tako dolgo časa (no ja, slaba dva dneva). Te napetosti bolj ali manj krotimo z zaužitjem hrane, kar se je ne pusti stlačiti v transportko. Mislim, da sem se ravno ob tej akciji tako nažrl, da sem se po jami komaj premikal in da sem zatrdno sklenil v prihodnje biti zmernejši. Še počil bi, če me ne bi odrešil katarzični trenutek sončnega zahoda, ob katerem nenadoma postane mrzlo, kar je tisti zadnji manjkajoč dražljaj,

ki nas končno spravi v jamo. Spustila sva se torej do bivaka, si privoščila še en lahek obrok in se poskrila v spalke. Potem se nama je pridružil še Rok, ki je malo zamujal.

V soboto smo bili zgodaj dopoldne nared za nadaljevanje spusta. Kolektor nas je pričakal z manj vode kakor v akcijah prejšnje jesen, tako da smo pri Minotavrovem skalnjaku ob vodi lahko prišli dlje. Aja, Minotavrov skalnjak je en velik podor iz velikih blokov na globini 1175 m, ki zapira kolektor in je do tega dne pomenil dno in konec jame. Med njegovimi bloki so dvoranice in dvorane ter ozki in preozki prehodi, skozi katere smo morali najti pot do nadaljevanja kolektorja. To smo tudi storili, vzelo pa nam je nekaj uric, saj je skalnjak dolg okrog sto metrov in ne posebej logično urejen.

Tam zadaj se kolektor nadaljuje v podobnem, vendar nekoliko drugačnem slogu. Malo bolj je podrt. Več je stranskih fosilnih galerij, za katere se nismo dosti menili, ampak smo sledili vodi, kjer se je le dalo. Smo se pa zato vrnili po eni od njih, potem ko smo se obrnili pri enem od podorov, ki se nam ni zdel dokončni konec, ampak je bila bolj ura že zadosti pozna. Merili smo od spodnje strani skalnjaka do zadnje stare točke in računi so kasneje pokazali globino 1181 m, torej le meter manj od Vandime.

Ven in domov smo šli kakor ponavadi: na bivak smo prišli pozno, v nedeljo smo pozno vstali, se odvlekli ven in pešačili dol.

13.-15.10.2006

Vozni red je bil spet tak, kakršen je pri vikend akcijah edini možen. V petek popoldne smo bili Yeti, Lanko in jaz pri jami, zvečer smo šli noter na bivak spat, v soboto na malo daljšo (18 ur) odpravo do dna in nazaj, v nedeljo pa ven, kjer sta nas čakali Bina in Bojana, in domov.

Naša prva naloga v soboto je bilo injiciranje barvila za sledilni poskus. Uranina smo se znebili pred Minotavrovim skalnjakom in za nagrado nas je od tam naprej spremljala strupeno zelena voda. Za skalnjakom smo tokrat večinoma potovali malo višje in po fosilnih galerijah, saj gre tam laže. Po poti smo prekopali prehod skozi enega od podorov, ki se mu zdaj pravi Sezam, odpri se.

Kolektor se od tam nadaljuje na isti način do še enega podora, ki vodo prepušča, ljudi pa ne. Od tam smo za nazaj grede merili, prej pa smo šli še malo pofirbeat. Po podoru smo se kar visoko vzpeli in prišli čezenj v nadaljevanje rova, ki ima tu veliki dimenzije in mu bolj pritiče ime dvorana. Ta se počasi spušča, skozi podor vanjo priteka tisti dan zelena voda, ki na dnu tvori pravo jezero, dolgo morda dvajset metrov,

ob katerem je ravno toliko velika plaža iz mivke. Prizor je spektakularen, zasluži si ime in dobil ga je - Copacabana. Očitnega enostavnega nadaljevanja tu nismo opazili, tako da smo se podpisali v mivko in se obrnili.

Zunaj smo bili sredi dneva, takoj obdelali meritve in izračunali globino 1201 m. Oborožen s tem podatkom se je Yeti s starega Skalarja, kjer začne delovati telefon, v živo javil na Val 202 v Nedeljsko športno popoldne. Kasnejši natančnejši izračuni so sicer pokazali, da smo se v globini zaradi zaokrožitvenih napak zmotili za en meter (navzdol), a nič ne de.

Od takrat se mi v Reneta žal še ni uspelo vrniti. Kasnejše dogajanje tako opisujem po pripovedovanju.

3.-5.11.2006

Tudi ta akcija je potekala po običajni praksi, le da je bilo zunaj svinjsko mraz in veter je nosil snežinke. Tominc, Boris Šajtegelj, Rok, Milan in Rile so izmerili zadnjih 200 m jame do Copacabane in jamo s tem uradno poglobili na 1239 m. Na plaži ni bilo sledu prejšnjega obiska. Rok je oblečen v neopren preplaval jezero in si ogledal okno, ki smo ga prejšnjikrat gledali le od daleč. Žal je ugotovil, da zadaj ni suhega nadaljevanja, ampak voda odteka v sifon. Zato so pozornost preusmerili na odprtine v stropu nad jezerom, ki bi si po njihovem mnenju zaslužile vsaj podrobnejši ogled z močno lučjo. Naših podpisov v mivki izpred treh tednov ni bilo več, saj so jih visoke vode izbrisale.

22.-25.12.2007

Božo Remškar, Robert Rehar in David Ostanek-Gvido so raziskali in izmerili pritočni del Kaliktarja, Rok pa se je v spremstvu Bojana Staneka potopil v jezero na dnu in odkril, da voda iz njega odteka v rov, ki je meter pod gladino.

Rok se je potopil 3 m globoko, tako da je od takrat jama globoka 1242 m.

2008

Yeti in Rok sta skrbela za infrastrukturo v jami, in sicer sta širila bivak.

24.1.2010

To zimo nismo uspeli priti v jamo, bil sem pa udeleženec najresnejšega izmed poskusov. Večina poskusov se je končala že pred odhodom, bodisi zaradi razmer bodisi zaradi pomanjkanja kandidatov, sredi februarja pa smo se Marjan, Lanko, Čot in jaz vendarle

povzpeli na Kanin, prvi kot spremljevalna ekipa, zadnji trije pa z namenom iti za nekaj dni v Reneta. Sicer smo scagali še daleč od jame, doživeli pa smo lepo zimsko visokogorsko turo.

12.9.2010

Yeti in Rok sta šla do globine 800 m, kjer sta izmerila rov, ki sta ga Yeti in Lanko našla že ob odkritju Tomovine, na merjenje pa je čakal do zdaj. Poleg tega sta v jami delala red: ogledala sta si bivač in z njega odnesla smeti ter zamenjala nekaj vponk in kakšno vrv.

Perspektive 2

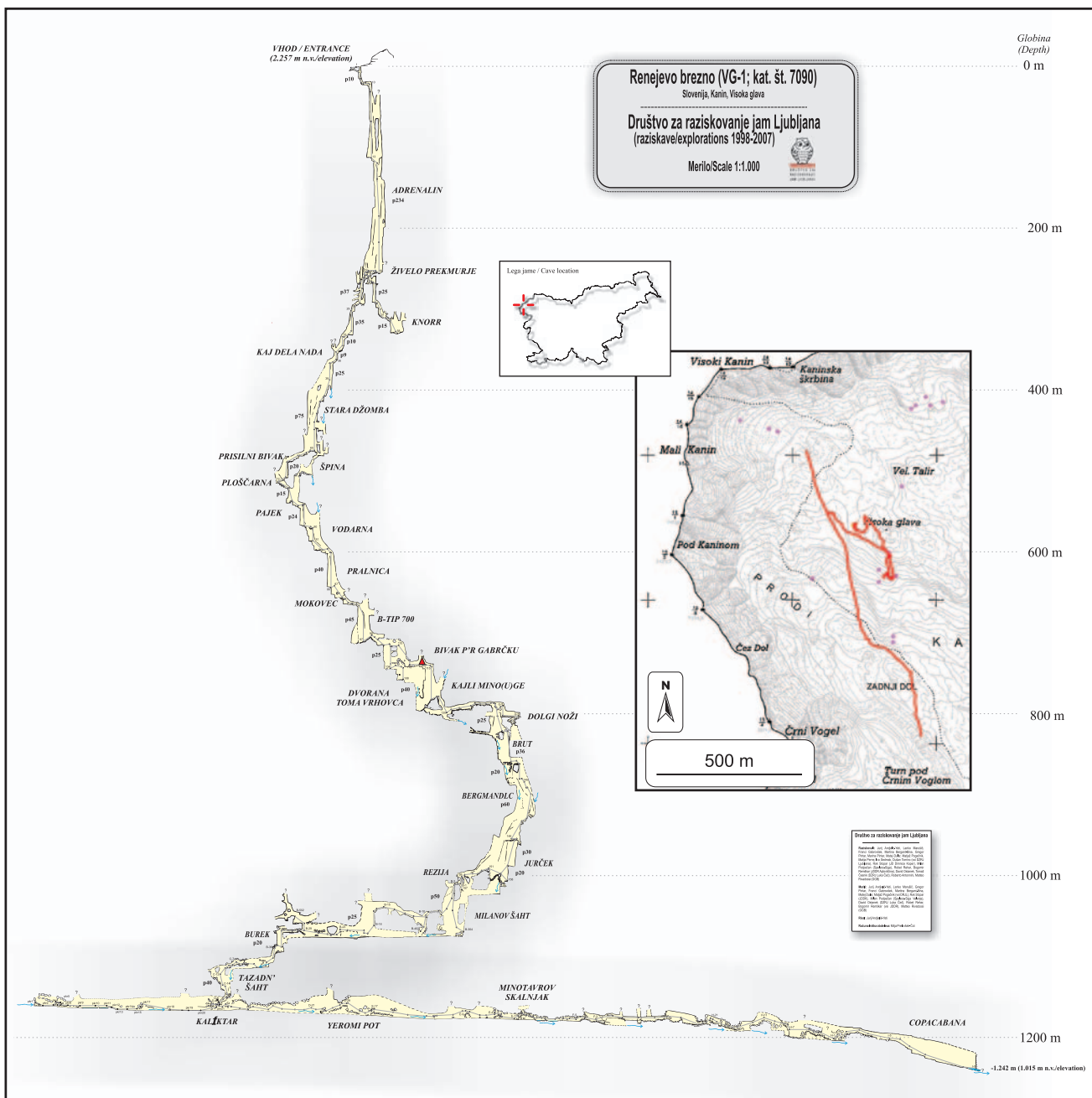
Najočitnejša možnost za nadaljevanje raziskav je potop v sifon na dnu. Ni pa edina, najdejo se tudi manj zahtevne poti. Med Minotavrovim skalnjakom

in Copacabano se na primer od kolektorja odcepi veliko stranskih fosilnih galerij, ki večinoma niso niti pregledane, kaj šele izmerjene. Najdejo se tudi kamini ali vsaj mesta, kjer ni videti stropa, torej ostaja tudi možnost plezanja.

Za karkoli od naštetega potrebujemo čas, ki pa ga tam še nikoli nismo imeli dovolj. Ti kraji so namreč daleč od bivaka Pr' Gabrčku, tako da ob enodnevnem obisku spodnjih delov na vikend akciji za raziskave ostane le malo časa. Odpade tudi možnost, da bi se z obstoječega bivaka do dna spustili večkrat na eni akciji. Bivač je namreč bliže izhodu kakor dnu, tako da po dveh nočeh pod zemljo raziskovalcu srce ne da, da bi se ponovno spustil v strašne globine. Potrebno bo torej bivakirati nekje v spodnjih delih. Ker po kolektorju teče voda, ki rada poplavlja, je edini primeren letni čas za to zima. Prejšnjo zimo smo se že trudili narediti nekaj takega, pa se nam ni izšlo - upam, da nam bodo letos bogovi bolj naklonjeni.

Uživanje na Copacabani (foto: Milan Podpečan).

Renetovo brezno (risal: Jurij Andjelič-Yeti, računalniška obdelava: Mitja Prelovšek-Čot).

Renejevo brezno (kat. št. 7090)

Kanin, Visoka glava

Društvo za raziskovanje jam Ljubljana
(raziskave 1998-2007)

Društvo za raziskovanje jam Ljubljana

Raziskovalci: Jurij Anđelič-Več, Lanko Marušič, Franci Čuštrman, Matjaž Štepič-Blaž, Gregor Pinter, Matjaž Pogačnik, Matjaž Dular, Matjaž Pogačnik, Matjaž Perma, Ivo Sedmak, Dušan Tomerž (vsi ORJAL), Rok Stopar (JCCP), Milan Poldošec (Spletarski-Digi), David Očenjak, Robert Fahnert, Slogomer Nemčar (vsi JCCP), Tomaz Černik (JCCP), Luka Čuš, Robert Antonski, Matjaž Ravatoni (JCCP)

Možji: Jurij Anđelič-Več, Lanko Marušič, Gregor Pinter, Franci Čuštrman, Matjaž Štepič-Blaž, Matjaž Dular, Matjaž Pogačnik (vsi ORJAL), Rok Stopar (JCCP), Milan Poldošec (Spletarski-Digi), Vinko Čič, David Očenjak, Robert Fahnert, Slogomer Nemčar (vsi JCCP), Matjaž Ravatoni (JCCP)

Mož: Jurij Anđelič-Več

Razvodniška oddelka: MPA-Poljski-Čič

-1.242 m
KOPIKAROVA (1.015 m a.s.l. elevation)

Aleksander Štrukelj-Rambo

BREZNO TREH SRC NA SNEŽNIKU ALI NEKATERA SRCA SE NIKOLI NE POSTARAJO

Kratek zgodovinski uvod

V drugi polovici 80-ih se nas je mladcev na ferajnu nabralo več kot običajno in izoblikovala se je lepa ekipa, ki je pod budnim očesom »starejših« članov pridno hodila po jamah, predvsem pa v pršivskem obdobju primaknila marsikatero anekdoto in zgodbo, ki se še vedno vrti na klubskih kanalih. Ne vsakič, pogosto pa, smo postorili celo kaj koristnega in pomagali pisati ferajnovi zgodbo raziskovanja visokogorskih jam. Kot športniki smo bili verjetno povprečni, a naša srca so bila neznansko velika in vroča...

S ponosom lahko zapišem, da smo bili in še vedno smo dobra družčina in odlični tovariši. Še po več kot 20 letih se neznansko radi družimo in zabavamo skupaj. Marsikateremu opazovalcu sicer na popolnoma nerazumljiv način... Na videz robato in grobo, a v bistvu se imamo neznansko radi tudi takrat, ko se obkladamo z najbolj čudnimi in grdimi besedami.

Ta zreli se premaknejo

V jame nas večina že več kot 20 let ne hodi več aktivno. Mogoče tako 2-3x na leto v kako »čurko« za dušo in obujanje spominov. Na ferajn pa hodimo radi, in to kar redno... za dušo seveda.... Zgodilo se je, da je vrli član Ikarus-Kralj tame nekega večera na ferajnu predlagal, da bi ekipa naše generacije (ne starih temveč zrelih članov) v počastitev 100-letnice društva »naredila« kako pošteno jamo. Ušesa so začela striči, srca pa skakati, jame in jamarija s starimi pajdaši...to bo dobra zgodba, tudi če se ničesar ne najde...

Navdušenja in poleta je bilo najmanj enako kot pred 24 leti in to je največja nagrada za vse vpletene.

Jesen 2009

Ikarus je »naštudiral« področje Snežnika in odkril mnogo »sivih« lis, potencial pa naj bi bil ravno pravšnji za zrele člane z zarjavelo jamarsko kondicijo. Postal je neumorni motor in priganjač, malo bolj lena člana Giovanni in jaz pa sva po prvem navdušenju malo po malo obupavala. Sprva smo marljivo prečesavali Snežniške gozdove vse od avgusta pa do oktobra 2009. Pregledali smo najmanj 15 jam, nekatere so obiskali že Francozi v letu 2006, pa tudi precej deviških. Registrirali smo 4 (poleg Brezna treh src še Žabonov kevdre,

Recesijsko brezno in Brezno pozabljenega kompasa). Vse so se končale približno enako v nepretrdnem šodru na globinah tja do max 80m. Brezna so bila po videzu visokogorska - hladna, brez okrasja, nekatera s snežnimi čepi, vsa pa zabita s šodrom. Stene brezen so povsod razsute in nestabilne in padajoče kamenje nam je zato zagrenilo marsikatero dooolgo sekundo našega raziskovanja. Žvižganja, brnenja in plahutanja kamnitih izstrelkov različnih oblik in velikosti se najbrž nikoli ne moreš navaditi.

Motivacija nama je z Giovanijem padala, od ostalih navdušenih »zrelih« članov pa tako ni bilo sledi že od začetka... Le Ikarus je bil še vedno enako navdušen in zagnan kot tisti prvi večer na ferajnu.

Bližala se je zima in že v drugi polovici oktobra sva se s Kraljem tame tako spet klatila po Snežniku na področju JV od vrha Cifre. Bilo je mrzlo »kot bi gonil pse«. Česala sva bukve in se vsa »zapigana« vlačila po strmih snežniških bregovih. Vse je bilo nekako nespodbudno, še večnih le nam duhovitih tem sva se

Ne, ni me strah (foto: Aleksander Štrukelj).

izogibala. Pregledala sva tudi nekaj lukenj, ki so izgledale kot medvedji brlog in ja, malo naju je bilo strah. V celem dnevu je le Ikarus v neki prelomni coni, tako za vogalom, našel majhen in zanikrn vhod v brezno. No, globino sva ocenila na 40-50 m, vendar naju vhod ni preveč navdušil. Šele kasneje smo se zavedeli, da je majhen vhod v bistvu velika prednost in verjetno pogoj, da brezno pod njim ni popolnoma zasuto tako, kot so zasuta vsa ostala snežniška brezna s čudovitimi velikimi ali ogromnimi »okni v svet«.

Zima 2009

Že naslednji vikend sta se v to malo luknjo spustila Ikarus in Giovanni in se prebila do globine 70m, vikend za tem, tik pred prvim snegom in koncem sezone, pa do 175m, kjer ju je ustavil siten ozek meander. Do tu sta jama tudi izmerila. Motivacija se je vrnila, Snežnik pa je pod snegom postal nedostopen.

Od takrat pa do junija 2010 smo nato teoretizirali in kovali strašne plane kako naprej... Upali in sanjali smo, da pademo vsaj na 300. Z Giovanijem sva bila kar vesela, da je postal Snežnik neprevozen in so spet prišle na vrsto Gore.

Poletje - jesen 2010

Največ mravelj v riti je imel seveda Ikarus. Že maja je odšel v izvidnico in ugotovil, da je snega še vedno preveč in da je cesta neprevozna. Kljub temu je opravil mnogo drugega dela. Izkazal se je kot pravi lider. Navezal je kontakt s snežniškimi lovci in se jim tako priljubil, da nam zdaj včasih podarijo celo kako pivo in posredujejo marsikatero koristno informacijo (glede na zaplete teh lovcev z jamarji drugih društev lahko že to štejemo za snežniški uspeh). Npr. to, da je luknja nad vhodom v brezno Treh src res medvedji brlog in da naju je bilo lansko leto upravičeno strah, ko sva lezla tja not..., pa da se tam potika en star medved, pa da se ponavadi umakne... ja, hm, no fino...

K projektu je Ikarus pritegnil še free-lancerja Jerkota. Odličen jamarški mojster in tovariš. Prvo akcijo v 2010 smo izvedli 19.06. Poleg Jerka se nam je priključila tudi malo mlajša članica Jerca. Siten meander smo premagali kot v transu. Jerkotova vnema za preoblikovanje ozkih prehodov je naravnost neverjetna in hudo produktivna. V 6 m globoki kamrici, ki je sledila, smo naleteli na obetajoče okno. S preizkušeno »eksaktno analizo« metanja kamenja in štetja sekund do odboja, smo napovedali, da nas čaka šaht, globok najmanj 100 m v kosu, pa so nas nekateri označili za preoptimistične in preveč evforične. Bilo je tudi nekaj smeha... Že takoj naslednji vikend smo se odpravili nazaj s 140 m štrika. Obviseli smo nad dnom... Veselje

je bilo veliko in iskreno. Vedeli smo, da smo preseгли globino 300 m.

Naslednje tri akcije so se po pravilu končale zaradi pomanjkanja vrvi. Seveda, saj se nam je priključil še legenda Franček. Brezna so si sledila lepo ritmično, postajala pa so vse manjša in krajša. Že na cca 400 m globine smo naleteli na aktivne dele. Prepah, ki je v jami prisoten praktično od vhoda, je bil še vedno tam, čedalje bolj divji in obetajoč. Jama je precej podobna visokogorskim, le meandrov hvalabogu ni bilo... pa smo jih na koncu le dočakali s kislimi facami.

Vedeli smo, da smo se prebili močno čez 500m in da smo uspeli prodreti najgloblje na Snežniku, vendar smo previdno ocenjevali doseženo globino na 550-570m. Bilo je čudovito - kot bi bili spet raziskovali v jamah na Pršivcu, manjkal je le še kak star član... (kasnejše meritve so pokazale da smo prišli do globine 571m).

Jama zamenja glasbo

Do tu prijazna narava jame se je od tu dalje spremenila. Očitno se je odločila, da nas je starčke dovolj crkljala in da nam bo pred razkritjem svojih najglobljih delov zagrenila jamarstvo in nam dala »tinte pit«. Vse manjša in vsa ožja brezna, ozki meandri, voda povsod pa blato in blato ter blato. V treh prihodnjih akcijah smo tako z manjšim uspehom širili ožine v teh ubijalskih delih, katere lahko mirno primerjamo s Frankensteinovim meandrom v Cefizljevi jami na Pršivcu. Tehnika je odpovedovala, meso in volja članov pač ne. Prebili smo se čez zoprni ozki blatni meander in naleteli na 5 m stopnjo.

11.9.2010 smo stari člani, priključil se nam je celo legenda Korl, skupaj z mladci Jerco, Garminom in Matijo odšli s ciljem prodreti čez to, do takrat zadnjo blatno stopnjo. Ponovno nam jo je zagodla tehnika oz. kriva roka. Zlomili smo edini nabijač. S pravilnim opremljanjem je bilo tako konec in Matija se je spustil v stopnjo malo na divje. Če smo povsem odkriti, je v stopnjo bolj padel, kot se spustil po vrvi. Tam je slekel pas in se po ozkem napol z vodo zalitem meandru po 20 m prebil še do naslednjega brezna, katerega globino je ocenil na 10m.

Razveseljujoče je, da je to brezno spet spodobnih dimenzij, premera 2-3 m, in da je prepah še vedno tam....

V meandru nad 5 m stopnjo smo ga medtem nestrpnost čakali in cvikali, kako bo hudič izplezal iz blatnega zvona. Vrv je padala vanj skozi neprehodno špranjo v dnu meandra in jasno je bilo, da si s to vrvjo kaj prida ne bo mogel pomagati. Vendar pa se je Matija izkazal kot odlični blatni plezalec in v prvem šubu je ves moker in blaten pripihal k nam. Pred tem smo jama

še izmerili do dna te predzadnje zvonaste 5m stopnje. Meritve so pokazale 601m globine!

Zadnja akcija pred oddajo tega pisanja, nikakor pa ne zadnja sploh, je bila izvedena 02.10.2010. Poleg zdaj že starih znancev blatnih delov treh src Frančka, Garmina in Matije se je akciji priključil še gost iz ZDA, Matt. Ikarus in Grega sta na isti akciji odšla raziskovat že novo obetajoče brezno v bližini.

Jamarji v treh srcih so prišli do zadnje 10 m stopnje, vendar je bil prehod iz meandra v brezno tako ozek, da vstop vanj ni bil mogoč. Načrtuje se mehansko širjenje... Kljub res ekstremni ožini so izmerili te dele za kar jim gre velika pohvala.

Komentar sodelujočega je zgovoren: »Še z metra se ni dalo brati ker se ni dalo dovolj obrniti glave...«

Dosežena in izmerjena je bila globina 606m.

Še nekaj »tehničnih podatkov«

Jama se nahaja v južnem delu masiva vrha Cifer - JV od vrha.

Koordinate YGK=5 460733 XGK=5 046077. Vhod leži na nadmorski višini 1260m, (izvir Rječine na 325m). Jama se je oblikovala v triasnih apnencih v že na površju lepo vidni prelomni coni, ki poteka približno v smeri NNW-SSE. Je visokogorskega izgleda. Stopnjasta brezna si ritmično sledijo, horizontalnih delov je malo. Po horizontali je oddaljenost najgloblje točke od vhoda manjša od 50m. Brezna so v zgornjih delih do cca. 330 m konkretnih dimenzij, od tam dalje pa se manjšajo, krajšajo in so čedalje bolj neprijazna - kamniti noži... Pravljičica o lepi čisti in športni jami se konča na globini 571m. Tu nastopijo ozki blatni meandri, delno zaliti z vodo. Spodbudna stvar je prepih, ki je v jami prisoten praktično od vhoda pa do najnižje dosežene točke, in aktivni deli, oboje naj bi bilo na Snežniku prej izjema kot pravilo. Trenutno je Brezno treh src najgloblje brezno na Snežniku.

Kronologija:

1-10) avgust-oktober 2009, prve iskalne akcije na južnih pobočjih Snežnika, min. 10 akcij, pregledano 12 vhodov, registrirane 4 jame: Žabonov kevdrč, Recejško brezno, Brezno pozabljenega kompasa in Brezno treh src (Ikarus, Giovanni, Rambo)

11) 17.10.2009, Ikarus najde vhod Brezna treh src (Ikarus, Rambo)

12) 24.10.2009, dosežena globina 70 m (Ikarus, Giovanni)

13) 31.10.2009, dosežena globina 175 m, jama izmerjena (Ikarus, Giovanni)

14) 19.06.2010, razširjena pasaža in dosežena globina 181 m pogled v brezno globine 145 m v kosu,

(Ikarus, Jerca, Jerko, Rambo)

15) 25.06.2010, dosežena globina cca. 300 m zmanjkalo vrvi (Ikarus, Jerca, Jerko, Giovanni, Rambo)

16) 17.07.2010, dosežena globina cca. 400 m, zmanjkalo vrvi (Ikarus, Jerko, Franček)

17) 24.07.2010, dosežena globina cca. 520 m (Ikarus, Jerko, Franček, Giovanni)

18) 30.07.2010, dosežena globina cca. 590 m precej vode v sp. Delih, jama izmerjena od 175-330 m (Ikarus, Jerko, Franček, Giovanni, Rambo)

19) 22.08.2010, širitev pasaže na lobini 571 m (Ikarus, Jerko)

20) 29.08.2010, širitev pasaže na globini 571 m, jama izmerjena od 330 do 420 m (Ikarus, Jerko, Marina in Gregor Pintar, Rambo)

21) 04.09.2010, širitev pasaže na globini 571 m, premagan blatni meander na 596 m (Ikarus, Giovanni, Jaroš, Rambo)

22) 11.09.2010, dosežena globina cca. 605 m, jama izmerjena od 571-601 m (Ikarus, Korl, Jerca, Garmin, Matija, Rambo)

23) 02.10.2010, dosežena globina 606 m, jama izmerjena od 601-606 m (Franček, Matija, Garmin, Matt. Ikarus in Pintar G sta v novem brezno - Brezno sijočih zvezd prišla do globine 150 m in jama tudi izmerila. Tudi ta jama se nadaljuje....)

24) 09.10.2010, v Brezno sijočih zvezd dosežena globina 200 m, jama se nadaljuje (Ikarus, Marina in Gregor Pintar)

600 metrc! Uspeh? Zadovoljstvo? Sreča?

Seveda, vse od naštetega. Zavest, da smo opravili kar veliko delo - da. Z jamo smo »malo« starejši člani dosegli svoj namen in na najlepši možni način počastili zlahtni 100. jubilej našega dragega kluba. A tu gre za mnogo več. Je predvsem čudovita zgodba in čudovita avantura... ki je še ni konec.... Nad vsem pa neopisljivo veselje ob druženju in pravem tovarištvu stare ekipe. Dogodki štejejo, v pravi družbi še posebej. In ravno ta je po mojem mnenju ena največjih odlik našega društva, katero je potrebno negovati in spodbujati tudi naslednjih 100 let.

(Zaradi tega naslova in zadnjih stavkov me bodo verjetno člani naše generacije grajali in verbalno mučili 3 mesece, pa mi je čisto vseeno, ker vem, da mislijo enako, le napisali mogoče tega ne bi...)

Kaj pa nove jame in nova raziskovanja? Najprej moramo priti do dna Brezna treh src. Letos bo to težko, saj v novembru lahko Snežnik že dobi debel »kovtr«, vikendov do takrat pa je malo. Ikarus nas tudi že priganja v naslednjo obetajočo luknjo v bližini Treh src, »Brezno sijočih zvezd«, trenutno globoko 200 m. Kmalu bomo morali z njim. Hm, khm... Še dobro da

gre »zima not« in bo Snežnik neprevozen...

To pomeni, »zreli« voljo imamo, nekaj moči in spretnosti tudi še, naša srca so pa itak večno mlada. Že kujemo plane in pripravljamo še večji projekt za 200 letnico društva.

Mengeš, 10.10.2010

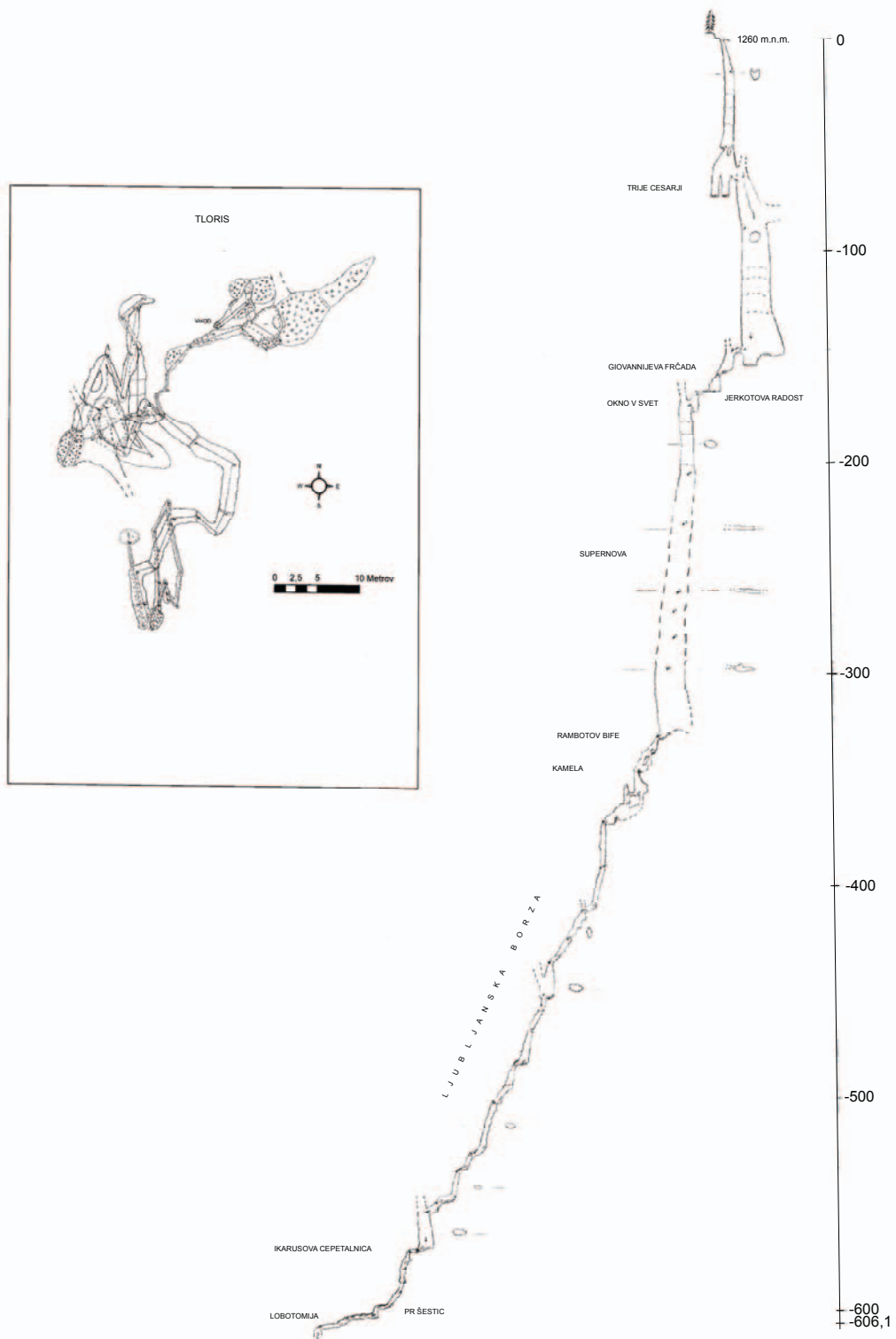

Z leve proti desni: Janez Vengar-Giovani, Tomaž Šuštar-Ikarus in Aleksander Štrukelj-Rambo (foto: Aleksander Štrukelj).

BREZNO TREH SRC

DZRJL, 2010
Meril: Suštar T., Štrukelj A., Pintar G., Pintar M., Perne M., Krajnc T., Vengar J.
Risali: Pintar G., Štrukelj A., Vengar J.

Matic Di Batista

ROVKA L-61

Brezno L-61 ali z bolj »prijaznim« imenom imenovana Rovka, leži na zahodnem delu podov med Malim Babanskim skednjem in Rušo. Vhod se nahaja v manjši udornici, v prelomu, ki teče v smeri sever-jug, tik pod začetkom pobočja Malega Babanskega skednja. Same dimenzije vhoda so dokaj majhne in tudi vhodni del se po nekaj metrih konča z ožino, ki pa je bila že pred prvim prihodom naših članov razširjena.

Zgodovina prvih obiskov članov našega društva sega tja v leto 2005, ko so se vanj prvi spustili Petra Gostinčar, Aleksandra Privšek - Jerica in Dušan Tominc. Takrat so se v jamo spustili do globine približno 40 m in tam jamo izmerili. Vhodni deli jame do te globine so izredno ozki, z dvema večjima prostoroma, ki pa hitro preideta v nove zožitve. Ves čas se je potrebno prebijati med stenama preloma, ki je viden že zunaj.

Načrt in zapisnik o obstoju jame je nato nekoliko počakal in nove raziskave so se začele v jami na poletnem taboru 2009, ko sta se ponovno v jamo najprej spustila Aleksandra in Tomaž Krajnc - Garmin ter jo opremila do prej znane globine. Pri naslednjem spustu se jima je pridružil še Matic Di Batista - Diba, namen te akcije pa je bil nadaljevanje raziskovanja v ožini na dnu zadnjega brezna, kjer je bilo tudi čutiti razmeroma močan prepah, ki je vlekel v jamo. Tudi tu je bilo videti nekaj znakov širjenja neznanih predhodnikov v jami. Za ožino se nato odpre malo več kot 10 m globoko brezno, ki je na začetku enakih dimenzij kot ožina, nato pa se nekoliko razširi in na dnu spusti v položen, nekoliko podoren rov, ki se za novo zožitvijo zopet odpre in prevesi v stopnjasto brezno. Na tem mestu je tudi prišlo do prvega resnega opremljanja, ker je bil sam vstop v brezno nekoliko neprijeten. Sam prostor okoli brezna se je sicer nekoliko razširil, vendar je vse še vedno v duhu jame med dvema stenama, tako da se strop marsikje ne vidi. Za tem breznom se jama spusti še za kakih 10 m, nato pa pride do kratkega meandra (cca. 3 m), ki na koncu pride v strop velikega meandra. Po novem 10 m spustu smo prispeli na dno tega meandra, ki se nadaljuje v stopnjastih spustih v globine, medtem ko stropa marsikje ni bilo videti. Tu se je raziskovanje po nekaj stopnjah končalo, ker je zmanjkalo vrvi. Na poti ven smo nove dele tudi izmerili in nov podatek o globini je bil nekaj več kot 100 m.

Ker se je takrat poletni tabor končal, je do naslednje akcije preteklo kar nekaj časa. 3.10.2009 smo se v jamo ponovno vrnili Jerica, Garmin in Diba. Namen

tokratne akcije je bil seveda raziskava nadaljevanja. Po mučnem prečenju vhodnih delov smo zopet prispeli v veliki meander. Hitro smo opremili nekaj stopenj in se spustili približno 30 - 40 m nižje, ko nas je ustavilo brezno z globino 45 m in dimenzijami cca. 10x5 m. Vrvi smo imeli ravno toliko, da smo se spustili do polovice tega brezna in lahko iz zraka opazovali dno 20 m nižje.

Sledila je še ena akcija to leto. 31.10.2009 sva se Garmin in Diba sama odpravila v jamo z namenom, da se spustiva na dno zadnjega brezna in prodreva globlje v jamo, če bo le to seveda mogoče. Zopet je sledilo neprijetno »drenjanje« skozi vhodne dele, nato pa hitro do zadnjega brezna. Brezno sva delno preopremila in se spustila na dno. Na dnu pride v meander, po katerem smo prišli (z vzhodne strani), še en dotočni meander z manjšim potočkom, ki je kljub suhemu oktobru še vedno lepo tekel. Jama pa se nadaljuje po prelomu v smeri zahoda. Sledi še krajši spust v nov večji prostor, ki nato pelje dobrih 30-40 m po dnu tega preloma, ki mu zopet ni videti stropa, do nove zožitve. Sledita še dve zožitvi, ki pa na koncu pripeljeta v dno brezna, na katerem je sneg in iglice?! To je lahko pomenilo samo to, da tu pride v jamo neka druga jama, ki bi lahko bila bližje površju, ali pa vsaj lažje prehodna glede na vhodne dele Rovke. Na dnu brezna sva iskala nadaljevanje, vendar ni bilo videti drugega kot majhna špranja, zasuta s kamenjem, ter luknja približno tri metre nad dnom. Garmin se je lotil kopanja špranje, v katero je tudi nekoliko vlekel prepah, jaz pa sem poizkusil splezati do luknje nad dnom. Luknja se je kmalu izkazala za lažje nadaljevanje, saj je tudi tu močno vlekel v jamo, nadaljevala pa se je v približno 5 m dolgem meandru, ki nato ponovno pride v večje prostore. Tu sva tudi zaključila to akcijo in nazaj grede izmerila nove dele. Jama se je v breznu s snegom končala na globini 190 m.

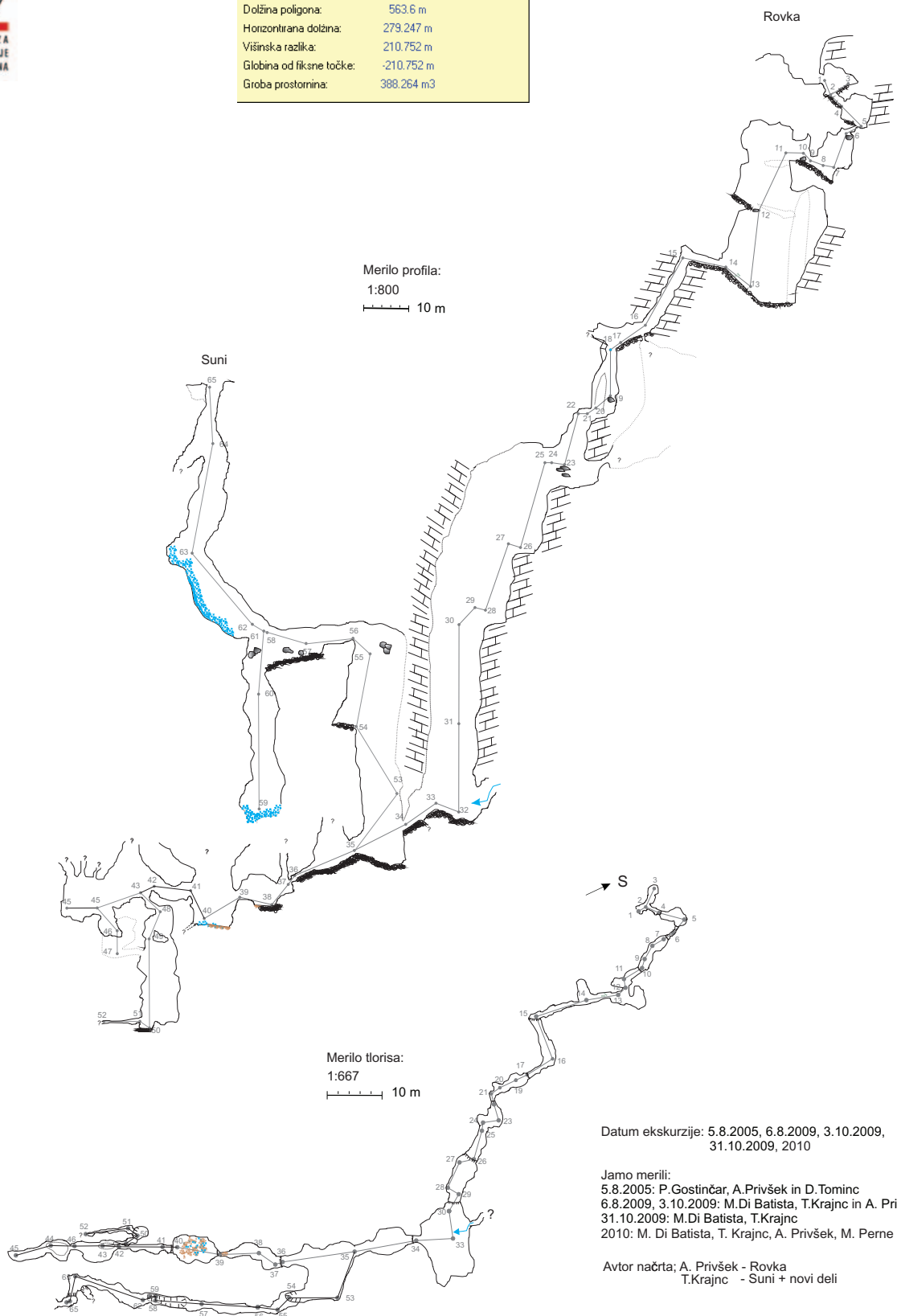
Naslednji dve akciji sta opravila Jerica in Garmin sama in sicer sta v eni preopremila nekaj vrvi v velikem meandru ter ugotovila, da v obdobju taljenja snega ni najbolje hoditi v jamo, saj je v njej veliko vode. V naslednji pa je Garmin opremil brezno, ki je kazalo nadaljevanje v novem delu jame. Dno brezna pa se konča s preozko ožino, za katero pa lepo odmeva, endar bi jo bilo potrebno nekoliko lepотно popraviti.

Akcija, ki je sledila, je bila na poletnem taboru 2010. Zaradi snega na dnu jame smo se odločili najti

Rovka, L-61

Rovka L61	
Število vizur:	64
Število točk:	65
Dolžina poligona:	563,6 m
Horizontirana dolžina:	279,247 m
Višinska razlika:	210,752 m
Globina od fiksne točke:	-210,752 m
Groba prostornina:	388,264 m ³

Datum ekurzije: 5.8.2005, 6.8.2009, 3.10.2009, 31.10.2009, 2010

Jamo merili:
 5.8.2005: P.Gostinčar, A.Privšek in D.Tominc
 6.8.2009, 3.10.2009: M.Di Batista, T.Krajnc in A. Privšek
 31.10.2009: M.Di Batista, T.Krajnc
 2010: M. Di Batista, T. Krajnc, A. Privšek, M. Perne

Avtor načrta: A. Privšek - Rovka
 T.Krajnc - Suni + novi deli

nov vhod. Zbrali smo ekipo Jerica, Garmin, Matija, Jerko, Cile in Diba in odpravili smo se po prelomu v smeri, kjer naj bi potekala jama. Zelo hitro smo na manjši izravnavi odkrili velik dihalnik, ki je v toplem poletnem dnevu bruhal ven mrzel zrak. Jamo smo prvi dan opremili in z Matijem sva se odpravila na dno prvega brezna, ki se je odcepilo iz meandra, v katerega pride jama. Matija je že kmalu na vrhu vhodnega brezna zopet našel zabite svetrovce, kar je kazalo na predhodnike v jami. Dno je bilo žal zasuto s snegom, nadaljevanje pa je bilo preozko za napredovanje. Vendar pa je Matija opazil, da gre meander naprej in se za krajšo zožitvijo zopet razširi. Po vrnitvi v tabor smo po opisu jame drugim prisotnim hitro ugotovili, da gre verjetno za brezno Suni, ki so ga odkrili italjanski jamarji. Tudi pri kasnejšem pregledu načrta Sunija se ta ujema z jamo, v kateri smo bili mi.

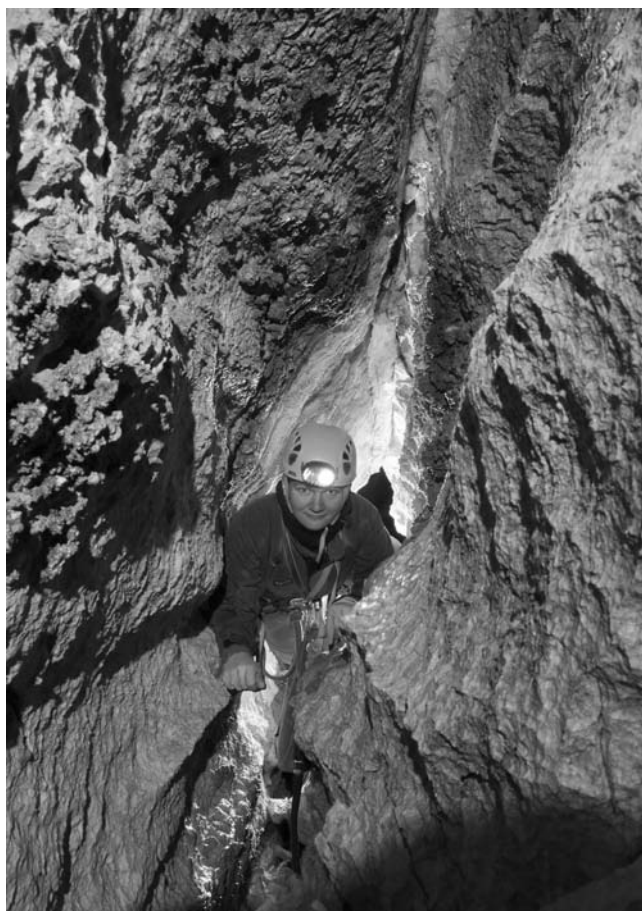
Naslednji dan smo se ponovno odpravili pogledat, kam gre jama. Tokrat smo šli v jamo Jerica, Matija, Garmin in Diba. Za v prejšnji akciji odkrito zožitvijo se jama zares odpre v prelom velikih dimenzij, ki spominja na tistega v Rovki. Spustili smo se na dno in kmalu ugotovili, da smo zares prišli v Rovko in sicer nekoliko nad breznom s snegom (le ta se nahaja pod breznom, v katerem sva bila z Matijem prejšnji dan in je bil zasut). Zanimivo je, da na načrtu od Suni ni vrisanega nadaljevanja nad breznom s snegom, kar pomeni, da smo na dno Rovke prišli prvi. Prav tako ni nobenih znakov povezanosti z Rovko.

Tretji dan smo se v jamo Suni odpravili z namenom, da poslikamo spodnje dele Rovke ter da Rovko razopremimo, ker so spodnji deli veliko lažje dostopni skozi Suni. Pustili smo le vrv v zadnji stopnji, ki pripelje do vode v velikem breznu.

S tem so se raziskave zaenkrat ustavile. Bi pa bilo potrebno pregledati ožino na dnu jame in ugotoviti, kaj se nahaja za njo, ker prepričan še vedno kaže, da je nekaj zadaj in tudi smer, v kateri gre jama, je zelo perspektivna.

Vhod v Rovko (foto: Aleksandra Privšek).

V ožini (foto: Matic Di Batista).

Primož Rupnik

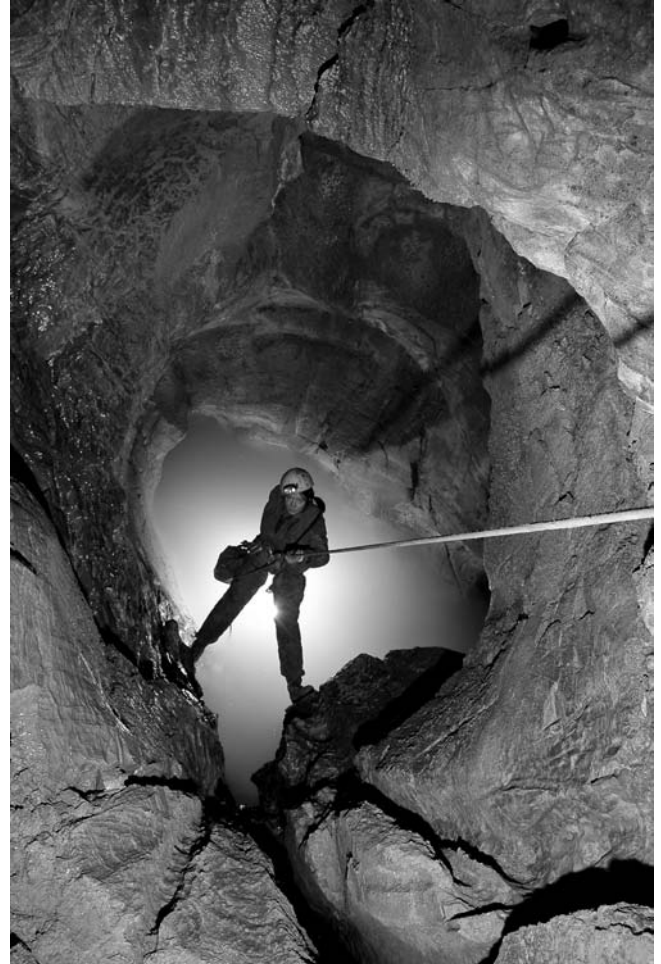
REVENOV BREZEN

Prav nerodno se tlačim skozi ozek, pravkar odkopan vhod v vodoravni rov mimo pol razpadle lobanje in svinjskih kocin, ki so prav lepo postlane po tleh ozkega rova. Na sredi rova že malce dvomim v svojo sposobnost napredovanja po vedno bolj ozkem rovu, ko v daljavi pred seboj zaslišim najprej zamolklo, potem pa vedno bolj očitno in glasno, že na pol histerično vpitje, značilno za Luka. Pridrša do mene, se s povitim prstom drži za glavo in hiti z razlago. Med evforičnim govorjenjem razberem, da sta z Matijo naletela na nadaljevanje. Omeni poličko in prostorno brezno, zagotovo globoko 40 m. No, kul, si mislim, nismo prišli zamanj. Kmalu je z nama še Matija in skupaj se bašemo nazaj skozi odmetan vhod k ostali družini.

Še ne mesec dni po jamarski šoli sem se seveda z zanimanjem zapodil na Geopedio in društveni kataster gledat načrte jam v bližnji okolici doma, katerih vhode sem poznal, vendar razen lege o njih nisem vedel popolnoma nič. Neki četrtek mi pride pod roke Savnikov načrt Revenovega brezna. Hiter pregled zapisnika botruje odločitvi, da gremo v bližnji prihodnosti v jamo preverit vprašaje, narisane na načrtu. Ob prvem obisku jame prvo junijsko soboto ni bila potrebna ena ura, da sta Matija in Luka odkrila prvo nadaljevanje, ki ima po lobanji (ki se je kasneje izkazala za pasjo) in kocinah na vhodu ime Rov kosmatega prasca.

Vhod v brezno se nahaja ob cesti k Revenovi domačiji ob robu kraške planote Ravne, ki se nahaja sredi trikotnika, ki ga tvorijo kraji Hotedršica, Medvedje Brdo in Godovič. Po geološki karti se jama nahaja na stiku med apnencem in dolomitom, okolica je tudi dodobra prepredena s prelomi, kar je morda tudi botrovalo nastanku jame. Dokaj velik, razpotegnjen vhod dimenzij 20 x 10 m ima precej strm pristop, zato se dno brezna ne vidi. Prek dveh manjših stopenj se 30 m globlje najdemo pred vhodom v Rov kosmatega prasca in na drugi strani pred vhodom v Satasto brezno. Načrt jame nas po prostorni vhodni dvorani po 20 m privede do prvega vprašaja, ki v naravi izgleda kot napol zasuta špranja, ki se nadaljuje v brezno.

Štirinajst dni pozneje spet v Revenu. Zunaj nevihte, lije kot zmešano, v jami je še slabše. Na vhodu v pol zasuto špranjo pri prvem vprašaju v vhodni dvorani Garmin in Diba širita in odmetavata kamenje. Nad njima je kamin, iz katerega se voda v lepem curku zliva za vrat. Nabijanje svedrovca v vsej tej vodi se zdi boljša izbira kot ležati v ozki špranji in z nogami porivati grušč in

Bojana visi nad breznom, ki so ga zalile visoke vode ob božičnih poplavah 2009 (foto: Primož Rupnik).

kamenje pred seboj v neznano brezno... Garmin je tokrat potegnil krajšo. Iz toperverja vzamem fotič in fleš, na hitro pofotkam oba premočenca ter se z Lukom in Đurotom odpravim po Rovu kosmatega prasca. Na vrsti je opremljanje prečke nad novo odkritim breznom. Luka ima največja j. (ker je najbolj neučakan), še kratki Đurotovi nasveti in Luka se že trese nad 40 metrci. Krčevito se drži skalnega roglja, blatni škornji po prstih napredujejo po polički. 2, 3 metre adrenalina in je na drugi strani. »Svaka ti čast, stari« dobro si to zrihtal! Na drugi strani nabije svedrovec in izgine po rovu. Kakšnih 15 minut se sliši samo padanje malega potočka v brezno, nato se prikaže. »Rov lepih dimenzij z odcepi, na koncu dvorana«. Vsi smo premočeni do kože, med čakanjem sem se začel še tresti. Bejžmo, zadost za danes...

Da je jama bolj mrzla od pričakovanega, je na naslednji akciji potrdil tudi termometer, ki je na več delih jame začetek julija kazal le okoli 4 do 5 stopinj. Na različnih koncih jame je bilo več ekip, vsaka s svojim ciljem. Zasuta špranja pri prvem vprašaju se je vdala. Noge so po dveh metrih zabingljale v prazno. Ker je jama precej razvejana, smo zaradi boljšega sporazumevanja različne odcepe začeli poimenovati po trenutnem navdihu. Novo odkrito brezno je dobilo ime Metal-sko brezno... Zaradi precejšnega zanimanja je bilo na čase v jami precej prometno. Neko soboto nas je bilo v jami 12. To nam je omogočalo lažje delo, saj smo z razpršenostjo ekip lažje ugotavljali povezave med različnimi deli jame.

Na relativno majhem tlorisu je jama izjemno pre-predena. Dno Ranjinega brezna je tako dostopno po 5 različnih smereh. Lep primer je Alenkino brezno, katerega vhod se odpira sredi kamina. Špranja ni dosti širša od čelade, vendar se kmalu razširi v 10-metrsko brezno, ki se nadaljuje z meandrom, ta se razširi v večji prostor in privede do lepega vodoravnega rova z ogromnimi fasetami na stenah. Tak tip rova se pojavlja na različnih globinah jame, torej se je tod svoj čas pretakalo obilo vode. Nekateri tako oblikovani rovi so zasuti z ilovico in mivko, tako da je napredovanje tik pod stropom prav zoprno. Rov pred Križiščem je lep primer tako zapolnjenega rova. Ko še ni bilo sedimentov, je imel rov zagotovo premer štirih metrov. Če bi voda še malo naplavljalala, bi nam za vedno skrila lep kos jame. Prav tako je voda v Križišču nanese prodnike in brečo rdeče barve, ki so se vzeli od kdove kod. Na dnu Ranjinega brezna se jama prek krajših stopenj in dvoran nadaljuje v Opekarno. Jama je v najnižjih delih le še bolj blatna, na stenah pa so značilni vzorčki blata, ki jih naredi počasi odtekajoča voda...

Božične poplave 2009. Gremo preverit, kaj se dogaja v Revenu. Obvezna kavica pri Turku, nato se Bojana, Matija, Andrej in jaz odpravimo proti jami. Doline na hotenjskem polju so precej zalite z vodo. Ne spomnim se, ali sem toliko vode na polju že kdaj videl.

Osmica na vhodnem breznu se prav nemarno razteguje, lisica in zajčje kože so se od jeseni že razdišale. Kmalu smo vsi v vhodni dvorani. Pade odločitev, da gremo na dno po starih delih jame. Hipijeovski rov, Križišče, Špelino brezno, kratka prečka in uaaaa!!! Naslednje brezno, ki pelje do dna Ranjinega brezna je zalito z vodo! Do dna jame je še zagotovo 30 metrov višinske razlike. Tudi volumen prostorov pod gladino vsekakor ni skromen. Presenečenje je veliko, nihče ni pričakoval vode tako visoko, saj v pol leta tudi ob nekajdnevnom deževju v jami ni bilo ne duha ne sluha o vodi. Med kratkim fotošutingom opazimo, da se gladina vode niža. Okoli pol metra v pol ure.

Poleg ostalih odprtih delovišč pa smo pozornost us-

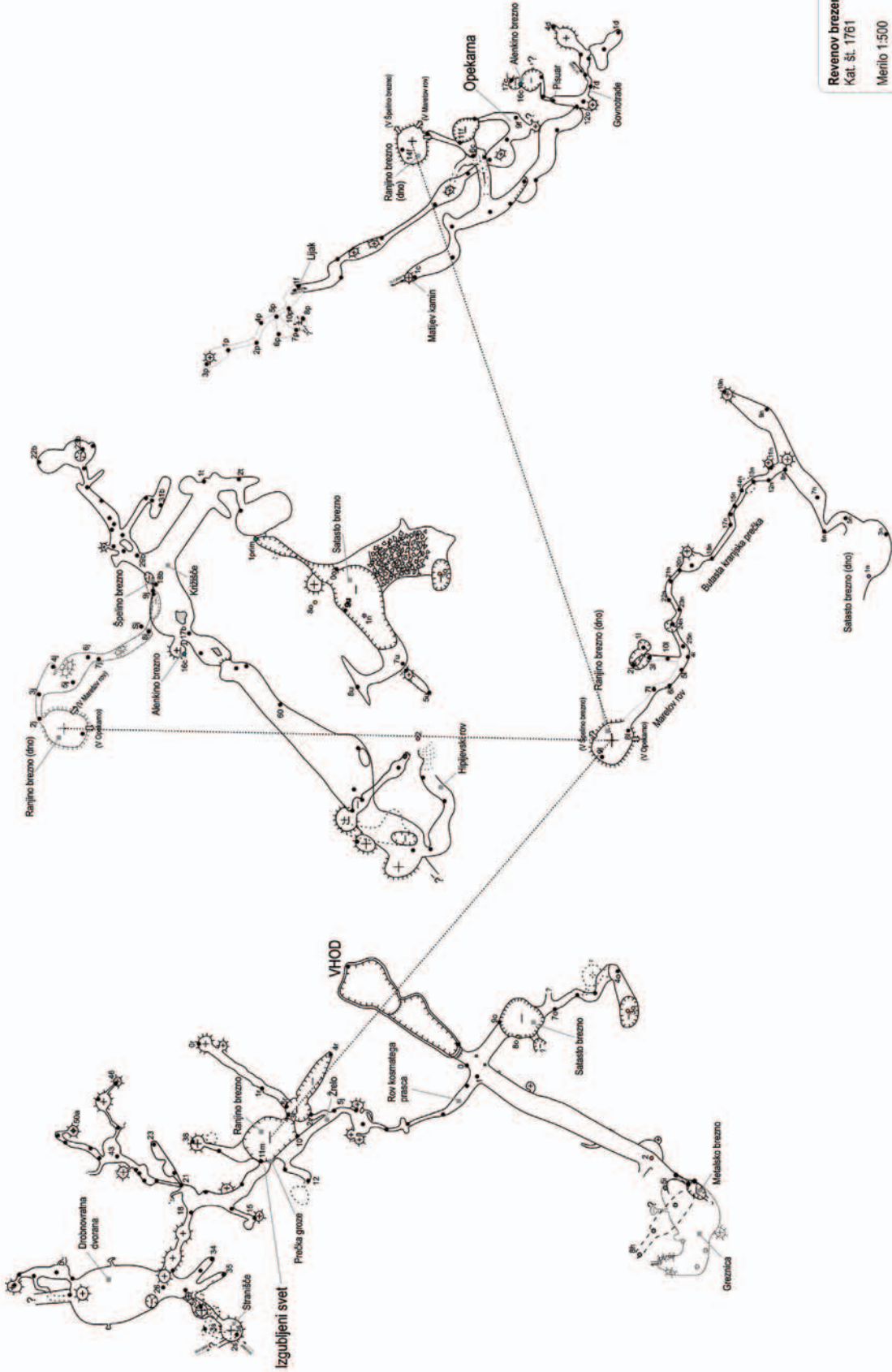
merili tudi v ozek rov na koncu Opekarne, v katerega prav lepo vleče. Vhod v ta rov predstavlja prav majhna neugledna luknja, ki se na začetku še spušča, obenem pa je vse skupaj pošteno zadelano z lepljivim blatom. Na dveh akcijah smo z vhoda uspeli odstraniti blato. Rov je dolg 10 metrov in se počasi spušča, nato pa razširi v kamrico za dva. Preprih izginja v kamin, ki je še bolj ozek in zoprn. Matija in Garmin, ki sta na zadnji akciji napredovala naprej, pravita, da se jama po nekaj kolobocijah spet malce razširi in razcepi v manjše rovice, preprih pa spet izginja v kamin. Zadnja akcija je bila tako utrujajoča, da je kamin ostal nepreplezan in skrivnosti nadaljevanja jame tako že nekaj časa burijo domišljijo raziskovalcev.

V približno 30 akcijah nam je jama tako postopoma razkrila svoje skrivnosti. Sproti se jo je tudi merilo in risalo nov načrt. Staremu načrtu s 145 metri dolžine smo tako dodali še kilometer novih rofov. Kakih 200 metrov še čaka, da dobijo svojo podobo na načrtu. Tudi v vprašaji na načrtu nismo varčevali, saj kar nekaj kaminov še ostaja nepreplezanih. Revenov brezen se je tako izkazal kot odličen poligon za treniranje ožin, nabijanje svetrovcev in opremljanje kaminov ter brezen. Od vhoda do najnižjega dela jame je lahko samo pol ure, a če hočemo vtakniti nos v vsak znani del jame, je en dan premalo. Poleg slasti odkrivanja novih dimenzij Revena pa v spominu ostajajo nepozabni trenutki druženja.

Revenov brezen: Tloris

(Magnetni, I. 2009)

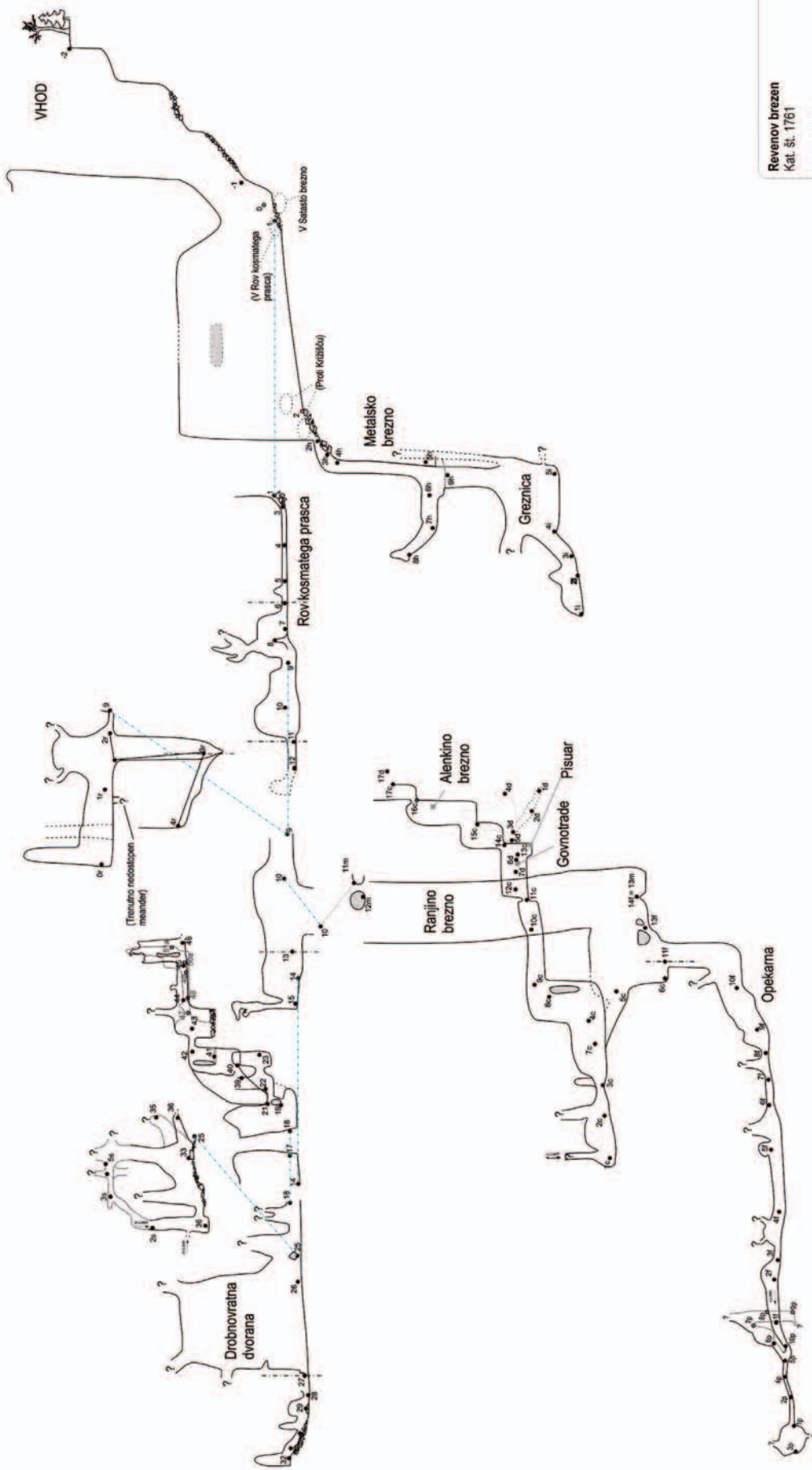

Revenov brezen
Kat. št. 1761
Merilo 1:500
dolžina 1130 m, globina 95 m
Meril: ekipe DZRJL, jun.-dec. 2009
Risal: Luka Gale

Revenov brezen : iztegnjeni profil, 1. del

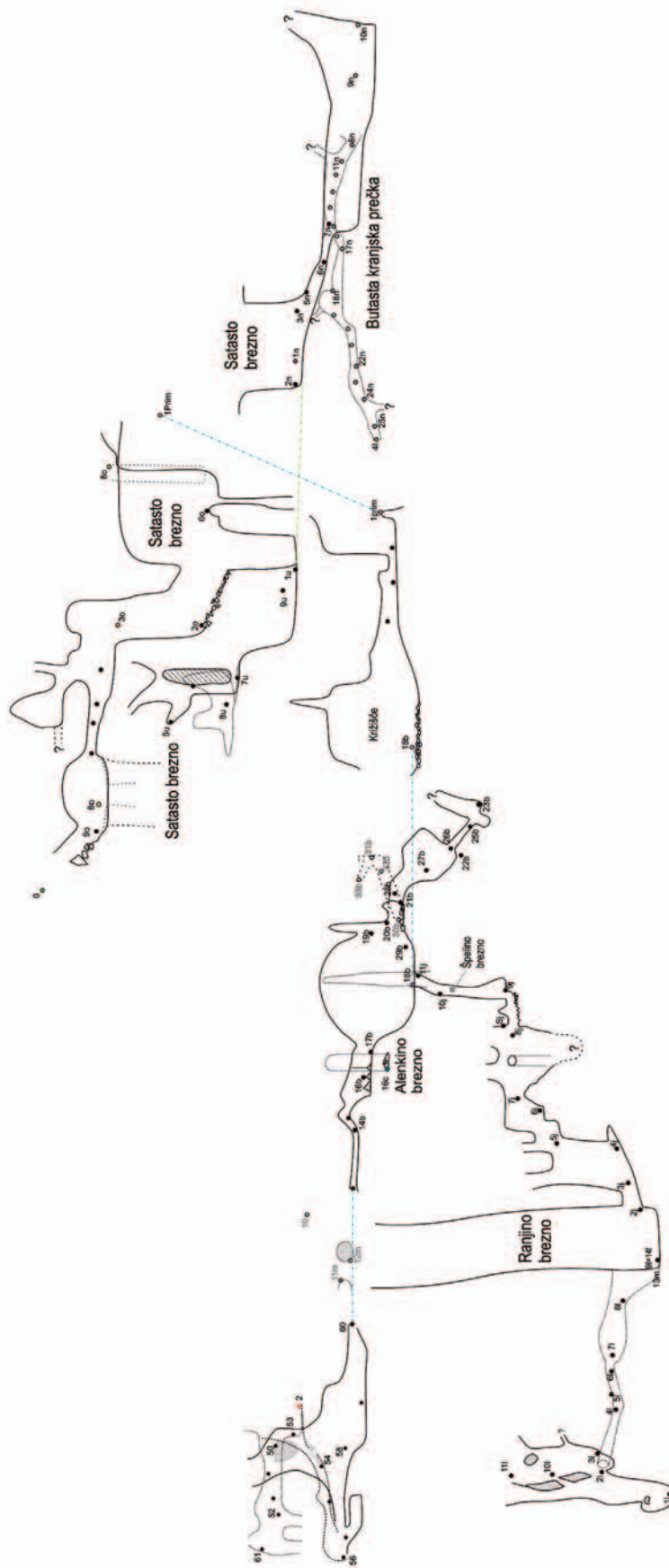
20 m

Revenov brezen
 Kat. št. 1761
 Merilo 1:500
 dolžina 1130 m, globina 95 m
 Meril: ekipe DZR.J.L. jun.-dec. 2009
 Risat: Luka Gale

Revenov brezen: iztegnjeni profil, 2. del

Revenov brezen
Kat. št. 1761
Merilo 1:500
dolžina 1130 m, globina 95 m
Meril: ekipe DZR JL, jun.–dec. 2009
Risat: Luka Gale

Janez Kanoni

DIHALNIK V PUŠČI

Pušča se reče predelu Ravnika blizu naselja Bezuljak in Dobec. V tem predelu je nekaj udornic, ki nakazujejo vodni tok iz Cerkniškega jezera proti Vrhniku. Višina terena je zelo primerna za iskanje dihalnikov, saj nadmorska višina tega predela znaša med 560 in 570m, Cerkniško jezero pa ima skoraj isto n.m. višino tj. 555m.

Na ta predel me je pripeljal spomladi leta 2007 jamarski kolega dr. France Šušteršič, ki ga je ta predel močno »žulil«. V enem popoldnevu sva na grobo obšla ta teren, ki je kar zajeten in ga je kar nekaj deset hektarjev. Tega dne sva našla novo neznano udornico s prepadnimi stenami, nad katero sva bila zelo navdušena. V naslednjem dejanju je sledilo presenečenje z najdbo še ne registrirane jame, pa čeprav so njene dimenzije kar precejšnje. Spominja pa na mini Skedneno jamo na Lanskem vrhu. Vso to stvar sem zaupal jamarskemu kolegu Jerneju Petrovčiču, on pa Petru Japlju, sicer članu JK Borovnica, ki je rekel, da pozna ta teren in da je na njem že raziskoval. Mislim, da smo že naslednji vikend krenili na ta teren na raziskave.

Z nami so bili tudi naši jamarji: Bojana Fajdiga, Matija Perne, Andrej Drevenšek in pa France, Jerko, Pero in jaz. Obdelali smo nekaj jam in prečesavali teren po Pušči. Našli smo še eno udornico, v katero pa nismo šli zaradi pomanjkanja časa.

Že naslednji dan pa je Jerko javil, da je Pero, ki hodi okrog z leskovo palčko, našel močan dihalnik. Še isti dan smo se odpravili v Puščo in v precej globoki udornici za tiste kraje (-22m) našli dihalnik na dnu doline, iz katerega je vel mrzel zrak. O tem dihalniku mi je

Delovišče (foto: Janez Kanoni).

kasneje pripovedoval France Šušteršič. Povedal je, da ga zelo dobro pozna še iz časov, ko je bil še otrok, ko so se hodili kopat iz Rakeka v Brejnice, in da ga je popolnoma zgrešil (Brajnice so majhno jezerce blizu Bezuljaka). Takoj mi je bilo jasno, da gre za jamo izrednih razsežnosti. Mrzel zrak je prihajal iz špranje čisto na dnu udorne doline, kar je pomenilo, da se nekje zadaj za udornico nahaja precej višji prostor in da se zrak, ki je pač težji od atmosferskega zraka, spušča v jami, ki je tam nekje zadaj navzdol, in polni udorno dolino. Že naslednji dan sem izmeril temperature v udornici, ki so bile zelo zanimive. Meritve so pokazale, da se nahaja višji jamski prostor vsaj 15m višje od našega dihalnika. Mrzel zrak izpodrine toplega v udornici do tiste višine, do katere je nekje ujet v jami. Nekaj podobnega kot vezna posoda z vodo. Zato smo se odločili za drastičen ukrep. Jamo bomo odkopali.

V štirih celodnevnikih akcijah smo izkopali več kot 5 m³ materiala in prišli 6 m v globino in 7 m v dolžino. Tu smo naleteli na zelo labilen podor, ki je grozil, da se bo vse podrlo. Pri nadaljnjem kopanju se nam je nekaj materiala posulo. Prenehali smo z izkopom. Metod Di Batista in Marko Vogrič sta nam priskrbela opažne cevi za gradbene odre in spojke. Iz tega smo naredili varnostno kletko, ki nas je varovala pred zasutjem. Polni elana smo se lotili kopanja, vendar smo naleteli na ujete skale, ki niso kazale kakšne stabilnosti. Karkoli bi premaknili, bi se posulo, saj smo kopali skoraj vodoravno. Ko je kazalo, da se bo res kaj takega zgodilo, smo prekinili s kopanjem. Odločili smo se, da drugo leto poizkusimo znova. Izkopali bomo nov navpični jašek ob steni, ki se vidi nekaj metrov za podorom, tako da bomo z ene strani popolnoma varni, na drugi strani pa bomo uporabljali že prej omenjene cevi.

Puščo sem obiskal v hladnem obdobju -2° C. Vseskozi sem mislil, da se bo iz jame kadilo. Ko sem prišel do odkopanega brezna je bilo to popolnoma zaledenelo. Zunanji zrak je vleklo noter z isto hitrostjo kot poleti jamskega ven. Zanimivo je dejstvo, da v bližnji okolici ni nobenega dihalnika, ki bi nakazoval zvezo z našo jamo. Očitno gre tu za večji sistem, v katerega zdaj vleče zrak, in pač nekje prihaja na površje, kjer še nismo hodili.

Naslednje leto spomladi smo se polni elana odločili nadaljevati nedokončano delo. Ko smo se spustili v že odkopano jamo, smo z grozo ugotovili, da se nam je vse, kar smo prejšnje leto naredili, »spodsulo«. Ker je

ledeni mrzav vso zimo vel v jamo, se je tam ogrel, s tem pa tudi izgubil relativno vlago, kar je povzročilo, da se je glina kot vezni material podora toliko osušila, da se je vse skupaj podrlo. Ker smo v tej jami že videli jamsko steno, ki se nahaja nekaj metrov stran vodoravno od izkopane luknje, bi bilo smiselno kopati navpično, ker bi se s tem izognili pritiskom podora.

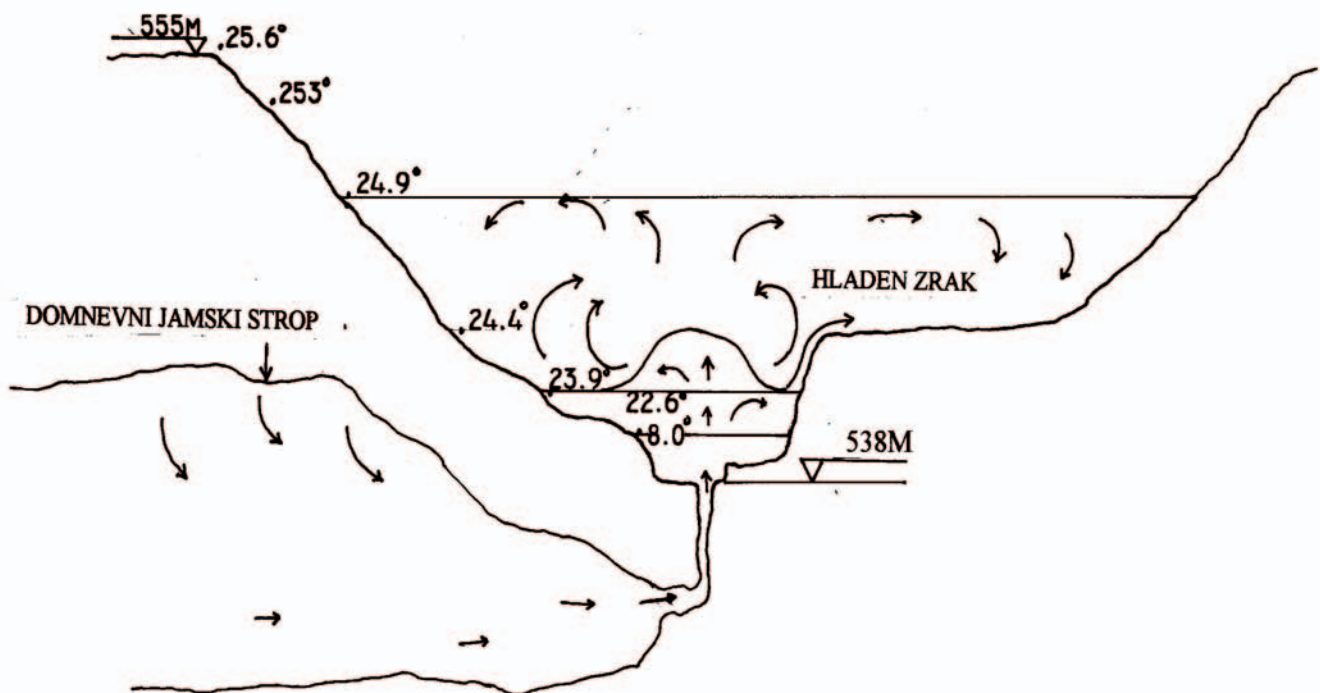
Za tako delo pa bi rabili veliko močnejšo ekipo, kajti trije nadebudneži takšnemu posegu ne bi bili kos. Jama še naprej ostaja velik potencial in izziv.

Iz jame smo izvlekli najmanj 5 m³ materiala, ki smo ga deponirali okoli »kaluže« in jo s tem še bolj utrdili.

Planina, 03.03. 2011

PRIKAZ TEMPERATUR V UDORNICI V PUŠČI

Meritev je bila opravljena dne 15.07. 2006

Bojana Fajdiga

RAZISKOVANJE NA PLANINI ZAPRIKRAJ

Leta 2007 in 2008 smo se za prvomajske praznike odpravili na Planino Zaprikraj nad Drežniškimi Ravnami. Pobudnik taborov na Zaprikraju je bil Gregor Pintar, ki je na območju z društvom raziskoval že v osemdesetih letih.

Na taborih smo bili nastanjeni v planšariji na Planini Zaprikraj, ki je v zadnjih letih doživela obnovo. Na planini pasejo krave in delajo sir, vendar pa so prostori za prvomajske praznike običajno še prazni ali pa na planini potekajo šele urejevalna dela.

Tabora se je leta 2007 udeležilo 19 članov, leta 2008 pa 16 članov. Na taborih smo iskali jame okrog Krasjega vrha in Debeljaka. V obeh letih smo našli 13 novih jam oz. jam, ki še niso bile registrirane. V letu 2007 nam je šlo vreme zelo na roko. Leta 2008 se je držalo bolj kislo, poleg tega pa smo po terenu imeli še veliko snega, ki je oteževal raziskovanje. Poznalo se je, da je bil april 2008 bistveno hladnejši od lanskega, saj je na osojnih legah ostalo še kar nekaj snega.

Krasja jama se je s 130 m globine in 270 m dolžine izkazala za najglobljo in najdaljšo jamo, ki smo jo izmerili. Vhod leži na južnih pobočjih Krasjega vrha, nekje med Krasjim vrhom in Planino Zaprikraj. Jamo so naši člani raziskovali že v osemdesetih letih, vendar pa ni bila registrirana. Ko smo bili v njej, smo našli stare svedrovce. Tokrat smo jamo (ponovno) raziskovali Ines in Gregor Cilenšek ter Matija Perne. Fanta sta opremila jamo, z Ines pa sva merili. Jama je v zgornjih delih zelo suha, v spodnjih breznih pa vanjo priteče voda. Na dnu se jama nadaljuje z zaenkrat neprehodno ožino, za katero se odpira novo brezno.

Od ostalih jam, ki smo jih našli, je zaradi mogočnega vhoda zanimiva jama Volarnica. Ta je 40 metrov globoko brezno, znano tudi med domačini. V jami je bil leta 2007 led.

Na območju severno od Debeljaka in Krasjega vrha smo našli več manjših jam. Najgloblje od njih je bilo brezno DEBI 2 ali Jama na oko (-37 m). Ime "Jama na oko" je brezno dobilo po igri svetlobe ob pogledu z dna jame navzgor. Lečasta oblika brezna in zagozdena skala v sredini dajeta vtis velikega nebesnega očesa ki zre navzdol vate in te opazuje, kaj počneš po jami.

Presenečenje tabora 2008 se je izkazala jama, ki jo je našel Mitja Prelovšek Čot. Matiji je v njej po 70 metrih zmanjkalo štrika. Jama je kasneje dobila ime Zaprikrajsko brezno 5. Jamo smo ponovno obiskali junija istega leta. Lanko in Matija sta po seriji

Volarnica (foto: Bojana Fajdiga).

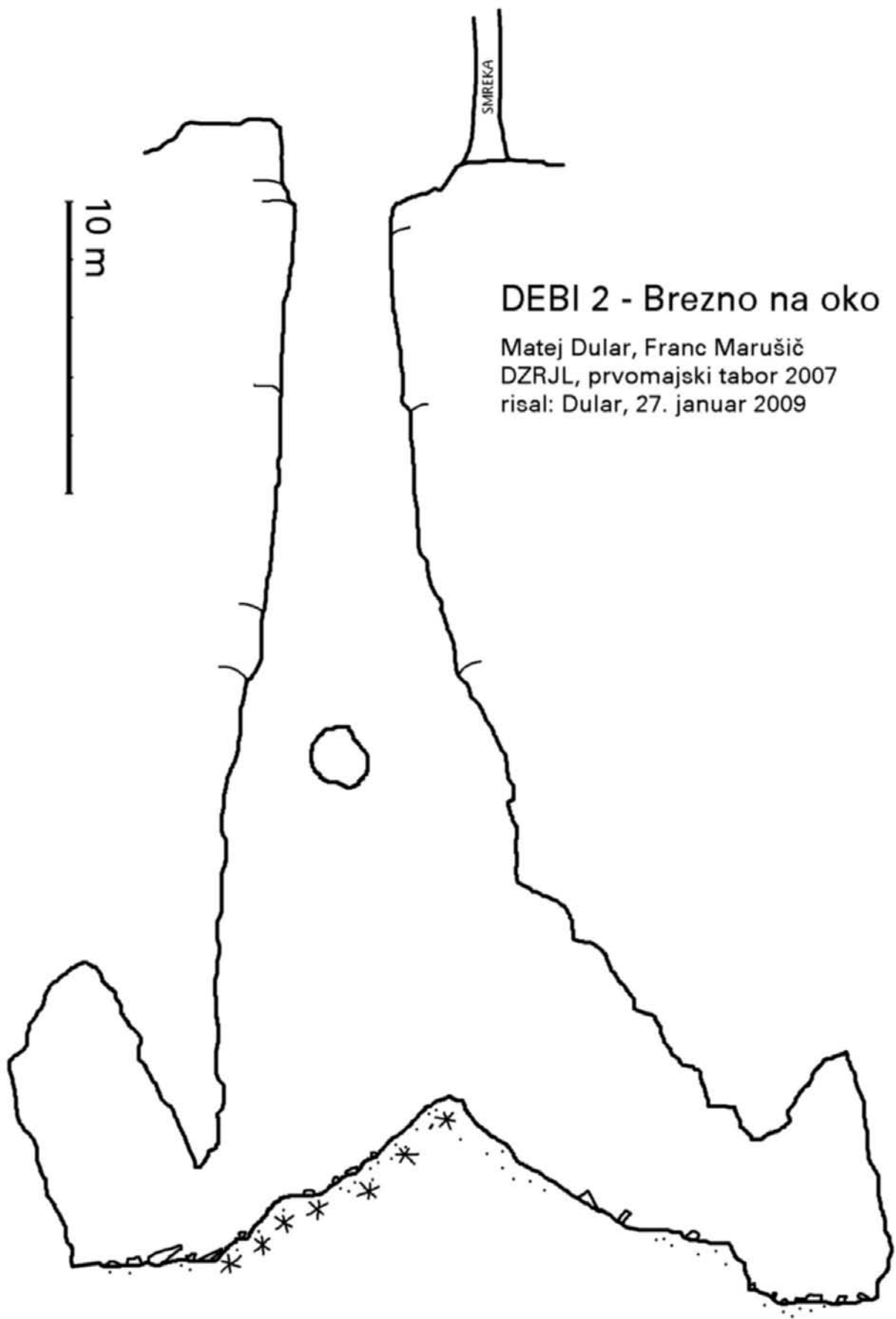
stopnjastih brezen prišla 100 metrov globoko. O tej akciji je Matija poročal tudi na netu. Tole je Matijev prispevek z neta:

Raziskovanje nove jame na Krasjem vrhu (pisal Matija, 26 junija 2008)

Med prvomajskim taborom je Čot 3.5. tik ob eni od strmih vrtač na pobočjih Krasjega vrha našel brezno. Že z vrha je bilo videti, da je globoko okrog 10 metrov in da je na njegovem dnu sneg. V brezno smo se spustili Jerica, Lanko in Matija in ugotovili, da se jama nadaljuje z ozkim meandrom, ki se počasi vzpenja, iz njega pa močno piha. Meander nas je po desetih metrih pripeljal v dvoranico premera in višine nekaj metrov. Na nasprotnem delu dvoranice se meander nadaljuje, tudi preprih pride iz njega, žal pa se zaenkrat po nekaj metrih zoži na neprehodne dimenzije.

Na dnu dvorane je odprtina manjših dimenzij, v katero smo se spustili. Brezno, ki se za njo odpre, je zelo navpično, ima premer dva ali tri metre, globoko pa je približno 40 metrov. Konča se s podorom, približno meter nad dnom pa je skozi ozko navpično špranjo prehod v naslednje brezno, po katerem je kamen letel še kar nekaj sekund. Špranja je bila videti prehodna, brezno pod njo pa obetavno, vendar se naprej nismo podali. Vrvi nam je namreč zmanjkalo, poleg tega nas je zeblo (ker jama na pogled ni veliko obetala, so bili nekateri oblečeni bolj za silo), po breznu je neusmiljeno kapljalo, pa še merjenje nas je čakalo. Zaradi ostalih težav smo tudi merjenje hitro opustili in šli kar ven.

Počakali smo nekaj tednov, da je skopnel sneg, da bi jama postala bolj suha, in se 25.6., ko tudi drugih ovir ni bilo, vrnili. Bina in Bojana sta bili zunanja ekipa, z Lankotom pa sva šla v jamo. Prvi se je v brezno spustil Lanko in ugotovil, da je vročina naredila svoje in da je predihan tudi drugi vhod v jamo, ki ga

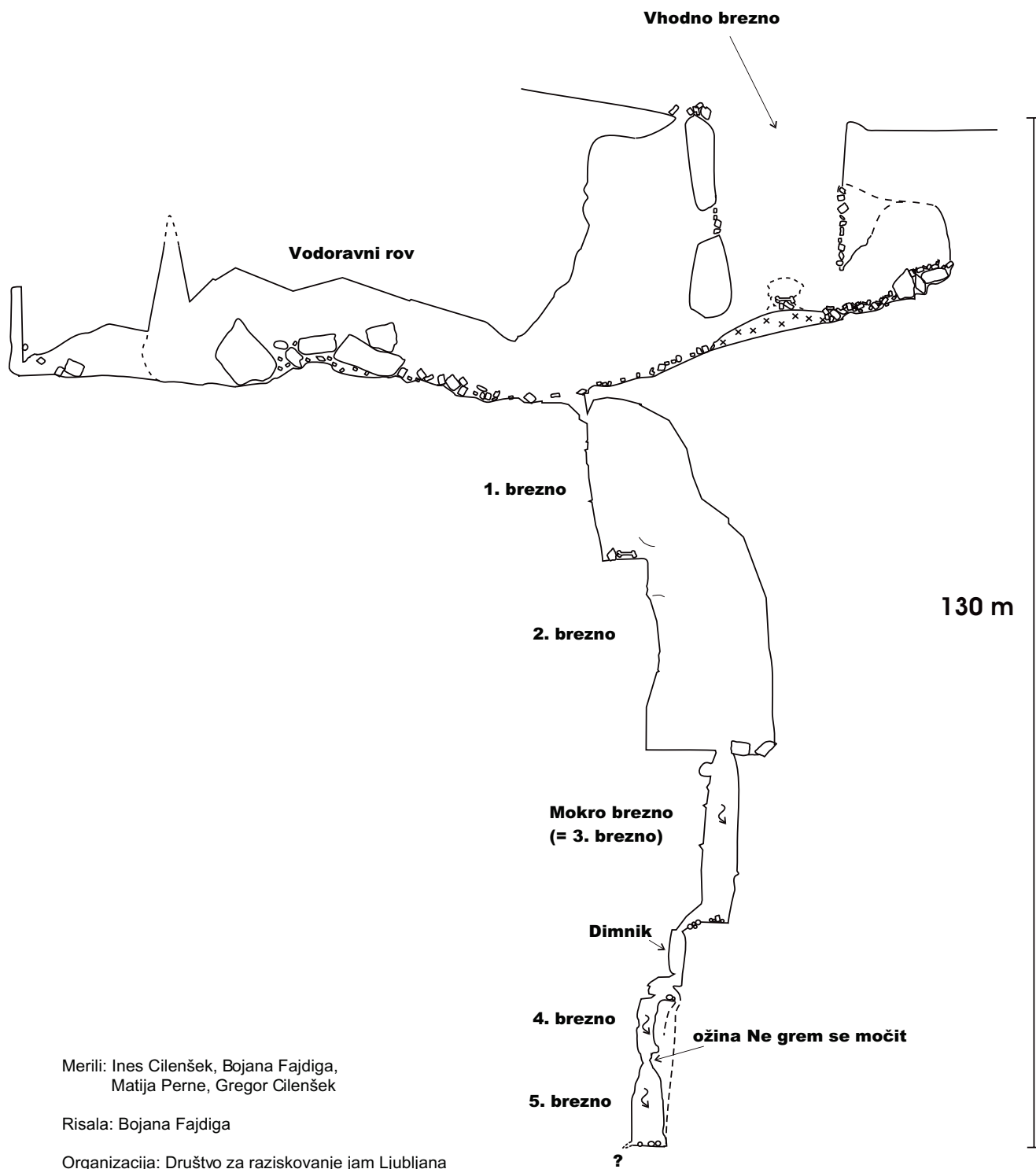

Krasja jama

5393210 5127460

IZTEGNJENI PROFIL

Merili: Ines Cilenšek, Bojana Fajdiga,
Matija Perne, Gregor Cilenšek

Risala: Bojana Fajdiga

Organizacija: Društvo za raziskovanje jam Ljubljana

Merilo: 1: 500 na A3

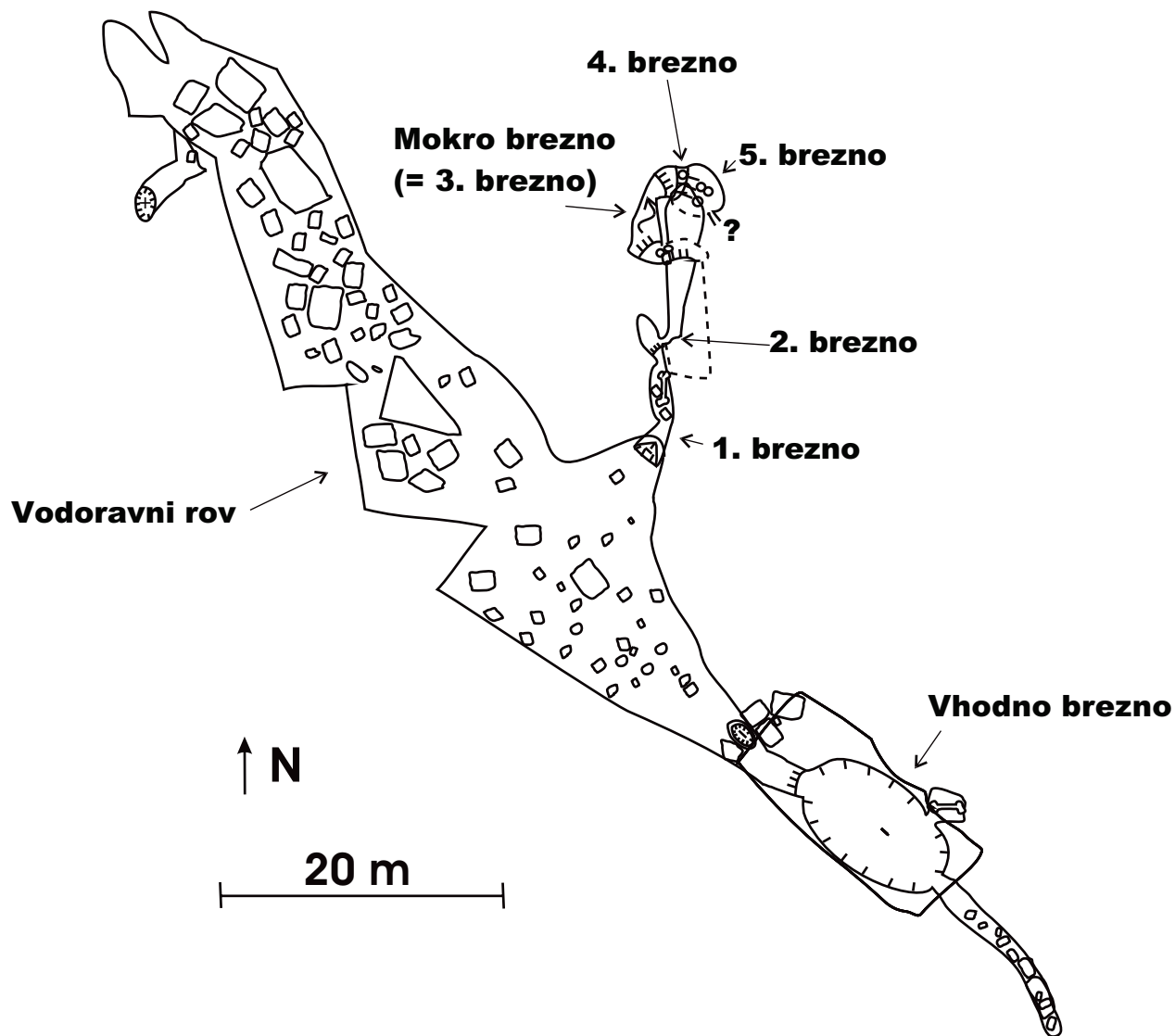
Datum ekskurzije: 30. 4. 2007

Datum načrta: 16. 1. 2008

Krasja jama

5393210 5127460

TLORIS

Merili: Ines Cilenšek, Bojana Fajdiga, Matija Perne, Gregor Cilenšek
Risala: Bojana Fajdiga

Organizacija: Društvo za raziskovanje jam Ljubljana

Merilo: 1: 500

Datum ekskurzije: 30. 4. 2007

Datum načrta: 16. 1. 2008

prvega maja nismo niti slutili. Ta vhod jamo povezuje z dnom vrtače in omogoča peš dostop pod vhodno brezno na začetek meandra. V meandru je bil prepih še močnejši kakor prvič, vendar naju ni zeblo, saj sva nosila precej opreme, med drugim stometrsko vrv. Z njo sva nadomestila petdesetmetrco, ki je odšla z nama v globino.

Ožina na dnu zdaj prvega brezna je bila ožja kakor sva se je spominjala, zato je dobila svojo porcijo udarcev z macolo preden sva se prebila skoznjo, zabila svedrovec in se spustila v naslednje brezno. Brezno je podobnih dimenzij kakor prvo, tako navpično, da je bilo potrebno le eno vmesno pritrdišče ob naravnem mostu petnajst metrov pod vrhom, globoko pa je približno 45 metrov. Konec stometrce se dna ni dotikal, petdesetmetrce pa žal ni bilo potrebno odviti. Jama se namreč nadaljuje z ozkim strmo padajočim meandrom, ki se po nekaj metrih konča, zasut z gruščem.

Na povratku sva jamo razopremila, izmerila pa sva le glavno linijo naravnost do izhoda. Že brez ukvarjanja z odcepi sva bila namreč v jami dovolj dolgo. Meritve so povedale, da je jama globoka 100 metrov in dolga 138.

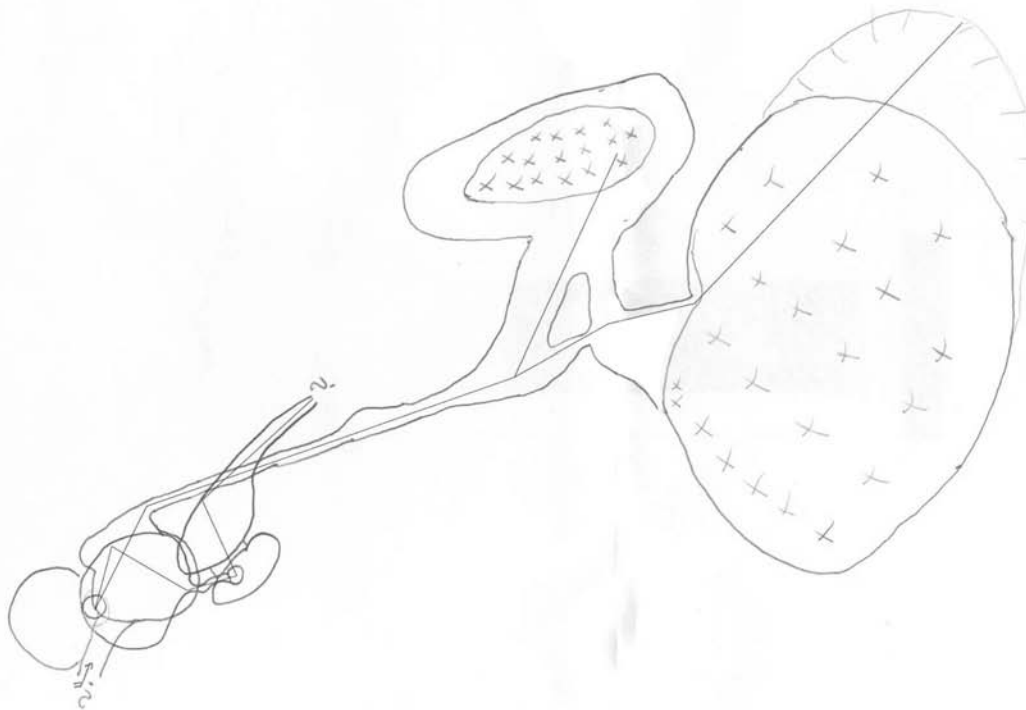

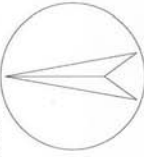
Ožina med prvim in drugim breznom po temeljiti obdelavi z macolo in majzlom (foto: Franc Marušič-Lanko).

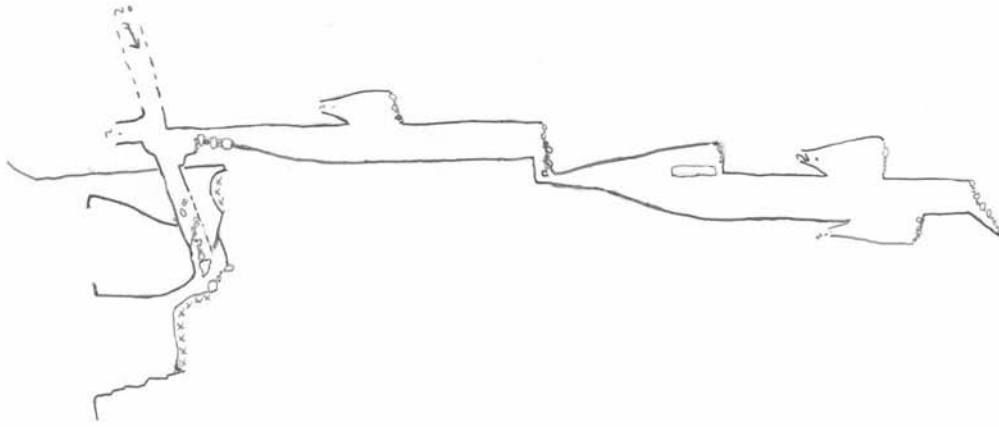
Na samem dnu jame, točno 100 metrov pod površjem (foto: Franc Marušič-Lanko).

Zaprikrajsko brezno 5 (risal: Franc Marušič)

zaprikraj_5	North
Plan view	
Scale 1:120	Scale (1m) 0 2 4 6 8
Up page 000°	Surveys 1.0.39 - http://www.survex.com/

Survey `zaprikraj\_5` Page 1 (of 1) Processed on Thu,2008.06.26 10:03:50 Central Europe Day

zaprikraj_5_iztegnjen_profil	Elevation on
Elevation	180° 000°
Scale 1:500	Scale (1m) 0 5 10 15 20 25 30 35 40
View 270°	Surveys 1.0.39 - http://www.survex.com/

Survey `zaprikraj\_5\_iztegnjen\_profil` Page 1 (of 1) Processed on Thu,2008.06.26 10:14:23 Ce

Dean Pestator

POROČILO S POLETNEGA TABORA 2007 (4. - 10. avgust)

Pred mano težka in odgovorna je bila naloga.
Pred vami sedaj je rezultat.

Spisek originalni
hudo je pomankljiv, neobtesan.
Sem s svojo žuljavo roko dodal,
kar dodati je bilo mogoče.

Namen v vaše je veselje - Pisec je sluga*- bralci- vaš.

* Zgolj v omejenem obsegu seveda

Udeleženci:

1. Marjan Baričič - Melhijad (zdaj Zavec, 2.8. do 9.8.)
2. Joško Pirnat - Jozl (4.8. do 10.8.)
3. Gregor Pintar - Stari (4.8. do 9.8.)
4. Marina Pintar - Anica (4.8. do 9.8.)
5. Rafko Urankar - Cile (4.8. do 7.8.)
6. Nina Urankar - Cika (4.8. do 7.8.)
7. Ela Urankar - Cilčica (4.8. do 7.8.)
8. Mile Prevc (4.8.)
9. Peter Prevc (4.8.)
10. Jure Kranjšek - Juki (4.8. do 5.8.)
11. Matjaž Pogačnik - Pigi (4.8. do 5.8.)
12. Matej Dular - Lazar (4.8. do 10.8.)
13. Matija Perne - Pipi (4.8. do 8.8.)
14. Bojana Fajdiga - Oliva (4.8. do 8.8.)
15. Lucija Ramšak - Tika (4.8. do 10.8.)
16. Petra Gostinčar - Pupka (4.8. do 6.8.)
17. Aleksandra Privšek - Jerica (4.8. do 10.8.)
18. Blaž Kurent (4.8. do 6.8.)
19. Gregor Cilenšek - Cile jr. (4.8. do 6.8.)
20. Juan Vazques Nava...??? (4.8. do 5.8.)
21. Anže Markelj (5.8. do 8.8.)
22. Špela Bavec - Bc (5.8. do 8.8.)
23. Dean Pestator - Pestator (5.8. do 10.8.)
24. Jernej Petrovčič - Jerko (6.8. do 10.8.)
25. Lanko Marušič (7.8. do 8.8.)
26. Dušan Tominc (8.8. do 10.8.)

2.8., četrtek:

V popoldanskih urah je helikopter odpeljal prtljago v bližino tabora (pravzaprav niti ni bilo tako zelo v bližini, saj je helikopter zgrešil pravi kucelj in izkrcal prtljago na nekem zabačenem nedostopnem

vršaku tam med gadi in prepadi). Grega in Marjan sta razložila kramo. Grega se je vrnil v dolino, Marjan pa je poskrbel za odloženo in se odpravil proti koči (bojda Skalarjevi*), kjer je preživel tudi ves naslednji dan - deževen petek (takrat še ni bil Zavec, torej je dan minil mirno; nihče ni bil tepen, vsaj dnevnik tega ne zapiše ... Marjan pa tudi ni nič povedal, niti se ni hvalil ... čeprav bi se morda že takrat spodobilo namlatit kakšnega ... Čeha recimo ... nas je manj pa še v meglo ne skačemo s padali).

* Predlog - če se kdaj obnovi stara bajta, naj nosi ime Vektorjeva

3.8., petek:

Nič dogodkov ... zero, nula (zvesto po dnevniku)

4.8., sobota:

Na B postaji smo se dobili okrog pol desetih in se zavihteli na vožnjo ob 10h, s prasci vred, kdor ga je imel. Tovorne žičnice nam ni uspelo zrihtati, tako da smo morali preostalo kramo prenesti na ramenih in s pomočjo udov. Čas prihoda na cilj je ostal neznan - a pomen dejanja velja - tudi stvari z zabačenega helikopterskega kuclja so se v končni fazi znašle na zelenem cilju.

Postavili smo šotore in tendo. Modra je že preveč raztrgana, zato smo uporabili zeleno, ki pa je nekoliko premajhna. Iz desk smo zbili odlično mizo (tesarski odsek, sekcija), poleg tega smo popravili klopi (gradbeniški lobi ... odsek - pod budnim očesom tesarskega odseka). Zdej ga pa pijemo - Jukijev višnjevcev seveda.

Mile in Pero sta šla popoldne, ko sta že pripomogla svoj delež pri postavljanju tende, v dolino - domov (ali pač, kamor ju je vodila pot*).

* Opomba prepisovalca - iti v dolino ni sinonim za pot domov. To enačiti je povsem nedopustno in pomeni grob poseg v zasebnost. Po doseženi razdalji 100 metrov od tabora, naj se ne bi več ukvarjali s sklepanjem, kam je kdo šel.

5.8., nedelja:

Jerko, Tika, Cile, Nina, Ela, Marjan, Matija, Jozl, Pigi, Cile jr., Blaž, Juan, Juki in jaz (jaz, jaz, jazz ... kdo pa je ta model?) smo šli do I 5, kjer so se Cile jr., Matija, Blaž in Pigi spustili v jamo. Ugotovili so, da je na globini cca. 40, 45 metrov zaprta s snegom (štofeljč - sicer se sneg začne na cca. 20 metrih). Cile je medtem izmeril vhod za slučaj, da bi jamo zaprli.

Popoldne smo se vrnili v tabor. Matjaž, Jure in Juan so se pripravili za odhod v dolino.

Marina in Gregor sta v najbolj dramatičnem trenutku dneva splezala na Malo Babo.

Mateju in Petri pa je srce hitreje bilo na polički pod Babanom (čemu, kje tiči vzrok?). Drugače pa - vsi štirje so raziskovali to območje*.

*Najdbe, kot kaže pičle, ker pisar nič ne omenja dosežkov ... pri tem se zastavlja vprašanje - čemu raziskovati, če se nič ne najde ... rezultat je enak - ležiš v taboru ali pa si kvariš obutev na ostrih roboh in pri tem zaradi povečane aktivnosti sproščaš dodatne količine CO₂, kar vodi - ve se kam ... Misliti je treba tudi na jutri - če bo spet ledenka, bo vse zalito in bo šla jamarija na Kaninu u franže ... dobra stran tega pa bi bila, da bi se dragocena tenda - lepo zavita in shranjena v temi - dalj časa ohranila.

Pozno popoldne so šli Bojana, Cile in Matija do Velba - to je do K 200 - so raziskali in izmerili ... snežni čep, ki pa je na dveh mestih predihan.

Za zaključek lepega dne je Jozl tekel 5 minut daleč v hrib z namenom objektivno preveriti, ali se da v 5 minutah priteči do sedla proti Velikemu dolu. Seveda se sedaj na veliko hvali s tem. Svaka mu čast*. Pri teku mu je delal nekaj časa družbo Matej, potem jo je postopoma odkuril naprej. Skratka, mazohistični dogodek, ki mu ni para na taborih zadnjih 10 let. Rezultat dvoboja je bil, kot vedno, odvisen od načina merjenja in od tega, kaj meriš. Meritev vpliva na rezultat. Namesto kvantov so uporabni tudi kamni.

*Zaradi hvaljenja ali zaradi petih minut v hrib ... zapis v dnevniku o tem detaljno ne poroča

V taboru sta se nam najprej pridružila Anže in Špela, ob 22h pa še Pestoter* s kamero prek ramen.

*Tu je potrebno posebno dopolnilo. Omenjeni je odšel pozno iz domačega kraja in v srcu nosil upanje

na gondolo. S kančkom naivnosti je pričakoval vožnjo v poznih popoldanski urah - po logiki »vozmo, dokler je svetlo, saj turisti gledajo le v dne svetlobe tej - po gledanju pa jih je treba še na varno dol spraviti. Jasno, da je dotični odšel peš. Že precej visoko, na mestu odcepa od poti - sumu navkljub - je zgrešil, a se zelo kmalu obrnil in bil nadvse vesel možaka, ki mu je kazal pot ... in še enega in spet ... ni nič v zvezi z Gi-Ci-Pi gibanjem... možic je zgolj možic... četudi jih je več. Nato počasi tema ... tika mi je pot svetila (znana viža - »Ptička mi je pot kazala«) ... Pri Vrtiglavici je zaokrožilo nad junakom neko večje krilato bitje... in junak je pomislil na ironijo, da bi užgal na 643 metrov nižjo potencialno energetska raven - bilo bi sklepno dejanje filmske epopeje ... mu ne bi zmanjkalo za 20 metrov štrika ... »Kdor ima ušesa za poslušanje, naj bere«.

Srečno se je ognil globoki nevarnosti in kmalu za tem že bratsko popival pod tendo. Prišel je namreč v osrčje večernega razvrata. Najprej je moral Jozlu potrditi, da gre z njim v skozenj ... kar se najverjetneje ni zgodilo.

Zopet smo pri originalnih prepisih:

Intermezo (na temo gandža v kameni dobi*): Kamenodobni (še malo pred tem) človek vzgaja gandjo - jo kultivira, goji, vzgoji, posuši, zvije - a kaj, ko še ne pozna ognja, da prižgal špinjel. Cele dneve prosi in roti prednike ter bogove, da mu naj vendar pomagajo... naj pošljejo grom, da bo prižgal ogenj**.

*Očitno ni šlo zgolj za neškodljivo popivanje

**Tu se lepo vidi, da je ideja ognja obstajala davno pred njegovo splošno uvedbo v prakso slehernika in slehernega dne... in vsi vemo, kaj vse nam je ta dobrina lepega storila in omogočila - požigi vseh vrst bi bili nemogoči, TEŠ6 bi odpadel kot knof od gat, Aleksandrijska knjižnica bi bila v polnem zagonu ... Nič pritožb glede zažganih knjig, nič grmad, uradna naša Cerkev bi imela manj pestro zgodovino ... Ni da ni.

Nadaljevanje intermeza:

Ker groma ni bilo, so kamenodobci sčasoma odkrili tudi druge dobre lastnosti ganje, na primer njena vlakna. Zgradili so si kolibe iz konoplje. Nato nekega dne udari strela in vas se vname, kolibe gorijo. Kamenodobci vpijejo: »Vlecte otroc, vlecte - pa menda ja nismo zastonj gradil. Noben dim ne sme iti v nič.«

In ni šel (opomba prepisovalca).

6.8., ponedeljek:

Jutro se je pričelo s sončnim vzhodom (pomenljivo, redke dogodke). Seveda ga nihče od nas ni videl, saj smo v šotorih spali pravično spanje. Ko so se podi (apnenec in njegova specifična toplota) malce ogreli, smo naša preležana telesa raztegnili na jutranji svetlobi. Skuhali smo si kavo in ob njej privoščili nekaj, česar si bržkone v dolini ne bi mogli* - enega kratkega in močnega.

*S črnogledostjo avtor manualnega zapisa očitno pretirava.

Ponedeljkovi odmevi na nedeljski večer:

Odmev 1 - predlog 1: »Enkrat mesečno naj bo vsedržavni dan poezije - vsa komunikacija na vseh nivojih obvezno v verzih/rimah.«

Odmev 2 - predlog 2: »Scalne cevi za osebno rabo - se jih napelje po poligonu, vsak šotor ima vsaj eno, tenda več - življenje postane bolj udobno.«

Odmev 3 - predlog 3: »Štrik na vitlu z zavoro in varovalom pa hajd z Malega Babana po steni dol. Seveda v pasu.«

Konec odmevov - sledijo dogodki:

Razdelili smo se v več ekip. Ekipa 1 (Marjan, Jozl, Nina, Ela, Anže, Matej, Špela in Cile jr.) je odšla v B-12, kjer naj bi bilo nekaj perspektivnega. Žal smo samo sprehodili bencinarja po podih, ker je na dnu jame situacija precej brezupna. Jebi ga.

Medklic 1: Ostale ekipe naj ne bodo tako gnojne - naj same vpišejo, kaj so delale.

Medklic 2: Jozl tudi letos odmetava pikavce pod mizo v jedilnici, čeprav mu je Gregor zrihtal pepelnik. Navade od doma so očitno preveč ukoreninjene v človeški um.

Aleksandra, Lucija, Matija, Bojana in Blaž Kurent smo merili in iskali jame na L področju. Tja smo šli skupaj z Gregorjem in Marino, na območju pa sta se ekipi razdelili.

Izmerili smo 3 jame (L 77, L 78 in L 81) in našli dva vhoda (L 80 - Nudelc in L 82)

V L 77 in L 78 sta bila Matija in Blaž. L 81 je večkratni skozenj s snegom v špranjah.

Pregledati je potrebno L 80 - Nudelc, v katerem je Matiji po 50 metrih zmanjkalo štrika.

Zapis Matije: Nudelc se začne s kratko ožino, od tam

naprej pa brezno kulturnih dimenzij pada do globine, kjer se začne sneg. Med snegom in steno se da spustiti še globlje - ustavljal me je vozec na koncu 50 metrskega štrika.

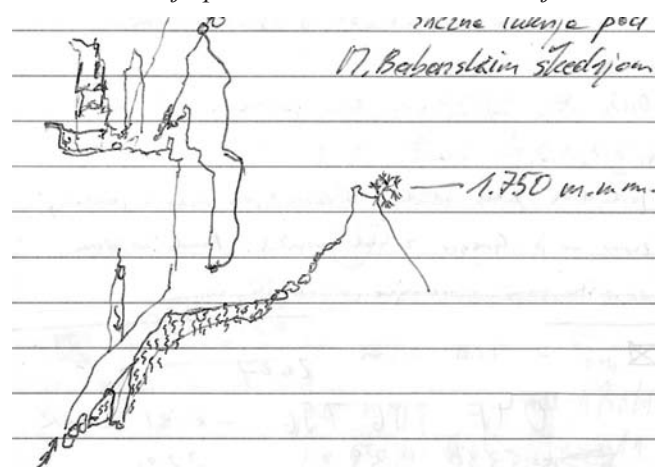
7.8., torek:

Koordinate za jamo YETI 1: 5380939 - 5136094

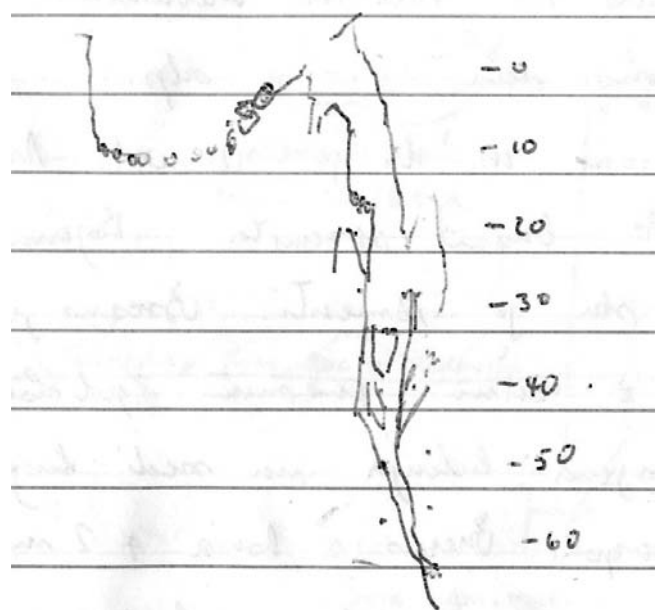
Marjan je odnesel smeti in del Ciletove krame v dolino. Srečal je Poljake, ki taborijo pri Timeu....

Jozl je cel dan prespal, konkurenco (lojalno ali ne) mu je delal Pestotnik. Ostali smo hodili po jamah in kuhali pašto.

Snežna luknja pod Malim Babanskim škednjem:

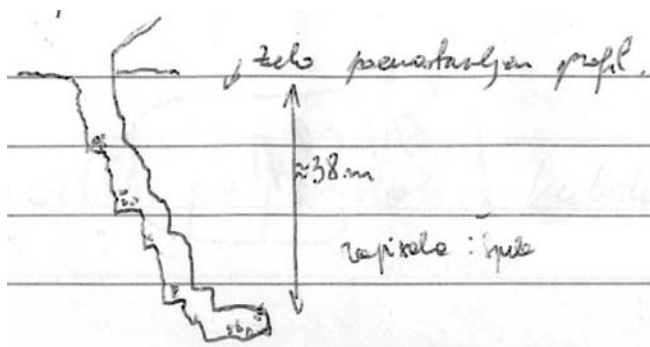

Jama L-74. Ekipa: Tika, Aleksandra, Matej, Lanko. Jama je lansko leto našel Cile. Tokrat smo ji odprli vhod, ekipa pa je šla ene 30 m globoko. Brezno je v bistvu ena fajn poševna špaltna. Ima ene 70 metrov (od

prilike). Konča se v ozki, 10 cm široki razpoki. Kamen pade max. 3 m naprej. Smo izmerili in razopremili.

Jama L-82. Koordinate: 381688 - 5133052. Ekipa: Bojana, Matija, Anže, Špela. V ponedeljek je Aleksandra našla brezno med Malo Babo in Velikim Babanskim škednjem. Odpravili smo se tja z namenom, da bi jama izmerili. Matija in Anže sta jama opremila, Bojana in Špela pa sta jo izmerili. Brezno je dolgo (globoko malček manj) 40 metrov z večjimi vmesnimi poličkami. Vhod je razširjena luknja, na sredi okrog 6-metrške razpoke. Brezno se konča z 2 metrskim ožjim rovom, ki ima nasut grušč.

Medklic: Slava Pestoterju, ki je pred večernim vetrcom obtežil vrečo s smetmi. Obtežitev je bila bržkone izvršena s kamenjem (zapis po spominu).

Sledi poezija. Po stilu in izpiljenosti sprva domnevno Lanetova ... se je pa izkazalo, da je to samoironični Matejev stvor, s katerim je bržkone dosegel višek svojih besednih vragolij ... primerjati neukega z dr. jezičnih umetnosti - to je velika čast, ki jo je Matej z velikim zadovoljstvom sprejel.

Dular popkovino je izgubil,
le za hip se v Velkem dolu je pomudil,
popkovina se je (očitno) iz transportke izvila
in se v visoki travi skrila.

Drugi dan se Dular spravlja v jama,
išče, išče popkovino samo,
vse je drugo že navlekel nase,
popkovina pa se v Velkem dolu pase.

Pa človeka potrpljenje mine
in razišče jama kar brez popkovine.
Nič ni taka popkovina vredno svojga dnarja,
če se zvesto ne drži svojga gospodarja.

BRAVO LANE (reda radi), BRAVO MATEJ !!

8.8., sreda:

Že zjutraj se je začelo čudno vreme. Marina, Gregor in Lanko smo šli iskat neko jama, ki jo je našel Yeti (jama YETI 1). Podatke o položaju smo dobili od Robija Reharja. Jama je relativno blizu B 13 in Reneja. Bilo naj bi 40 m šahta. Jama smo verjetno našli, a smo se obrnili, ker je začelo deževati. Zunaj je megla.

Situacija opreme:

- cca. 10 kg karbida v sodčku od oliv (dovolj za cel tabor in čez)
- srebrn tape - cel kolut
- plin - 2 x 2 kg, 1 x 3 kg

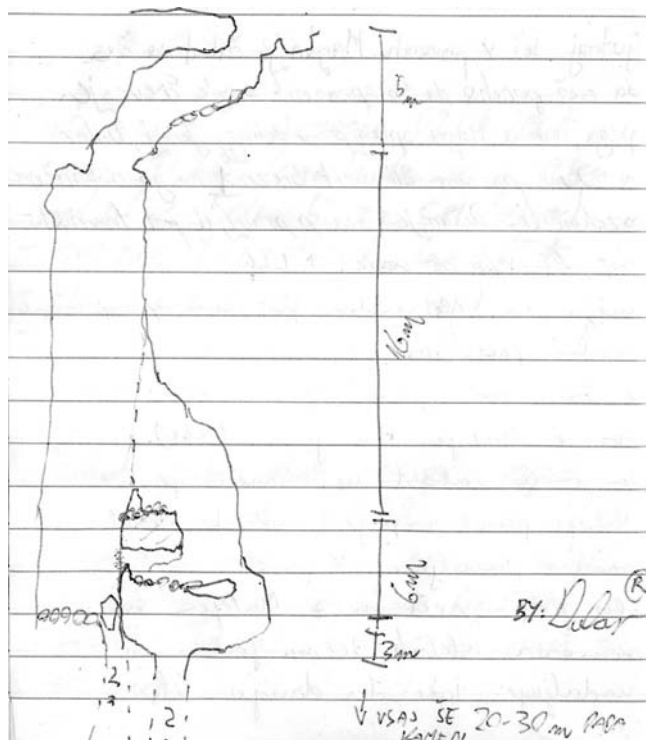
9.8., četrtek:

Zjutraj je dež v pavzah. Marjan je čakal na čas, da dež poneha in bo izpraznil svoje črevesje.

Gregor, Marina in Marjan spizdijo v dolino, Jernej, Dular in Dušan pa so šli širit brezno L 66. Dušan je vmes popravljaj pot, ki vodi do vode.

Lucija in Aleksandra sva pospravili bivalni prostor. Če bo vse po sreči, greva obe čez kako uro z Matejem v jama L 66. Na mojo žalost oz. nesrečo je Matej pravkar pojužnal konkretno porcijo pasulja.

Bilo je po sreči in z Matejem sva namerila slabih 30 metrov. Jama se nadaljuje, tako da drugo leto dela bo!

PotrePščine (zlonamerni dobesedni prepis) za drug let ... za drug »let« (to fly, fliegen):

1. Kuhomat - problem kuhanja rešen

Nadalje ni več zapisov na to temo.

Po 9. uri (bržkone večerna) smo imeli domišljijo:

Ena ideja je bila snemanje ferajnovega Kekca:

Ideja: Pestotnik

Igralci:

Bedanec - Yeti !

Pehta - Bojana

Kosobrin - Jozl

Mojca - Tika ??//

Rožle - Presetnik ?

Kekec - Lanko ? --- »Ta bolš prjatu« (nova vloga)

Tinkara - Bina

Brincl - Čot !

Druga (ideja) - risanka »A je jama« ... po naslovni analogiji z »A je to«

Igralca: Dular, Presetnik

S tem so dogodivščine za to leto tukaj končane.

Dean Pestator

POLETNI TABOR KANIN 2010

1. Aleksandra Privšek
2. Gregor Pintar
3. Marina Pintar
4. Jure Krajšek (do 2.8.)
5. Lanko Marušič
6. Marjan Baričič
7. Martina Bergant (do 1.8.)
8. Matic di Batista
9. Matija Perne
10. Rafko Urankar (do 2.8.)
11. Tomaž Kranjc
12. Tomaž Šuštar & Lina Ikarusova (do 4.8.)
13. Franci Gabrovšek (prišel okrog 23:00)
14. Jernej Petrovčič (prišel malo pred polnočjo)
15. Andrej Drevenšek - Vrtnar (4.8. - ??)
16. Jaroš Obu (4.8. - ??)
17. Bojana Fajdiga (4.8. - ??)

V tem letu so se razmere delovanja močno zaostrele, kar bo lepo vidno v nadaljevanju. Ni več samo važno sodelovati, potrebno je tudi USPETI ... ali pa vsaj NEUSPETI.

Razmere, situacija napoveduje čase, ko bo na Pesjakovi ulici blizu Luize začela delovati Speleo-Banka, s čimer se bo pričelo težko pričakovano obdobje profesionalizacije jamarstva - s tem pa tudi ostra konkurenca in seveda vsem tako ljuba in znana zavist. Ne bo več zastoj predavanj, zastoj diasov, kaj šele filmov. Mnogi hrepeneče čakamo ta dan. Povem vam - blizu je - spovejte se svojih nekonkurenčnih del in ne grešite več.

31.7., sobota:

Gondola na D postajo, žičnica od D do Skalarja. Tendo postavljali ob približno enih. Od enih naprej izležavanje, podjebavanje, pitje, pečenje - čevapčiči so bili super (opomba budnega želodca kulinarične sekcije).

1.8., nedelja:

Ekipa 1 (Marina, Ikarus, Franček) - razopremljanje dinozavra

Ekipa 2 - pregledovanje/raziskovanje Rovke

Ekipa 1 - Uspeh! - Dinozaver razopremljen

Ekipa 1a (Marjan, Gregor, Bina, Lanko) - v koči Ferda Kravanja smo spili par pirov, borovničke in kavo. Uspeh!

Ekipa 2 - iskali domnevni B vhod v Rovko, a našli Suni (Matija, Matic), velika zunanja ekipa (Garmin, Jerca, Cile, Juki, Jerko).

»I5 je odprt!!!« so rekli člani ekipe 2b.

2.8., ponedeljek:

1. ekipa - Suni - Tomaž, Matic, Matija
2. ekipa - I5 - Lanko, Franček, Grega, Marina
3. ekipa - bolniška - Cile, Lina (ni jasno - da ali ne)
4. ekipa - dolina - Jure, Jerko, Cile
5. ekipa - Vrsar - Ikarus, Lina, Marjan, Jerko

1. ekipa - USPEH - Sistem je. Sistem se imenuje »Suni v Rovko.«

2. ekipa - USPEH - Prebili smo se do -150 m. Opremljeno do tam.

3. ekipa - USPEH - Lina zdrava, Cile šel sam v dolino.

4. ekipa - NEUSPEH - Jerkotova oprema je še vedno v dolini.

5. ekipa - USPEH - Olimpijski bazen postavljen vzpostavljen

3.8., torek:

1. ekipa - Ikarus, Lina, Lanko, Gregor, Marina, Franček, Marjan - ZMAGA v človek ne jezi se + pivo - USPEH

2. ekipa - Matija - Rezija (Koji li je to vrag?) - NEUSPEH

3. ekipa - Garmin - Rovka-po štrike (????) - USPEH s pridruženimi člani iz 2. in 4. ekipe

4. ekipa - NEUSPEH

4.8., sreda:

1. ekipa - Ikarus, Franček - opremljanje I 5

2. ekipa - Jerko, Lanko, Matija - širjenje I 5

3. ekipa - Marina, Gregor - za Babana

4. ekipa - Garmin, Matic, Aleksandra - iščejo jame pod vodo

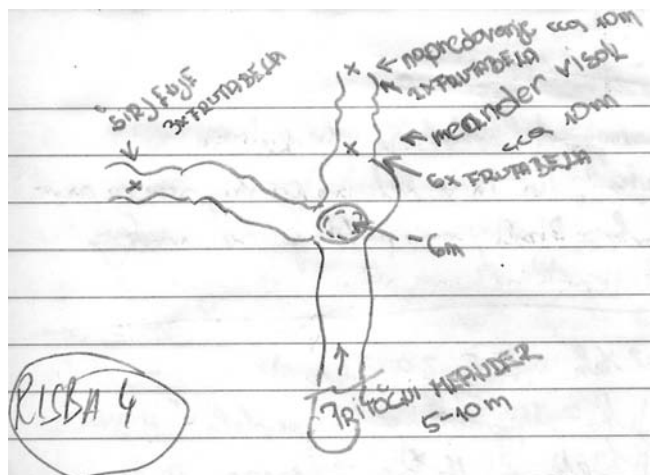
5. ekipa - Marjan, Lina

V tabor smo preko Ruše prišli Andrej, Janoš in Bojana. Po poti smo skoraj izgubili auspuh. Na parkirišču za na Kanin smo srečali Poljake, ki se za dva dneva odpravljajo k staremu Skalarju.

V dolino sta odšla Franček in Ikarus ter p(ra)sička Lina*, a smo se zgrešili.

* Pesek je nadvse simpatičen, zato je to zgolj mala šala.

1. ekipa - USPEH
2. ekipa - USPEH - prišli prb. 20 metrov naprej
3. ekipa - USPEH - eno premalo štrika = 45m, eno preveč štrika = 24m, kopanje se je začelo, treba nadaljevati. Pokurili - L 85, L 86 - rezervirana - L 68, L 69, L 87, L 88
4. ekipa - USPEH - našli ??????????????
5. ekipa - USPEH, USPEH - napredovanje v I 5

KORESPONDENCA:

Gregor: »Novomeščani pa že niso tako glasni.«

Marjan: »Andrej, ti si prfuknjen.«

Andrej: »Po kanjoningu z avtomatikom v Iški mi le-ta ni hotel vžgat.«

Ekipa A1 - vsi glasno komunicirajo - ŽUR

Ekipa A1 - USPEH (največji) - ni pojasnila kaj, kateri in niti čemu (opomba prepisca)

Andrej: »Alkohol je drek.«

Jerko: »Ma to je neki na psihi, scen ni pa nč.«

Jerko: »Pizda, sam piflarji se množijo.«

5.8., četrtek:

Jerko: »V pon'delk je bla nedela.«

1. ekipa - Matija - Rezija pa Rezijanke - USPEH

2. ekipa - Garmin, Aleksandra, Bojana - merjenje Rovke.

3. ekipa - Diba, Jerko, Jaroš, Marjan - širjenje D 35

4. ekipa - Marina, Gregor, Andrej, Lanko

1. ekipa - USPEH - prišli do Korit

2. ekipa - Garmin, Bojana - izmerila sva L 69 - lepa in raznolika jama s stopnjastimi brezni in meandri. Konča se z ožino v meandru. Potrebno bi bilo širjenje. Za ožino je še vsaj 10m do dna - nadaljevanja. Pihalo je iz jame. Ob nevihti se je smer pihanja (za)menjala. Ko sva odhajala od jame, naju je tudi nekoliko stuširalo. Imela sva 23 vizur. USPEH

3. ekipa - opremili jamo, nič našli - NEUSPEH (bojda so se posuli s pepelom)

4. ekipa - očistili vhod v I 5 - USPEH

Izjava dneva: »Dijaporka!« je rekel Jaroš, ko je izgubljen in premočen v megli (natančneje - iz megle) stopil pod tendo.

Še ena izjava (bojda podnevi, a ni izjava dneva, ker je v ostri konkurenci zmagala zgoraj omenjena): »Jerkotu se je mudilo na (Sežanske) babe« je imel pripomniti Andrej.

6.8., petek:

1. ekipa - Marjan, Marina, Gregor, Matija, Jaroš, Andrej - odnašanje materiala od I 5 stran:

a. Proti dolini - USPEH/SUPER USPEH

b. Do mulatjere - USPEH

2. ekipa - Bojana, Garmin - sušenje opreme - USPEH

3. ekipa - Aleksandra - pakiranje konzerv - USPEH

Dopoldne se je zjasnilo, popoldne ščije.

Marina je izjavila (povsem veredostojen prepis):

- Izjava 1: »Sem mačeha.«

- Izjava 2: »Grega ne bo umrl, če bo iz moje šalce pil.«

Andrejev dodatek: »Jaz sem anatomijo mal stu-diral.«

S TEMI BESEDAMI SE JE TABOR ZAKLJUČIL.

Vsaj dnevnik ne poroča o ničemer več. Dobro, še o opremi, ki obvezen je dodatek.

Ker je ta tabor še mlad in frišen (zadnji v nizu pač), je verjetno še živo ustno izročilo, katerega vam toplo priporočam, če ste radovedne vrste. Pričujoči so vsaj bolj ali manj še živi in upati je, da voljni dajati pojas-

nila, izjave, napotke in nasvete.

V slavo trudniku - ki prepisal sem vse to - inu delno v spomin - še pesmica poletna, naslednjim taborom prijetna:

Bila je dolga pisarija,
Dobro, pač taka je ta reč.
Kar pripomniti na koncu še imam -
Kdor v nadaljevanju kaninskega početja, še bo pisal
nečitljivo
- Prste stran!
(enega po enega, mic po mic)

Popis opreme:

15 svedrovcev (bojda še na lagerju)

Opremljene jame:

- D 35: 50 m ????, 3 karabini s ploščicami
- Sumi: 150 m vrvi, 15 karabinov in ploščic

- I 5 - 250 m vrvi, 15 karabinov in ploščic
- L 60 - 300 m vrvi (200, 50, 50), 20 prepenjališč
- Renetovo brezno - 1,4 km vrvi, 70 prepenjališč

Tabor med Velikim in Malim Babanskim skednjem 2009 (foto: Franc Marušič)

Jure Košutnik

PROJEKT JAMSKI HABITATI V MOL

Uvod

Večji del leta 2009 je meni in še mnogim drugim članom društva dobršen del jamarskega udejstvovanja predstavljalo terensko delo in priprava poročila za projekt Mestne občine Ljubljana »Jamski habitati v MOL«. K projektu smo se prijavili z izredno majhnimi finančnimi apetiti in predvsem z uporabno napravico GPS v mislih. Projekt je bil izpeljan in zaključen uspešno, GPS Garmin 60CSx je naš, pomembna referenca društva tudi. Zaključno poročilo projekta je dostopno v digitalni obliki na društveni spletni strani, v trdi obliki pa v društveni knjižnici.

V okviru projekta smo predstavili vse jame, ki ležijo v MOL, podali oceno ohranjenosti njihovega habitata in nabor usmeritev s področja varovanja habitata ter prostorskega planiranja, s poudarkom na netopirjih. Vse jame smo obiskali in pripravili popisne liste z osnovnimi podatki in ugotovitvami, ki so podlaga za smernice. Nekatere jame smo izmerili in napravili načrte, vse jame pa smo tudi fotografsko dokumentirali in kartografsko prikazali. V Mestni občini Ljubljana je 10 odstotkov ozemlja prekrita s potencialno kraškimi kamninami, kjer najdemo 15 jam. V poročilu obravnavamo še tri jame, ki ležijo v neposredni bližini občinske meje, torej v sosednjih občinah. Povprečna jama v MOL je 30 metrov dolga in 13 metrov globoka. Jame so oblikovane v kar petih kraških kamninah: apnencu, dolomitu, flišu, konglomeratu in lehnjaku. Več kot polovico jam so prvi raziskali in registrirali člani našega društva, sedem že pred drugo svetovno vojno.

Jame in jamski habitati v MOL so pestri, dobro ohranjeni in razmeroma skromni po svojem obsegu in številu. Le v večjih jamah vpliva zunanosti ni več čutiti, oblikovani pa so konstantni življenjski pogoji. Tako pri terenskem delu pri naključnem pregledu ni bila najdena nobena prava jamska žival. Našli smo tiste živali, ki se v jami zadržujejo manjši ali večji del svojega življenja (jamske kobilice, jamske sovke, jamske pajke, komarje in netopirje). Ohranjenost habitata smo ocenjevali tudi na podlagi ostankov živali, njihovih kosti in iztrebkov (netopirji, gamsi, kune, polhi). Netopirji so bili prisotni v vseh večjih jamah, kar je z vidika njihove ogroženosti pokazatelj splošno dobrega naravnega stanja v ljubljanskih jamah. Beležili smo negativne vplive človeka, znake

vandalizma ali pojave smeti v jamah. Na podlagi ohranjenosti jam smo v poročilu podali usmeritve za nadaljnje sonaravno upravljanje z jamami, primerno plansko namensko rabo okolice jam, označevanje jam, čistilne akcije in monitoring jamskih vrst.

Kras v MOL uvrščamo med osameli kras predalpskega hribovja. Kraški pojavi so okrnjeni zaradi omejenega obsega in debeline kraških kamnin. Tako ne najdemo največjih kraških pojavov kot so polja, uvale in zatrepne doline. Tudi jame in brezna večjih dimenzij so redki. Drobnji kraški pojavi (žlebiči) in kraški pojavi majhnih dimenzij (škraplje, vrtače, jame, brezna, slepe doline) pa so dobro razviti in pogosti. Skupno je v občini 29,21 km² krasa, kar predstavlja 10,6 odstotka celotnega površine občine. Večja kraška območja v občini so kras Rašice, Podutiški kras in kras Posavskega hribovja. Tukaj leži tudi večina obravnavanih jam.

Jame v MOL

V projekt je bilo vključenih 18 jam in brezen. 7 v Podutiškem krasu, 9 v krasu na Rašici in 2 drugje. Tri izmed jam, po znanih podatkih iz jamskega katastra DZRJL, ne ležijo v občini, vendar so bile kljub temu vključene v projekt, saj obstaja velika verjetnost, da lega jamam ni bila natančno določena. Pri terenskem delu je bila odkrita ena nova jama, ki sta jo odkritelja poimenovala Rikrok in še ni vključena v jamski kataster.

Deset jam so odkrili in registrirali člani Društva za raziskovanje jam Ljubljana, kar 7 pred drugo svetovno vojno, prvo že leta 1925. Štiri jame so raziskali in registrirali uslužbenci Inštituta za raziskovanje krasa iz Postojne, tri so registrirali člani Jamarskega kluba Železničar, eno pa Društvo za raziskovanje jam Simon Robič Domžale.

Najgloblja in najdaljša jama v občini je Brezno 1 pri Dovčarju, bolj znana kot Viljemova jama. Skupna dolžina jamskih rogov v občini je 420,4 metrov, skupna globina pa 185,5 metrov. Povprečna občinska jama je 30 metrov dolga in 13 metrov globoka.

Podutiški kras

Podutiški kras leži med naselji Podutik, Kamna gorica in Toško čelo v skrajnem zahodnem delu občine, med 320 in 590 metri nadmorske višine.

Katastrska številka	Ime jame	Lokacija	Dolžina	Globina	Koordinate vhoda (Gauss-Kruger)		Nadmorska višina (m)
					X	Y	
3074	Jama na Studencu	Slape	10	1	100904	467529	274
415	Veliko Brezarjevo brezno	Podutik	41	31	104211	456830	355
416	Malo Brezarjevo brezno	Podutik	27	27	104136	456760	355
3400	Šišenska jama	Podutik	10	6	104390	458510	330
4498	Podutiško brezno	Podutik	10	10	103646	457404	340
4579	Za breznom	Podutik	9,5	8	104464	454968	555
365	Jelenca jama	Podutik	23	3,8	105432	455141	465
Še brez	Rikrok	Podutik	12,5	9	105353	455218	510
399	Pečuje	Prežganje	27	2	98607	459474	485
217	Zidanica na Rašici	Rašica	25	2	110626	462455	500
218	Markonova jama	Rašica	27	13	110839	461645	470
372	Velika jama	Rašica	25	3	110604	462493	525
401	Lisičja luknja	Rašica	45	2	110670	462405	515
793	Matevškova jama	Rašica	14	5	110980	460680	425
1718	Jama na Velikem vrhu	Rašica	5,9	5	110956	461475	555
4585	Brezno 1 pri Dovčarju	Rašica	150	60	110185	463245	550
4586	Brezno 2 pri Dovčarju	Rašica	15,5	12,5	110185	463255	555
8537	Jama Rašiškega škrate	Rašica	12	8	110320	463150	605

Preglednica 1: Osnovni podatki o jamah v Mestni občini Ljubljana.

Območje sestavljajo delno manj prepustne kamnine s posameznimi vključki apnenca in dolomita ter delno močno zakraseli spodnjepurski apnenci (tolmač). Slednji tvorijo pravi 1,5 km dolg kraški ravnik, ki je povsem brez površinske rečne mreže in prepreden z globokimi vrtačami (Gams, 2003). Sivi jurski apnenc je po Glincah v kamnoseštvi imenovan gliničan in je bil v preteklosti pomemben arhitekturno-gradbeni kamen za okoliške vasi in celotno Ljubljano. Kot zanimivost omenimo, da so iz tega kamna gradili že zidove Emone, v sodobni Ljubljani pa so najpomembnejši objekti zgrajeni povsem ali delno iz njega: srednji most Tromostovja, Nunska cerkev, cerkev v Križankah, vhod v Kazino in številni portali ter okenski okviri v Stari Ljubljani (Ramovš, 1990). Ob Podutiškem kamnolomu še vedno stoji zidana Vodnikova apnenica, v kateri so iz gliničana žgali apno.

Med kraškim ravnikom in Toškim čelom se menjavajo proge dolomita in skrilavega peščenjaka, ki delno omogočajo površinsko odtekanje voda. Eden izmed takih potokov ob stiku s prepustnim gliničanom ustvarja pravo slepo dolino (Kunčjo dolino) in v njenem JV koncu ponika. V podutiškem krasu je sedem jam, v večini gre za brezna. Ena jama je uničena (Šišenska jama), ena pa močno poškodovana

(Podutiško brezno).

Jamski habitati v jamah podutiškega krasa so zaradi bližine naselij onesnaženi in degradirani. V jamah se pojavljajo komunalni in kosovni odpadki ter klavnični odpadki (Veliko Brezarjevo brezno, Za breznom). Veliko Brezarjevo brezno je bilo povojno grobišče pobitih vojnih ujetnikov. Najdemo pa tudi primer jame, ki jo je uničila nepremišljena urbanizacija (Šišenska jama).

Kras in jame Rašice

Vas Rašica leži na nadmorski višini 430 metrov, v klimatsko izjemno ugodnem termalnem pasu. Hladni dolinski zrak in megle vasi ne dosežejo, južna ekspozicija in blagi naklon pa akumulirata sončno sevanje.

Rašiški kras obsega večji del osamelca Rašica. V občino pa spada le strukturna stopnja nad vasjo Rašica, kras na Velikem vrhu (1,12 km²) in del osamelca Šmarna gora (1,39 km²), skupaj 2,51 km² kraškega površja. Tukaj je registrirano 9 jam. Po terenskem delu vemo, da dve obravnavani jami zagotovo ne ležita v občini, ena leži 14 metrov znotraj občine Mengeš, druga pa leži (oziroma je ležala) v občini Vodice.

Rikrok (katastrska številka: jama je nova)

Jama Rikrok leži v gozdu severno od vasi Toško čelo in je bila odkrita med terenskim pregledom okolice Jelence jame v okviru projekta. Jama še ni registrirana in zato nima svoje katastrske številke. Jama leži v mladem bukovem gozdu brez podrasti. Ime je dobila po svojih najditeljih, očetu in sinu. Jama Rikrok še ni vpisana v jamski kataster in prav tako še ni vpisana kot točkovna naravna dediščina.

Preglednica 2: Pravni režimi varovanja jame.

Zavarovano območje	
Ime	Polhograjski dolomiti
ID območja	1058
Pravna podlaga	Odllok o sprejetju urbanističnega načrta za območje krajinskega parka Polhograjski dolomiti za območje občin Ljubljana, Šiška in Ljubljana Vič-Rudnik
Objava	Uradni list SRS, št. 14/74
Status	Krajinski park
Površina (ha)	11.608

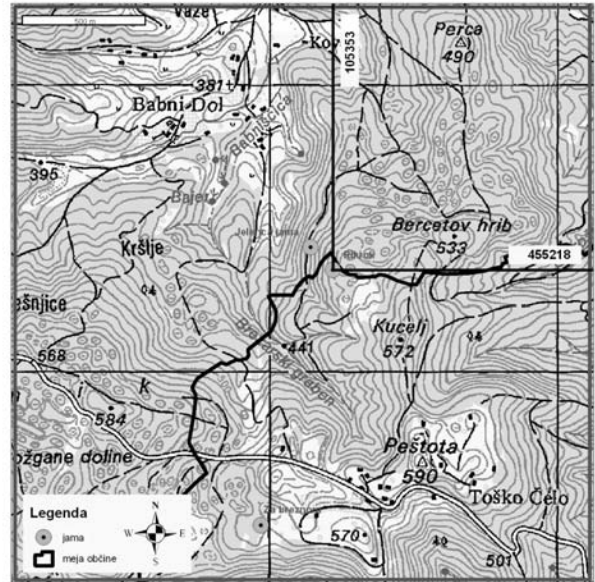
(Vir: Ministrstvo za okolje in prostor – Agencija RS za okolje, Atlas okolja, citirano 2009)

Slika 1: Ozek vhod v jama Rikrok.
(Foto: Riko Grecs, april 2009)

IME JAME: Rikrok

Organizacija:	DZRJ Ljubljana	Zapisnikar:	Henrik Grecs
Občina:	Mestna občina Ljubljana	Lastnik zemljiša:	Erjavec Frančiška, Toško čelo 5, 1000 Ljubljana
Lokacijski podatki:	Jama leži na zemljišču s parcelno št. 1374 k.o. Gince		
Najbližje naselje:	Toško čelo	Izhodišče dostopa:	Toško čelo

Slika 2: Lega jame Rikrok.

(Vir: DTK 1:25.000, 115 Brezovica pri Ljubljani, 1995. 1. izdaja, 1:25.000, Ljubljana, RS-MOP, GURS)

Gauss-Krügerjeve koordinate:	Opis dostopa:
▶ 4 5 5 2 1 8 ▲ 1 0 5 3 5 3	Iz vasi Toško čelo (hišna št. 4) po gozdni poti proti severu. Po 400 metrih se znajdemo pri betonskem koritu. Po 30 metrih krenemo levo na manjšo gozdno pot, ki nas pripelje na jaso.
določene z:	GPS, napaka ±5 m

Kota vhoda:	510 m n.v.	Po: TTN 1:5000
Dotž. jame:	12,5 m	Višinska razlika: 9 m
Dimenzije vhoda:	1,2 x 0,5 m	Vhodno brezno: 8,5 m
Notranja brezna:	/	
Sifoni:	/	

Morfološki podatki

Jama ima majhen vhod, ki vodi v devet metrov globoko poševno brezno. Dvoranica pod vhodnim breznom ima premer 1,6 x 1,2 m in vodi v dve zaporedni majhni dvorani. Strop prve dvoranice se konča v kamninu 2,5 m visoko, druga pa 5 m visoko.

Geološki podatki

Jama je nastala v dolomitu. Dolomit je karbonatna kamnina, ki ima v kristalno mrežo sekundarno vezan magnezijev ion, ki je izpodrinil ion kalcija. V kristalno rešetko vključeni manjši ion magnezija je odgovoren za močnejše mehansko preperevanje dolomita in s tem tudi za težji nastanek krasa v njem.

Jama je nastala ob prelomu, v njej ni vode.

Biološki podatki

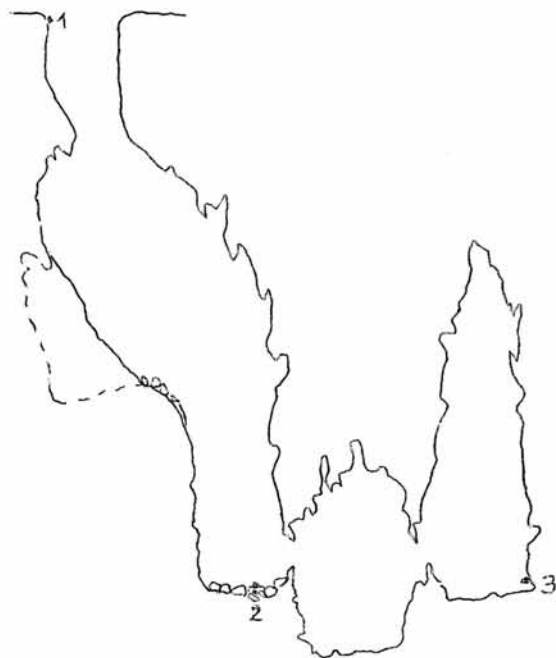
V času obiska v jami nismo opazili jamskih živali. Jama je primerna za življenje netopirjev.

Usmeritve za prostorsko planiranje in varovanje habitata

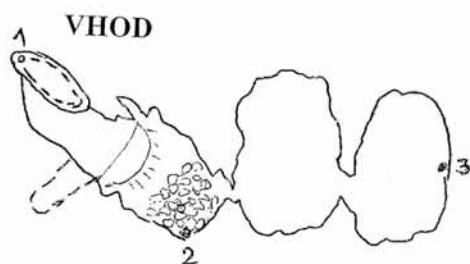
Jama leži v območju pretežno gozdnih površin (območje urejanja ŠG3/2), stran od uhojenih poti in ni onesnažena. Predlagamo, da se jama primerno označi in ogradi z naravnim gradbenim materialom. Ker je jama potencialno primeren habitat za netopirje, predlagamo monitoring v zimski polovici leta.

Na primeru novo odkrite jame Rikrok, ki še nima katastrske številke, predstavimo popisni list. Takšen popisni list je bil izpolnjen za vse obravnavane jame.

IZTEGNJENI PREREZ

TLORIS

RIKROK

Raziskave in meritve :
Rok in Riko Grecs
DZRJ Ljubljana, 8. 4. 2009

Risal : Riko Grecs
Maj 2009

Kras na Rašici se je razvil v triasnih in jurskih apnenicah in dolomitih, ki predstavljajo narivni pokrov (Litij-ski nariv) na starejše, neprepustne in manj mehansko odporne permske in karbonatne sedimentne kamnine (Osnovna geološka karta SFRJ, tolmač lista Ljubljana, 1973). Čelo nariva, na stiku neprepustnih in prepustnih kamnin, nad vasjo Rašica oblikuje značilno, strmo strukturno stopnjo, katere pobočja prav nad vasjo prehajajo v strme in gole stene.

Še prav posebej zanimive so vodoravne jame v tem pobočju. Morfologija jam kaže, da so nastale kot ponorne jame voda z neprepustnih permokarbonskih sedimentnih kamnin, ki pa jih danes najdemo v nižjih nadmorskih višinah, saj so mehansko manj odporne kot apnenec. V pobočju vrtač ni, uravnana planota Rašice pa je z njimi drobno razčlenjena.

Kraško površje nad vasjo Rašica leži v območju predlaganega Krajinskega parka Dobeno, ki je bilo opredeljeno kot obvezno republiško izhodišče leta 1999 in sega v štiri občine: MOL, Mengeš, Vodice in Trzin. Namen ustanavljanja parka je pod streho ene ustanove združiti varstvena območja na Rašici (ekološko pomembna območja, Natura 2000), izjemni osamel kras in Sračjo dolino, dolino potoka Črnušnica (Frišek, 2008).

Na krasu Rašice, v Mestni občini Ljubljana ali prav na občinski meji, leži devet jam. Če odštejemo podatke o dimenzijah uničene Matevžkove jame, je skupna dolžina rovov jam na Rašici 319 m in skupna globina 110 metrov. S svojimi dimenzijami izstopa Brezno 1 pri Dovčarju, ki je tudi največja in najgloblja jama v občini.

Jamski habitati v rašičkih jamah so zaradi svoje težke dostopnosti dobro ohranjeni, onesnaženih jam nismo našli. Pri pregledu favne smo ugotovili, da se v vseh jamah na Rašici pojavljajo tako živali, ki so prilagojene na okolje z manj svetlobe in se v podzemlju zadržujejo

Jamar vstopa v Jamo na Studencu (foto: Jure Košutnik).

večji del življenja (npr.: jamski pajek *Meta menardi*), kot tudi živali, ki se v jamah zadržujejo le del svojega življenja ali kot naključni gostje. Našli smo jamske kobilice (*Troglophilus cavicola*), jamske sovke (*Triphosa dubitata*), komarje (iz družine *Culicidae*), polže in netopirje.

Prav netopirji so najmarkantnejši prebivalci jam na Rašici. Zaradi prisotnosti netopirja malega podkovernjaka (*Rhinolophus hiposideros*) ležijo jame Rašice v območju Natura 2000. Netopirji jame uporabljajo kot dnevno zatočišče in kot prezimovališče. Vse jame na Rašici so primerni življenjski prostor netopirjev in jim služijo vsaj kot občasna zatočišča, predvsem malih podkovernjakov, ki smo jih na naših ekskurzijah tudi največ opazili.

Jama na Studencu in jama Pečuje

Pri terenskem delu smo ugotovili, da je pestrost kamnin, v katerih se pojavljajo ljubljanske jame, zanimiva. Spoznali smo že jame v apnencu, jame v dolomitu in jame v krednem flišu. V vzhodnem delu občine pa smo se srečali še z dvema dodatnima kamninama – konglomeratom in lehnjakom.

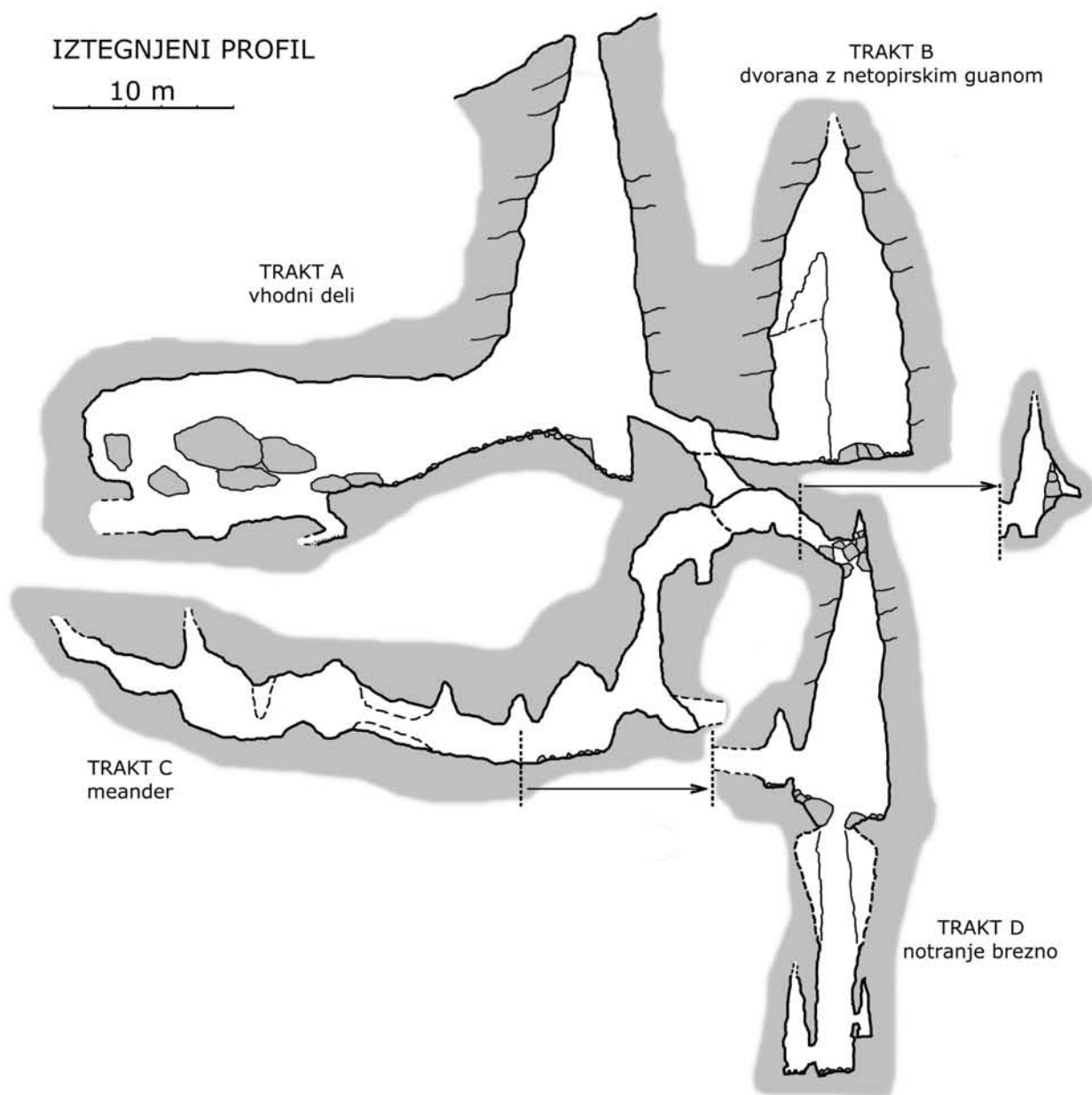
Jame v konglomeratu so v Sloveniji redke in se pojavljajo le v starejšem, bolj cementiranem produ (npr. Udin Boršt pri Naklem). Jama pri Studencu se nahaja v lokalno bolj cementiranem produ in ima lahko tudi nekraški nastanek (umeten rov, mehanska erozija).

Lehnjak je površinska različica sige, ki se pojavlja v jamah. Kot siga v jamah se tudi lehnjak odlaga zaradi izločanja CO₂ iz nasičene raztopine. Jame v lehnjaku niso prave kraške jame, saj ne nastanejo z odvzemanjem materiala, temveč z dodajanjem, rastjo lehnjaka.

Jama na Studencu (katastrska številka 3074)

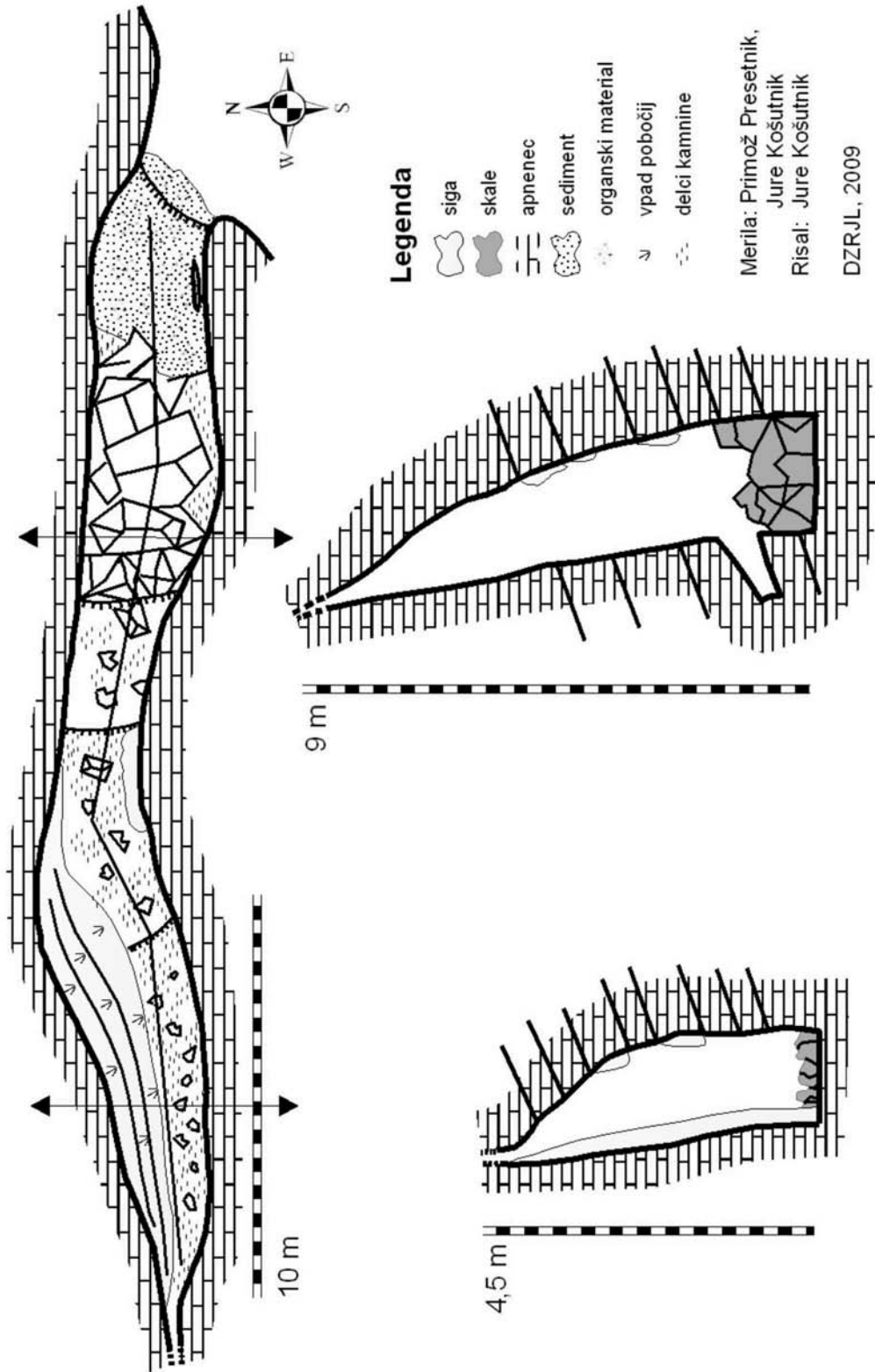
Jama na Studencu leži ob Poti spominov in tovarštva ob zahodni ljubljanski obvoznici pri vasi Slape, južno od Polja. Jama leži ob PST, 30 metrov južno od mesta, na katerem se pot spusti po ježi rečne terase. V Jamskem katastru DZRJL lahko preberemo, da so se v jami med vojno skrivali aktivisti OF in partizani. Služila naj bi tudi kot partizanska bolnišnica. Jamo je leta 1967 registriral član Društva za raziskovanje jam Ljubljana.

Jama je v celoti oblikovana v konglomeratu rečne terase Ljubljanice ali njenega levega pritoka. Prodni zasip rečne terase je prenikajoča voda preoblikovala v trdno sprijeto kamnino – konglomerat. Vhod v jamo je danes delno zasut in zato zelo ozek in dolg. Za vodom se prostor razširi v skromno dvoranico. V jami so bili prisotni jamski pajki, polži in komarji. Jama zaradi majhnega vhoda in skromnih dimenzij ni verjetno bivališče za netopirje.

Brezno 1 pri Dovčarju (Viljemova jama)
DZRJL, september 2009
merili: Dular, Košutnik, Krajnc, Privšek, Presetnik
risal: Dular

Markonova jama
kat. št. 218

Jama na Studencu po trenutno veljavnem planu občine sodi v območje urejanja z oznako MS8/2, katerih pretežna namenska rabe so površine za stanovanja in prevladujoče dejavnosti. V predlogu OPN se namenska raba spremeni v zelene površine. Pomembno je, da se prepreči morebitne gradbene posege v območje jame, ki bi jama dokončno uničili. Pozdravljamo predlog spremembe namenske rabe v zelene površine. Predlagamo, da se jami, ki je močno onesnažena in zanemarjena, vzpostavi prvoten večji vhod, da se jo očisti in primerno označi z informacijsko tablo. Predstaviti bi bilo potrebno njen nastanek, njen zgodovinski pomen in pomen krasa ter kraških jam.

Jama Pečuje (katastrska številka 399)

Jama Pečuje leži v skrajnem vzhodnem delu občine, pri slapu z enakim imenom. Slap in jama v njem najdemo, če se peljemo iz Malega Trebeljevega proti Volavlju. Označeni desni odcep nas po strmi cesti pripelje do vodnega zajetja, slapa in jame. Lehnjakov slap je nastal v dolini potoka, ki ima na karti 1:25.000 ime Pečen potok. Pod steno iz lehnjakov nas pripeljejo stopnice, narejene iz železniških pragov. Pot je bila nekoč zgledno vzdrževana, danes pa jo načenja čas. Jama je registriral član Jamarskega kluba Železničar Aleš Lajovic.

Jama je nastala kot prazen prostor med starejšim in mlajšim baldahinom iz lehnjakov. Sestavlja jo ozek in krušljiv rov, v katerem neprijetno kaplja. Jama ima dva vhoda, pot v notranjost pa vodi skozi kopreno padajoče vode.

V jami nismo opazili jamskih živali. Ni primeren habitat, saj ne ohranja stalne temperature, pozimi pa v njej zmrzuje, okuje jo tudi led. Netopirjev v jami ne bomo srečali. V suhih, višjih votlinah iz lehnjakov, smo našli izbljuvke sove. Zanimiva je vlagoljubna flora, predvsem mahovi, ki živijo na lehnjaku. Odmrle dele mahov preraste lehnjak in jih povsem ovije. Ko rastlinski deli zgrijejo, ostane v lehnjaku njihov negativ.

Lehnjakov slap je edinstven tudi v slovenskem merilu in ga je potrebno primerno predstaviti. Občina bi lahko slap v turistične namene tržila kot »ljubljske Plitvice«. Slap in jama sta na državnem in lokalnem nivoju dovolj zavarovana. Voda, ki ustvarja slap, je zagotovo čista, saj je v zgornjem delu zajeta kot pitna voda za vodovod. Manjšo skrb budi le možnost, da bi se zaradi intenzivnega širjenja bližnjih vasi tako povečala potreba po pitni vodi, da bi se slap osušil. Predlagamo, da se uredi okolica slapu, zamenjajo dotrajani pragovi, obnovi ograja in da se postavi več usmerjevalnih ter informativnih tabel.

Voda izloča lehnjak, ki raste s stene kot baldahin (foto: Jure Košutnik).

Zaključek

Cilje in namene projekta »Jamski habitati v Mestni občini Ljubljana« smo dosegli. V devetih mesecih projektne dela smo pregledali 18 jam, določili njihovo natančno lego, jih izmerili in narisali njihove načrte ter ocenili njihovo naravno stanje habitata. Popisali smo vse živali, ki smo jih v jamah našli, obenem pa popisali tudi pojavljanje smeti ali vandalizma v jamah.

Pomemben del projekta je bilo iskanje jam in določevanje njihove natančne lege. Pri iskanju jam smo si pomagali z opisi dostopov iz katastrskega gradiva, navedenimi koordinatami in nemalokrat tudi s kančkom sreče. Pravilne koordinate so bile zajete z navigacijsko napravo GPS Garmin 60CSx, ki jo je sofinancirala MOL. Pri 18 pozicioniranih jamah smo ugotovili, da sta bili le dve lokaciji določeni pravilno, oziroma znotraj napake navigacijske naprave. Večinoma pa so bile lege jam določene napačno, najbolj je odstopala jama Pečuje, za kar 226 metrov.

V preglednici 2 so s terenskim delom pridobljeni podatki za vse obravnavane jame predstavljeni na zgoščen način v tabelarni obliki. Predstavljena je lokacija jame. Stolpec "namenska raba" nam pove, kakšna je planska raba zemljišča, na katerem leži jama. Ugotovimo lahko, da večina jam leži v območju pretežno gozdne rabe. Naslednji stolpec "okolica vhoda" nam pove, katere jame imajo okolico vhoda nespremenjeno in katere jame imajo urejen dostop, so ograjene ali so označene s kažipotom.

Stolpec "stanje jame" nam pove stopnjo uničenosti jamskega vhoda in jame same. Govorimo o uničenih jamah, to so jame, ki jih ni več, o spremenjenih jamah, močno degradiranih jamah in o jamah z naravnim stanjem. Iz preglednice vidimo, da so jame v občini večinoma v naravnem stanju. Odpadki se pojavljajo predvsem v jamah na Podutiku. Te jame so dostopnejše,

so bližje večjim naseljenim krajem in potem. Vandalizem, lomljenje kapniškega okrasja in podpisovanje smo opazili le v dveh jamah, Lisičji luknji in Markonovi jami. Stolpec "stopnja ogroženosti" nam poda oceno ogroženosti jame, ki izhaja iz vseh drugih rubrik, predvsem podatka o onesnaženosti in namenski rabi. Že na prvi pogled vidimo, da so dobro oceno dobile jame na Rašici. Netopirje smo opazili v večini jam, monitoring pa predlagamo za deset večjih in zato z vidika habitata pomembnejših jam. V zadnjem stolpcu pa podajamo še oceno primernosti posamezne jame za predstavitev širši javnosti. S širšo ureditvijo ne mislimo obiska notranjosti jame, temveč obisk jamskega vhoda. Oceno primerno in manj primerno so dobile tiste jame, ki so z vidika ohranjanja jamskega habitata manj pomembne, tiste, ki ležijo ob pohodnih poteh (Jama na Velikem vrhu), in tiste, ki so že danes označene in pogosto obiskane (Veliko Brezarjevo brezno, Pečuje), pa so dobile oceno zelo primerna in manj primerna.

Viri in literatura

Državna topografska karta RS 1:25.000. 115 Brezovica pri Ljubljani. 1995. 1. izdaja. 1:25.000. Ljubljana, Republika Slovenija - Ministrstvo za okolje in prostor, Geodetska uprava RS.

Frišek, A., 2008. Strokovne podlage za Krajinski park Dobeno. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, diplomsko delo, str. 163.

Gams, I., 2003. Kras v Sloveniji. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU, str. 516.

Jamski kataster Društva za raziskovanje jam Ljubljana.

Osnovna geološka karta SFRJ, 1:100 000. L33-66 Ljubljana. 1982. Beograd, Zvezni geološki zavod.

Osnovna geološka karta SFRJ. Tolmač lista Ljubljana. 1983. Beograd, Zvezni geološki zavod, str. 75.

Projektno delo DZRJL, 2009

Ramovš, A., 1990. Gliničan od Emone do danes. Geološki zbornik 9, Univerza v Ljubljani, Naravoslovno-tehniška fakulteta, str. 171.

Katastrska številka	Ime jame	Lokacija	Planska namenska raba	Okolica vhoda	Stanje jame	Odpadki	Vandalizem	Stopnja ogroženosti	Netopiriji		Primernost za predstavitev javnosti
									Prisotnost	Poročen monitoring	
3074	Jama na Studencu	Slape	Območje stanovanj	Nespremenjena	Spremenjena	Da	-	Velika	Opaženi	-	Zelo primerna
415	Veliko Brezarjevo brezno	Podutik	Območje stanovanj	Urejena pot, ograjen vhod, kažipot	Naravna	Da	-	Velika	-	Da	Primerna
416	Malo Brezarjevo brezno	Podutik	Območje gozdov	Urejena pot, ograjen vhod	Naravno	Da	-	Majhna	-	-	Primerna
3400	Šišenska jama	Podutik	Območje stanovanj	/	Uničena	/	/	/	/	/	/
4498	Podutiško brezno	Podutik	Območje stanovanj	Nespremenjena	Spremenjena	-	-	Velika	-	-	Neprimerna
4579	Za breznom	Podutik	Območje gozdov	Nespremenjena	Naravna	Da	-	Srednja	-	-	Manj primerna
365	Jelencna jama	Podutik	Območje gozdov	Nespremenjena	Naravna	-	-	Majhna	Opaženi	Da	Neprimerna
Še brez	Rikrok	Podutik	Območje gozdov	Nespremenjena	Naravna	-	-	Majhna	-	Da	Manj primerna
399	Pečujje	Prežganje	Območje gozdov	Urejena pot, kažipot	Naravna	-	-	Majhna	-	-	Primerna
217	Zidanica na Rašici	Rašica	Območje gozdov	Nespremenjena	Naravna	-	-	Majhna	Opaženi	Da	Neprimerna
218	Markonova jama	Rašica	Območje gozdov	Nespremenjena	Naravna	-	Da	Majhna	Opaženi	Da	Neprimerna
372	Velika jama	Rašica	Območje gozdov	Nespremenjena	Naravna	-	-	Majhna	-	Da	Neprimerna
401	Lisičja luknja	Rašica	Območje gozdov	Nespremenjena	Naravna	-	Da	Majhna	-	Da	Neprimerna
793	Matevkova jama	Rašica	Območje za površinsko pridobivanje rudnin	/	Uničena	/	/	/	/	/	/
1718	Jama na Velikem vrhu	Rašica	Območje gozdov	Nespremenjena	Naravna	-	-	Majhna	-	-	Primerna
4585	Brezno 1 pri Dovčarju	Rašica	Območje gozdov	Nespremenjena	Naravna	-	-	Majhna	Opaženi	Da	Neprimerna
4586	Brezno 2 pri Dovčarju	Rašica	Območje gozdov	Nespremenjena	Naravna	-	-	Majhna	Opaženi	Da	Neprimerna
8537	Jama Rašiskega škrate	Rašica	Območje gozdov	Nespremenjena	Naravna	-	-	Majhna	Opaženi	Da	Manj primerna

Preglednica 2: Usmeritve za prostorsko planiranje in varovanje habitata.

Maja Zgmajster

USPEŠNO ISKANJE JAM NA VOJAŠKEM POLIGONU POČEK POZIMI 2007/2008

V okviru projekta, v katerem smo ugotavljali naravovarstveno vrednost izbranih vojaških območij v Sloveniji*, sem v letih 2007 in 2008 popisovala netopirje. Nekaj zimskih terenskih dni sem posvetila iskanju prezimovališč netopirjev, torej jam. Ker je šlo za zanimiv, a tudi zahteven teren, sem k sodelovanju povabila kolege jamarje iz DZRJL, ki so se na moje veselje vabilu odzvali. Skupaj smo se največkrat odpravili na vojaški poligon Poček in tem skupnim akcijam posvečam tale zapis.

Terene smo večinoma pričeli ob jutranji kavi pri bencinski črpalki v Prestranku, kjer smo se tudi dogovorili, kaj in kje bomo tisti dan raziskovali. Pozorno branje zapisnikov in opisov dostopov do vhodov v jame je bil namreč nujen predpogoj za uspešnost terenov - izkazalo se je, da so nas koordinate vhodov, kot so bile navedene v katastru jam iz leta 2007, le redko privedle do pravega vhoda v jamo.

V štirih terenskih dneh smo pregledali deset jam, od katerih je bila ena nova, še neregistrirana - poimenovali smo jo »Njuna jama«. Od že znanih jam je imel le Spodmol pri lipah (2431) ustrezno določeno lego vhoda. Rekordanka je bila Jama za Škacovo senošetjo (1794), katere prava lega vhoda je bila kar 390 m zračne črte oddaljena od tiste, ki je bila tedaj navedena v katastru jam! Le vztrajnosti ekipe se je zahvaliti, da smo jo dejansko tudi našli. Vhoda Jame na Turenču (2458) prvi terenski dan nismo našli, saj nas je ustavila noč. A smo bili uspešni takoj na naslednjem terenu -

Na dnu Jame za Škacovo senošetjo je ležala stara granata, ki jo je Andrej z zanimanjem a previdno opazoval (foto: Maja Zgmajster)..

V Darkotovi jami je izza skale pokukal pravi jamski škrat - z maskirno vojaško barvo pobarvani Matija (foto: Maja Zgmajster).

zopet z obilico sreče, saj je bil večji od dveh vhodov preko 250 m stran od lokacije, navedene v katastru. Za 206 m smo popravili še lego Martinovega spodmola (1738), za 95 m lego Vodne jame (2456) in za 10 m lego Brezna pod vasiščem (2459). Te jame imajo na podlagi oddanih dopolnilnih zapisnikov v sodobnih verzijah katastra ustrezno popravljene koordinate vhodov.

Med lepše zakapanimi jamami, ki so bile tudi z vidika številčnosti netopirjev najbolj zanimive, so bile tri jame: Darkotova jama (2893), Brezno pri Darkotovi jami v Kobiljih grizah (2896) in Zakopano brezno v Kobiljih grizah (2895). Vhodi teh jam leže blizu drug drugemu, opažen rov v eni med njimi nakazuje, da sta prvi dve med seboj povezani s prehodnim rovom.

Na dnu mnogih jam so bili razni odpadki, med njimi tudi kosti večjih živali. Da smo na vojaškem poligonu, pa nas je opomnila najdba v Jami za Škacovo senošetjo. V zadnji dvorani jame je ob levi steni, gledano iz smeri vhoda v dvorano, ležala zarjavela, a ne eksplodirana ročna bomba. Impresiven je bil tudi kup odpadkov pod manjšim vhodom Jame na Turenču, ki je bil pretežno sestavljen iz praznih pločevink piva, med katerimi so bile mnoge že častitljive starosti.

Teren poligona Poček je z vidika raziskanosti jam še nezaključena zgodba, ki bi jo bilo vredno nadaljevati, še posebno s tako ekipo, s katero sem sodelovala. Za vsaj po dva dni so se mi pridružili: Andrej Drevenšek, Bojana Fajdiga, Rok in Riko Grecs, Blaž Kurent,

---

Matija Perne, Bojan Šarac in Valerija Zakšek. Vsakemu med njimi sem zelo hvaležna ne le za zavzetost in pomoč, ampak predvsem za prijetno vzdušje, ki nas je spremljalo na vsakem terenu.

*Projekt »Naravovarstveno ovrednotenje izbranih vojaških območij v Sloveniji: primerjalna študija z referenčnimi območji«, je opravljal Nacionalni inštitut za biologijo v sodelovanju z Oddelkom za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Matej Dular

ČISTILNE AKCIJE 2007-2010

Če bi med jamarji napravili kratko anketo z vprašanjem, kakšne jame se jim zdijo najbolj zanimive, sem prepričan, da bi se poleg najlepših, najglobljih in najbolj zamotanih visoko na seznamu znašle tudi najbolj onesnažene. Pogled na spektakularno nagrmdene kupe odpadkov v mrakobi kraške votline namreč deluje precej nadrealistično, buri domišljijo in zbuja radovednost vsaj v tolikšni meri kakor odkritje kakega novega, lepo zasiganega jamskega spleta. Če kup odpadkov sprošča razne soparne vonjave, sicer buri tudi še kaj drugega, a končne fascinacije to ne prizadene bistveno.

Če torej vprašamo povprečnega jamarja, ali bi šel pogledat neko res hudo onesnaženo ogabno jamo, bo najverjetneje naravnost navdušen nad pobudo. Če se bo kasneje izkazalo, da med odpadki celo ni sveže crkovine, bo prav tako navdušen še nad idejo, da bi se vso to jamsko vsebino temeljito raziskalo in inventariziralo, to pa je seveda najlažje narediti tako, da se jo

Tihožitje pasjih ovratnic med čiščenjem Brezna dveh Janezov; fotografija še ne odraža končne situacije (foto: Primož Presetnik).

potegne iz jame in se jo lepo sistematično razpostavi na ogled poleg ceste.

Dejstvo je, da so čistilne akcije med najbolj obiskanimi jamarskimi dogodivščinami, postale so del društvene folklorne in društvenega družabnega življenja. Od zadnjega izida glasila GP so potekale tri čistilne akcije, na katerih smo skupaj očistili 7 jam (menda je bila poleg teh še ena mala čistilna akcija na Lubniku, a o tej ne bi vedel kaj dosti povedat). Pa pojdemo lepo po vrsti.

Sobota, 19. maj 2007, Krim

Brezno dveh Janezov (k.š. 3902) leži povsem ob cesti iz Tomišlja na Krim, zato predstavlja hudo vablivo lokacijo za odmetavanje navlake. Akcijo si bomo zapomnili predvsem po velikem številu pasjih ostankov (galerija pasjih lobanj in ovratnic) ter po zoprnih kovinskih ostružkih, ki so se med izvlačenjem brezupno zataknili v razpoko na vhodu brezna (brez traktorskega vitla ti ostružki ne bi videli deponije). Seveda niso izostali niti vsi drugi klasični tipi odpadkov, vključno z baterijami, hladilnikom, motornim oljem ter eno ročno bombo. Zgodba o slednji, ki je zgroženega pirotehnika pričakala v razstavljenem stanju (in o taistem pirotehniku, ki nikakor ni mogel doumeti, da smo jamarji organizirana anarhija in da inštanca zvana "vodja čistilne akcije", ne obstaja), pa je že ponarodela, a jo prepustimo, naj jo naprej prenaša ustno izročilo. Ker se je 26 pomoči željnih jamarskih mandeljcev na akciji izkazalo kot preveč za eno samo jamo, se je hkrati očistilo še Brezno nad Lopuševo dolino (k.š. 4569), iz katerega se je pobralo večjo količino zdravil in drugega delikatnega laboratorijskega materiala, kar je zanimiva novost celo za vsega gravža navajene veterane čistilnih akcij.

Dva dni pred tem, tj. 17. maja, smo kot preddogodek v čistilno akcijo na osnovni šoli Ig pripravili predavanje o varstvu krasa. Hvala Markotu, da je kljub prazni dvorani v svojem vrhunskem predavateljskem slogu navdušil vsaj nas nekaj prisotnih jamarjev.

Čistilno akcijo je finančno in logistično (odvoz odpadkov) podprla Občina Ig.

Sobota, 17. oktober 2009, Mokrc

Tokrat je bilo ravno obratno, saj smo res nameravali

očistiti dve jami, pa smo na koncu zaradi prevelike količine odpadkov ostali samo pri eni. Šlo je za takrat še neregistrirano jamo zahodno od vasi Škrilje, ki smo jo med akcijo proglasili za »Kaj nam je tega treba?« (jamo namreč), kasneje pa smo jo skladno z doktrino društvene birokratske struje poimenovali Sivčevo brezno - po lastniku zemljišča.

Na začetku 4 m zasmetena luknja se je tekom dneva poglobljala v povprečju za meter na uro (prvo polovico dneva s pomočjo traktorjevega vitla malo več, drugo polovico pa kar na roke nekaj manj), dokler ni konec dneva pri 13 m globine smeti zmanjkalo, na deponijo pa čakalo cca. 15 kubikov kovinske ropotije, med njo tudi staro kolo, star moped, žaga, karjola in šporhet, vse lepo hrustljivo rjavo zarustano.

Bila je to povprečna akcija, ki ni po ničemer posebej izstopala, niti nam ne bo po ničemer posebej ostala v spominu. Finančno in logistično (odvoz odpadkov) je akcijo tudi tokrat podprla Občina Ig.

Sobota, 17. april 2010, Laze na Planinskem polju

Če so se Američani svoje dni hvalili, da je njihova vojska sposobna hkrati bojevati dve veliki vojni in v obeh zmagati, smo za naše društvo ugotovili, da je sposobno hkrati čistiti štiri onesnažene jame in vse štiri tudi očistiti. Resda dve izmed njih v konkretnem primeru nista bili ravno pretirano zasmeteni, ampak ne bodimo zdaj pikolovci.

Zgodba se začne nekaj mesecev pred tem, ko so se po spletu pojavile prve informacije o ideji nekakšne veleprostovoljne akcije, ko naj bi skupinice entuzias-tov po vsej državi na dogovorjen dan zavihale rokave in v svetli zglod širši javnosti počedile, kolikor veliko divjih odlagališč bi se pač v enem dnevu počediti dalo, najbolje pa da kar vsa. Podobna akcija je bila pred tem leta 2008 organizirana v Estoniji in je še kar dobro uspela. Seveda Slovenija zaradi svojih geografskih danosti ni najbolj primerljiva z Estonijo. Pri nas najdeš divje odlagališče v vsaki drugi grapi, polovica od teh je zaradi strmine težko dostopna, jamarji pa se poleg tega tudi zavedamo, da se vseh onesnaženih jam ne bi dalo očistiti tudi v 10 letih ne, kaj šele v enem dnevu. Ampak nič zato, mi bomo čistili svojo jamico v vsakem primeru, pa če bo kaj iz te famozne akcije ali pa ne.

In je bilo. Ko so zgodbo o vseslovenski čistilni akciji končno popadli mediji, je zadeva prerasla pol-privatno linkanje prek spleta in situacija se je na hitro močno spremenila. Odziv v javnosti je presegel vsa pričakovanja in tudi politiki in občinski funkcionarji so imeli naenkrat polna usta podpore. Na dan čiščenja je po uradnih podatkih sodelovalo 270.000 ljudi, odstranjeno pa je bilo 60.000 m³ odpadkov s 7000 divjih odlagališč.

Gradnja skulpture med čiščenjem Sivčevega brezna (foto: Primož Presetnik).

Zakaj vse to omenjam? Zato, ker so bilo društvu zaradi tega prihranjeno precej kolobocij glede iskanja kooperativne občine, odvoza odpadkov, moledujočega vabljenja medijev, pa tudi dvoma o masovni udeležbi članstva ni bilo nobenega. Zaradi vsesplošne evforije nam je bilo vse to tako rekoč vnaprej zagotovljeno. Mi smo samo izbrali primerno jamo ter organizirati piknik. Primerno onesnaženo jamo sta ponudila France Šušteršič in Janez Kanoni, in sicer eno tako lepo ob cesti v bližini Laz, s še več rezervnimi onesnaženimi jamami v bližini. Dogovorjen je bil tudi mali bager ter solidna medijska pokritost, saj so se tega dne ekipe novinarjev ves dan vlačile po terenu in poročale izza vsakega drugega grma.

Jama je bila Globoko brezno (Brezno pri Leskovi ogradi, k.š. 145). S smetmi je bila menda zabita že kakih 30 let. Lotil se je je bager, medtem ko je približno polovica prisotnega članstva peš odkorakala nekaj 100 metrov severno in se ročno lotila čiščenja ostalih treh jam. Teglovka (k.š. 3034) in Jama na Milah (k.š. 2075) sta bili kmalu čisti, Brezno na Milah (3035) pa smo prek škripčevja praznili vse do poznega popoldneva. Takisto smo ročno prek škripčevja počistili spodnjo polovico Globokega brezna potem, ko je bager opravil

Smetarski totem pri Globokem breznu (foto: www.siol.net).

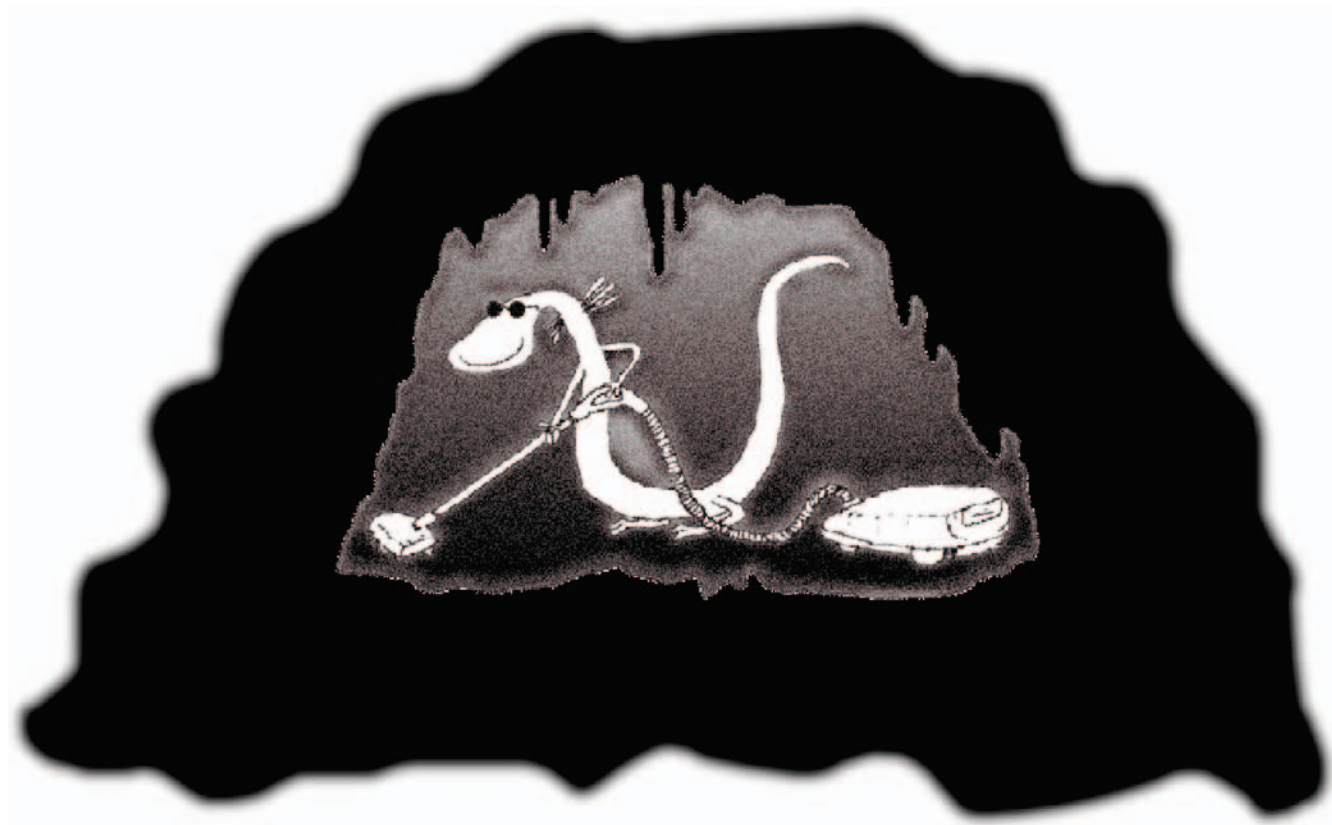
svoje, kolikor je dosegel. Količina in pestrost izvlečenih odpadkov sta bili neverjetni. Na dveh ločenih kupih se je na koncu znašlo prek 35 m³ odpadkov.

Popoldne so nam potem popestrili cigani, ki so se vozili od enega do drugega prizorišča čiščenja in pobirali zbrane kovinske kose ter nam tako nekoliko zmanjšali naše slavne kupe. Tega dne so res prišli na svoj račun.

Od medijev so naši akciji prisostvovali kar dve ekipi RTV (ena radijska in ena od odaje Turbulenca), ekipa

SIOL-a ter ekipa nekega lokalnega medija, pa sem žal pozabil katerega. Znašli smo se v večernih poročilih ter na prvi strani SIOL-ovega spletnega portala.

Zgodba se je nadaljevala s primerno fešto, na kateri je Marjan s pomočjo Tomaca nepozabno odkril svoj boksarski talent (našel je Zavca v sebi, glej duplerico na zadnji strani), in se zaključila junija s postavitvijo krepke lesene ograje na kovinskih nosilcih okoli Globokega brezna. Nemara stoji še dandanes, če je ni kdo vmes že podrl.

Primož Presetnik

OCENA POVPREČNIH NAPAK NAPAČNIH LEG JAMSKIH VHODOV IN DELEŽA NAPAČNIH DOLOČITEV NA PODLAGI PODATKOV S TERENA

Uvod

Osnovni podatki o podzemskih jamah (npr. IZRK 2007) so javno dostopen sloj in nenatančni podatki o legi vhoda otežujejo oz. onemogočajo resno delo na področju prostorskega načrtovanja ali npr. inventarizacij jamskih živali ali pri določanju (za)varovanih območij.

Ni ga resnega jamarja, ki ni vhoda v kakšno jamo iskal najmanj dan ali dva. Morda je pri iskanju celo obupal kljub temu, da se je še tako trudil in je bral originalne opise dostopa, poizkusil jamo najti po koordinatah jamskega vhoda ali pa s poizvedovanjem med domačini. Dokler ta izguba časa spada v prostočasovno aktivnost, se lahko potolažiš, da si pa pač ŽŽR (žrtev žalostnih razmer), ko pa je potrebno službeno najti neke določene jame, pa je izguba časa tudi finančna izguba. Dejstva o splošni nenatančnosti podatkov o legi so se jamarji zavedali in so večkrat poizkušali teoretično zgolj na podlagi nekaterih osnovnih podatkov o jamah, kot so merilo uporabljene karte oz. nadmorska višina, oceniti stopnjo natančnosti leg jamskih vhodov (npr. Verša 1991, Simič 1998, Čekada 2001, Staut & Čekada 2006).

Namen tega prispevka je podati pregled, kateri nizi podatkov o legah jamskih vhodov obstajajo, analizirati razlike med obstoječimi podatki in novimi na terenu (večinoma z GPS aparati odčitanimi) realnejšimi legami vhodov jam, ter predstaviti nekaj primerov posledic nenatančnosti jamskih vhodov.

Nizi podatkov o legah jamskih vhodov

Večina podatkov o legah jamskih vhodov izvira iz jamarskih zapisnikov, ki so jih pisali jamarji zbrani v različnih klubih oz. društvih ali ustanovah. Lege jamskih vhodov so sedaj podane z Y in X koordinato v državnem Gauss - Krügerjevem koordinatnem sistemu. Lege jam so bile določene na zelo različne načine, saj so bile npr. odčitane s kart različne starosti (od avstrogrških vojaških specialk naprej), kart z različnimi merili (npr. od 1:5.000 pa tudi 1:100.000, za podrobnejši zgodovinski pregled glej Simič 1998), včasih pa so bile lege vhodov določene kar po pripovedovanju: »ker se mož, ki nam je kazal jame zelo dobro razume na TTN, je jamo on vrisal« (Morel 1984). V novejših časih pa se je temu pridružila še nekritična uporaba GPS aparatov,

ki lahko v določenih okoliščinah prikazujejo lego z nekaj 10 ali celo 50 m (ne)natančnostjo.

V desetletjih po drugi svetovni vojni sta bolj ali manj vzporedno oz. (ne)usklajeno nastajala dva popolna niza podatkov o jamskih legah (glej Čekada 2001). Delovni seznam jam oz. ljubljanski kataster (nadalje »ljubljski kataster«; npr. Puc 1975, Simič 1998, Šušteršič 1992-1995,) so po oddanem katastrskem gradivu klubov v Jamarski zvezi Sloveniji vodili in izpopolnjevali člani Društva za raziskovanje jam Ljubljana približno do leta 1998 oz. do katastrske številke 7053. Inštitut za raziskovanje krasa (v nadaljevanju Inštitut) pa je vodil svojo evidenco t.i. postojnski kataster (Čekada 2001). Oba niza marsikje nista bila usklajena in Čekada (2001) je ugotovil, da je od 7053 jam le 43% jam imelo identične koordinate ter da je bilo povprečno odstopanje koordinat med katastroma približno 150 m. Pri tem je bilo večje odstopanje pri jamah z nizko katastrsko številko (1-4000 približno 60% odstopanje).

Do leta 2006 se je samostojno vodil še tretji podatkovni niz, ki pa je zajemal samo jame, ki so bile razglašene za naravne vrednote oz. naravno dediščino že pred sprejetjem Zakona o varstvu podzemeljskih jam (Ur. l. RS 2/04). Obsegal je nekaj čez 1550 jam in bil javno objavljen s Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Ur. l. RS 111/04) (v nadaljevanju jamske naravne vrednote). Podatkovni niz so vzdrževali delavci enot sedanjega Zavoda Republike Slovenije za varstvo narave in Agencije Republike Slovenije za okolje (Marko Simič, ustno). Ti so preverjali stanje v naravi in so pogosto popravljali podatke o legi jamskih vhodov na natančnejše pozicije, ker pa so bili večinoma tudi jamarji so te popravke vsaj občasno sporočali v obliki dopolnilnih jamarskih zapisnikov (npr. Simič 1991). Koordinate vhodov jamskih naravnih vrednot so se npr. popolnoma ujemale v 45% primerov s koordinatami evidence postojnskega katastra (IZRK 2004) in le v 25% primerov z ljubljanskim katastrom (Šušteršič 1992-1995). Tako ima lahko ista jama po različnih evidencah kar tri različne geografske lega vhoda (npr. slika 1).

Dejstva o splošni nenatančnosti podatkov o legi jamskih vhodov so se jamarji zavedali (npr. Verša 1991, Simič 1998, 2000, Čekada 2001, Staut & Čekada 2006) in vsaj do leta 2004 je Inštitut v svoji evidenci (IZRK 2004) hkrati navajal tako koordinate

Marijino brezno (k.š. 6) je prav dobro znana jama s katastrsko številko 6 in prav neverjetno je, da je bila lega vhoda še v Osnovnih podatkih o podzemnih jamah (IZRK 2006) za slabe četrto kilometra oddaljena od realnega položaja. Na vsaj 100 metrov se je pravi legi približal podatkovni niz iz delovnega seznama jam, vendar je celo na TK 1:25.000 vrisana natančnejša lega vhoda. Najbolj natančni so bili v tem primeru podatki iz seznama jamskih naravnih vrednot (slika 1).

Slika 1. PrIMER štirih različnih pozicij vhoda Marijinega brezna.

DJS (Delavni seznam jam, Šušteršič 1992-1995), jamske naravne vrednote (Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Ur. l. RS 111/04), IZRK 2006, 2007 - Osnovni podatki o podzemnih jamah 2006, 2007.

postojnskega kot ljubljanskega katastra. Po letu 2005 pa Inštitut po Zakonu o varstvu podzemnih jam (Ur. l. RS 2/04) kot javno pooblastilo letno pripravlja podatkovni niz Osnovni podatki o podzemnih jamah (v nadaljevanju tudi Osnovni podatki), kjer pa žal koordinate iz ljubljanskega katastra niso več navedene. S prej omenjenim zakonom so vse jame tudi postale geomorfološke podzemeljske naravne vrednote in zato so bile vse jame iz Osnovnih podatkov (IZRK 2005) s tam navedenimi (»postojnskimi«) koordinatami vhoda

uvrščene v Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Ur. l. RS 70/06). S tem dejanjem so bile brez preverjanja, katere koordinate so pravilnejše, iz uradnih evidenc praktično izbrisane še koordinate vhodov iz podatkovnega niza jamskih naravnih vrednot.

Ocena povprečne napake pri legi vhodov jam

Primerjal sem koordinate Y in X v Osnovnih podatkih (IZRK 2007) s koordinatami postojnskega katastra (IZRK 2004) in ljubljanskega katastra (Delovni seznam jam iz IZRK 2004) ter jamskih naravnih vrednot (Pravilnik... 111/04). Iz Osnovnih podatkov (IZRK 2007) sem izbral vse jame, kjer je bilo v opombah (IZRK 2006, 2007) zapisano, da so se spremenila polja pri koordinati Y oz. X lege vhoda ali način določitve lege, ali pa se je katera od koordinat razlikovala od koordinat postojnskega katastra (IZRK 2004). Tako sem dobil vzorec 179 jam, na katerih sem opravil navedene primerjave.

Privzel sem, da nove koordinate (IZRK 2007) bolje predstavljajo lego posamezne jame in njihova razlika z zapisi v postojnskem, ljubljanskem katastru in pri jamskih naravnih vrednotah pomeni napako pri izvorni določitvi lege. Za lažjo predstavitev v nadaljevanju uporabljam izraz napaka lege vhoda, ki je iz absolutne napake v osi Y in X samo po Pitagorovem izreku preračunana razdalja hipotenuze. Rezultati so podani v tabeli 1.

Zanimivo je, da so bile lege jamskih vhodov v ljubljanskem katastru (Delovnem seznamu jam, Šušteršič 1992-1995 v IZRK 2004), čeprav ta ni bil posodobljen od 1998, povprečno še vedno bolj določene, kot so to podajali podatki obnavljajočega se postojnskega katastra (IZRK 2004). To dejstvo je še bolj izrazito, če obravnavamo samo podvzorec 159 jam, ki se ponavljajo hkrati v obeh prej omenjenih podatkovnih nizih (tabela 1), kar je tudi pohvala opravljenega dela vzdrževalcev ljubljanskega katastra. Manjši vzorec 59 jam jamskih naravnih vrednot, ki se jim je v zadnjih letih (2004 do 2007) popravilo lege vhodov, je pokazal, da je bil ta niz

Primerjava	IZRK 2004 : IZRK 2007	DSJ (1998) : IZRK 2007	JNV 2004 : IZRK 2007
Št. spremenjenih leg jamskih vhodov	179 (159)	159	59
Povprečna napačna lega [m]	273 (294)	261	288,2
Standardna deviacija [m]	629 (664)	529	537,9
Največja napačna lega [m]	6000 (6000)	4032	2540,9
Odstotek popravljenih leg vhodov [%]	2,2	2,3	3,8

Tabela 1. Nekateri statistični parametri razporeditve napak leg vhoda, pri primerjavi različnih podatkovnih nizov. (DSJ - delavni seznam jam = ljubljanski kataster v IZRK (2004); JNV - jamske naravne vrednote (Pravilnik ...111/04)

podatkov verjetno najbolj neredno dopolnjevan in zato generalno gledano najmanj natančen, kar dokazuje tudi delež popravljenih jam (tabela 1).

Nikakor pa ne gre spregledati dejstva, da je bila pri vseh podatkovnih nizih povprečna napaka lege vhoda več kot četrtilometra!

Napake leg jam iz vzorca (179 jam) sem združil z napakami leg jamskih vhodov (31), ki so jih zabeležili Presetnik in sod. (2007), in pogledal, kakšna je razporeditev velikosti napak po izbranih razredih dolžin (slika 2). Izkazalo se je, da je le približno 35 % obravnavanih jamskih vhodov ležalo oddaljenih manj kot 50 m od danih koordinat.

Glede na terenske izkušnje lahko ocenim, da se pri 50 m napaki jamski vhod še lahko relativno hitro odkrije, zelo težko se ga najde če je napaka do 100 m, in izredno težko, če je napaka do 200. Velikost in lega jamskih vhodov seveda prispeva k opaznosti jame, saj so jame z večjimi vhodi lažje opazne, težko pa se najde npr. jame na strmih pobočjih ali nepreglednem terenu (npr. gosto grmovje). Jamskih vhodov z več kot 200 m napačnimi koordinatami (v našem vzorcu več kot 30% jam) pa se praktično ne da najti brez pomoči natančnega zapisnika ali koga, ki ve, kje je jama, oz. z velike sreče.

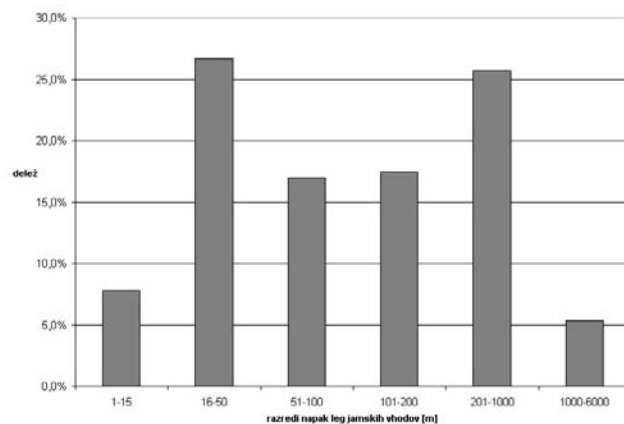
Ocena deleža napačne določitev lege jamskega vhoda

V Osnovnih podatkih (IZRK 2007) je pri 5 % jam navedeno, da je lega nezanesljiva. Vendar so Presetnik in sod. (2007) po preverjanju koordinat 73 jamskih vhodov v Osnovnih podatkih (IZRK 2007) ugotovili, da so bile koordinate jamskih vhodov dokaj natančne pri bolj znanih oz. obiskanih jamah. Kar 42 % (31 jam) pa je imelo v podatkovni zbirki vsaj eno od koordinat za več kot 10 m različno od njihovih terenskih meritev. Verjetno pa je odstotek jam z napačnimi koordinatami v Osnovnih podatkih (IZRK 2007) še dosti večji in verjetno presega 50% delež, saj so Presetnik in sod. (2007) v okviru naloge pregledovali predvsem velike in srednje velike jame, za katere se lahko sklepa, da so bile že obiskane in so zato imele verjetno tudi natančnejše koordinate vhoda.

Primeri nenatančnosti podatkov in posledic

Ocvirkova jama v Štadlerjevem gozdu (k. š. 5384)

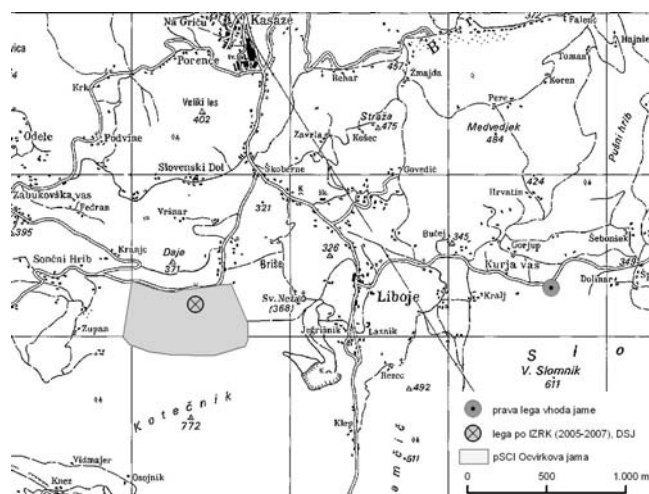
Pri odčitavanju lege na karti se je leta 1978 verjetno zgodila napaka in tako je imela jama tako po podatkih postojnskega katastra (IZRK 2004) kot po ljubljanskem katastru (Šušteršič 1992-1995) za več kot 2 kilometra zgrešene koordinate vhoda. Še več, jama so kasneje še enkrat registrirali pod imenom Štadlerjeva

Slika 2. Razporeditev napak leg jamskih vhodov glede na podane koordinate (IZRK 2004) in kasneje popravlje lege (IZRK 2005, 2006, 2007, Presetnik in sod. 2007).

jama (k. š. 7621).

Posledica: Leta 2003 je bila Ocvirkova jama z okolico zaradi živalstva razglašena za območje Natura 2000 (Uredba Ur. l. RS 49/04, 110/04), pravilnosti lege vhoda pa ni nihče preveril. Tako imamo sedaj majhno 29,516 ha veliko območje Natura 2000, ki se imenuje Ocvirkova jama, vendar sama Ocvirkova jama ne leži znotraj območja (slika 3)! Problem je tako na mednarodnem kot tudi na lokalnem nivoju. Meje območij Natura 2000 je po evropskih določilih skorajda nemogoče spremeniti, saj so območja Natura 2000 varovana območja za določene živalske ali rastlinske vrste ali habitate (npr. jame). Na teh območjih se izbranim vrstam oz. habitatom v primeru načrtovanih večjih posegov, kot so na primer ceste, kamnolomi, novi prostorski plani občin ..., posveča posebna varstvena pozornost, kar pa za investitorje pomeni, da se podaljša in tudi podraži postopek pridobivanja dovoljenj. Skratka,

Slika 3. Prava in napačna lega jamskega vhoda Ocvirkove jame in na podlagi napačnega vhoda proglašeno območje Natura 2000 »Ocvirkova jama«.

hud zaplet (tudi pravni), vendar se tu ne bom spuščal v vse podrobnosti, ki pa bi si s podobnimi primeri zaslužile kakšno natančnejšo obravnavo.

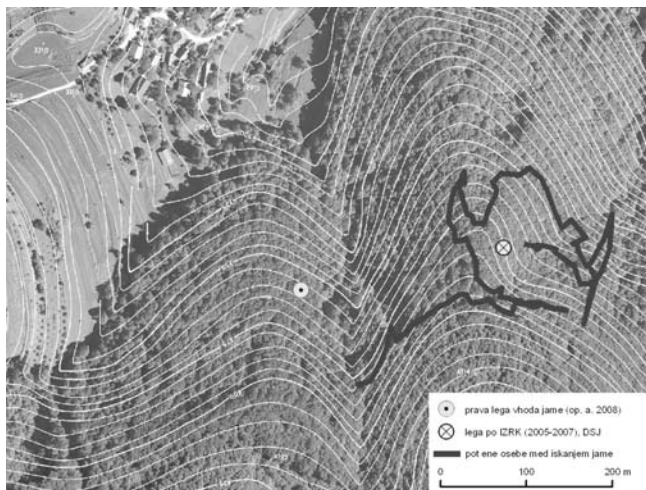
Jama na Leščini (k. š. 669)

Na primeru te jame si pogledjmo »tipično tavanje« in iskanje jamskega vhoda. Jama je ena redkih jam na vzhodu Gorjancev, ki pa ima originalni jamarski zapisnik že iz leta 1939. Na sliki 4 je prikazana pot enega preiskovalca terena okoli domnevnega vhoda. Približno 1,5 kilometra dolga pot je v rahlem dežju trajala več kot 1 uro. Seveda so bili naporu obeh preiskovalcev zaman, ker jama leži na sosednjem hribu. Tik preden sta se preiskovalca že skoraj odpeljala, je na pomoč priskočil domačin in pokazal območje, kjer je jama. Realno je bila jama od izhodišča oddaljena samo 5 minut zložne hoje.

Možna posledica: Vzemimo, da bi kdo hotel posekati gozd in nasaditi vinograd ali pa zgraditi stanovanjsko naselje. Na podlagi obstoječih podatkov (IZRK 2007) bi lahko brez težav dobil dovoljenje za poseg na pobočju, kjer je jamski vhod in obratno bi verjetno imel težave za območje, kamor jamski vhod postavljajo koordinate iz Osnovnih podatkov o podzemnih jamah.

Zaključki

Ocenjujem, da je trenutni delež napačnih določitev leg jamskega vhoda najmanj 50%. Na tej osnovi skupaj z ocenami povprečne napake lege vhoda lahko zaključim, da se 15-20% jam samo po Osnovnih podatkih ne da najti, nadaljnjih 15-20% se težko najde, nekaj čez 15 % pa se kljub napaki razmeroma lahko

Slika 4. Dolgotrajno iskanje jamskega vhoda Jame na Leščini.

odkrije. Ocenjujem, da za približno 30-40% jam velja, da se trenutne koordinate, podane v Osnovnih podatkih o podzemskih jamah, razlikujejo od stanja v naravi za 100 ali pogosto celo več kot 250 m. Ta ocena natančnosti leg vhodov, podana glede na rezultate praktičnih preverjanj leg jamskih vhodov, zelo dobro potrjuje deset let staro teoretično oceno Simića (1998). Ta avtor je namreč samo na podlagi načinov določanja leg jamskih vhodov ocenil, da ima 38 % jam tako slabo podano lego, da jih je potrebno iskati v krogu s premerom vsaj 100 m.

Zbirka Osnovnih podatkov o podzemskih jamah je plod dela številnih generacij jamarjev in vzdrževalcev podatkovnega niza in so jamarji lahko ponosni na plod prostovoljnega kolektivnega dela. Vendar je bila večina podatkov o koordinatah vhodov jam zbranih v času, ko še niso bili splošno dostopni natančni zemljevidi in še niso obstajali natančni sprejemniki GPS. Zato je podatkovni niz Osnovnih podatkov o podzemskih jamah (IZRK 2007) s stališča sodobnega prostorskega načrtovanja trenutno le malo uporaben in pred odobritvami posegov terja preverjanje leg jamskih vhodov na terenu. Zbirka Osnovnih podatkov je javna, saj država plačuje za vzdrževanje podatkovnega niza, zato bi vsi uporabniki upravičeno pričakovali kvalitetnejše podatke. Tako v smislu hitrejšega in boljšega popravljanja leg vhodov kot pri zagotavljanju pregleda nad obstoječimi alternativnimi koordinatami vhodov.

Priporočila

Obstoječi javno dostopni Osnovni podatki o podzemskih jamah (npr. IZRK 2007) žal ne vsebujejo še dodatnih koordinat iz delovnega seznama jam (Ljubljanskega katastra) ali jam naravnih vrednot, ki so se kljub večletnem neosveževanju vsaj še pri stanju leta 2004 izkazale za povprečno natančnejše kot pa t.i. postojnski kataster. Hvalevredno se koordinate z delovnega seznama sicer še najde v e-Katastru (<http://e-kataster.speleo.net/v2/index.php>), medtem ko koordinate iz starega sistema naravnih vrednot poznajo le redki posvečenci. Svetujem, da se oba niza podatkov (Ljubljanski kataster in jamske naravne vrednote) s komentarjem uvrsti v vsakoletno zbirko Osnovnih podatkov o podzemskih jamah, saj so dodatne koordinate lahko zelo koristne pri iskanju jame na terenu.

Za uporabnike bi bilo zelo pomembno zagotoviti preglednejši način predstavljanja, kdaj so bili zadnjič spremenjene oz. potrjene lege vhodov. Trenutno polje (Polja zapisa, ki so bila spremenjena), v katero se zbirajo vse opombe o spremembah, žal ne zadošča za hiter pregled, hkrati pa se lahko zgodi, da vpisi kasnejših sprememb katerega koli polja prepisujejo datum in opombo o spremembi koordinat.

Zahvala

Hvala Marku Simiću (Agencija Republike Slovenije za okolje) za posredovanje šifranta povezave med stariimi številkami jam naravnih vrednot (dol. leta 2006) in katastrskimi številkami ter za druge informacije v zvezi z naravnimi vrednotami in jamskim katastrom.

Viri:

Čekada M., 2001. Neujemanje koordinat jam v katastrskih zbirkah. Naše jame 43 str. 134-136.

IZRK, 2004. Evidenca jamskega katastra, elektronska zbirka. Inštitut za raziskovanje krasi ZRC SAZU, 8308 zapisov o jamah.

IZRK, 2005. Osnovni podatki o podzemnih jamah (april 2005). Inštitut za raziskovanje krasi ZRC SAZU. Izvajanje javnega pooblastila. Naročnik Agencija RS za okolje. Zapisi o 8523 jamah.

IZRK, 2006. Osnovni podatki o podzemnih jamah (marec 2006). Inštitut za raziskovanje krasi ZRC SAZU. Izvajanje javnega pooblastila. Naročnik Agencija RS za okolje. Zapisi o 8726 jamah.

IZRK, 2007. Osnovni podatki o podzemnih jamah (marec 2007). Inštitut za raziskovanje krasi ZRC SAZU. Izvajanje javnega pooblastila. Naročnik Agencija RS za okolje. Zapisi o 9024 jamah.

Morel, S. 1984. Pederska jama. Dopolnilni zapisnik. Datum ekskurzije 11.7.1984. Inštitut za raziskovanje krasi. 1 str.

Presetnik, P., M. Podgorelec, V. Grobelnik, A. Šalamun, 2007. Monitoring populacij izbranih ciljnih vrst netopirjev (Zaključno poročilo). Naročnik: Ministrstvo za okolje in prostor, Ljubljana. Center za kartografijo favne in flore, Miklavž na Dravskem polju. 251 str.; digitalne priloge.

Puc, M. 1975. Delovni seznam jam na ozemlju SR Slovenije. Tipkopis, 194 str.

Simić, M., 1991. Ponor v Klamah (k.š. 1559). Dopolnilni zapisnik 10.10.1991. Društvo za raziskovanje jam Ljubljana, vir: e-Kataster: <http://e-kataster.speleo.net/> [dne. 25.3.2008]

Simić, M., 1998. Analiza kakovosti določanja leg jam v Katastru jam JZS. Naše jame 40: 177-183.

Simić, M., 2000. Osnove uporabe topografskih kart za jamarje. V: Urankar, R., Šušteršič, F., Simić, M., Praprotnik, A.: Ne hodi v jame brez glave. Društvo za raziskovanje jam Ljubljana. str: 91-106.

Staut, M. & M. Čekada, 2006. Preverjanje natančnosti koordinata vhodov v jame. Naše jame 46: 34-36.

Šušteršič, F., 1992-1995. Delovni seznam jam, elektronska zbirka.

Šušteršič, F., 1992. Delovni seznam jam jugovzhodne

Slovenije. Naše jame 34: 74-108.

Šušteršič, F., 1993. Delovni seznam jam južnega dela osrednje Slovenije (The working list of the caves from the southern part of central Slovenia). Naše jame 35(2): 59-99.

Šušteršič, F., 1994. Delovni seznam jam južne Slovenije - dopolnila (The working list of the caves from southern Slovenia - supplements) 112-140.

Šušteršič, F., 1995. Delovni seznam jam severne Slovenije (Working list of the caves from northern Slovenia). Naše jame 37: 98-152.

Verša, D., 1991. Razmišljanja o delovanju Katastra jamske zveze Slovenije. Naše jame 33: 58-67.

Prispevek oddan marca 2008.

Rok Grecs

JAME V OKOLICI KOPRIVE NA KRASU

Nekega pomladnega dne leta 2006 sva se z očetom sprehajala po gmajni v okolici Koprive na Krasu, kjer imava vinograd. Najprej sva hodila po poti, nato pa sva nadaljevala po kraških travnikih. Nenadoma sva na sredini travnika zagledala veliko vrtačo. Sam bi pot nadaljeval po travniku naprej, očeta pa je kar nekaj gnalo proti vrtači. Ko sva šla do roba vrtače, sva na dnu ugledala veliko brezno s premerom 10 metrov. Po poti domov sva se pogovarjala, koliko naj bi bilo brezno globoko. Od nonota Silvana in strica Cirila sem slišal, da naj bi se tukaj nekje nahajalo ogromno brezno z imenom Pipnca, zato sva domnevala, da sva našla to brezno. Sklenila sva, da bi bilo najbolje o tem povprašati na jamarskem društvu. Prek profesorice na fakulteti sem izvedel za kraj in čas delovanja DZRJL. Tako sva se v četrtek odpravila na ferajm. V katastru smo zelo hitro našli brezno z imenom Pipnca in tako sva izvedela, da je to brezno globoko 120 metrov. Ko sva bila že na ferajnu, sva pogledala načrte za jame v bližnji okolici, predvsem za tiste, o katerih mi je kot otroku govoril nono Silvan. Jamarji so ugotovili, da naju zanima širša okolica in ne zgolj globina enega brezna.

Zmenili smo se, da nama priskrbijo podatke o registriranih jamah v premeru treh kilometrov okoli Koprive. Oče je vnesel podatke v karte 1 : 5000, da bova lažje našla jame. V Sežani sva kupila kolesa, da se bova vozila po gmajni, od jame do jame. Že pri prvih jamah sva ugotovila, da sva s pomočjo karte prišla na mesto, kjer naj bi bila jama, a tam jame ni bilo. Najprej sva bila zelo začudena, a sva kaj kmalu ugotovila da podatki niso vselej točni. Tako sva začela pregledovati širšo okolico, sam pa sem o jamah začel poizvedovati pri starejših domačinih, ki dobro poznajo gmajno, ker so tam kot otroci pasli krave. Kar nekaj jam sva našla v oddaljenosti nekaj 100 metrov od dane lokacije. Najprej sva mislila, da so lokacije zamaknjene po nekem ključu, ki bi služil kot varovanje jam pred nepripravi, a sva kaj hitro ugotovila, da to ne drži. S prebiranjem A zapisnikov, predvsem opisa neposredne okolice jame in dostopa, ter z upoštevanjem delovnih koordinat, sva bistveno povečala uspešnost pri iskanju vhodov jam. Postala sva pozorna tudi na geodetske oznake za jame na kartah 1 : 5000, še posebno na tiste, ki sovpadajo z jamarskimi oznakami. Ugotavljava, da v teh primerih prihaja do napak. Na vrhu hriba z imenom Kamna gorica sva na kartah našla geodetsko oznako za jamo

z imenom Šenkova jama. V jamarskem katastru jama s tem imenom ne obstaja. Na vrhu tega hriba ni bila registrirana nobena jama. Zato smo z jamarji odhiteli na ta hrib in izmerili jamo, ki je bila na mestu, ki ga je označevala geodetska točka. Šele poznejše študije načrta jame in ponovni ogledi terena so pokazali, da sta na vrhu hriba dve jami, ki sta po koordinatah locirani 200 metrov stran. Velike težave sva imela tudi pri lociranju dveh jam severozahodno od vasi Skopo. Kljub temu, da sva pregleda širšo okolico in se pogovorila z veliko krajanji Skopega, jam še vedno nisva našla. Ker imata jami italijanski zapisnik, domnevava, da so bile koordinate v naš kataster le prenesene iz italijanskih zapisnikov. Po pregledu italijanskih zapisnikov sva tudi ugotovila, da so lege jam slabo določene, ker so italijanski jamarji uporabljali vojaške karte 1:100 000, ni pa tudi jasno od kje v vasi so vzeli izhodišče za vizure. Ob iskanju teh jam sva celo našla jamo, ki po obliki ni ustrezala italijanskim načrtom. Ker na širšem območju severozahodno od vasi Skopo ni registrirane nobene jame, sva jamo izmerila in napisala A zapisnik. Z obilo težav sva po dolgotrajnem iskanju locirala tudi jame v borovem gozdu severozahodno od vasi Ponikve na Krasu.

Tako sva v letu 2007 oddala 24 B zapisnikov s točnimi koordinatami vhodov za jame v širši okolici Koprive, medtem sva opravila tudi jamarsko šolo in postala jamarja pripravnik.

Rok Grecs

JAMSKI PUJS

Med vasjo Kopriva in Štanjelom na Krasu se nahaja Mahničeva jama. Ker sva bila z Rikotom, mojim očetom, navdušena nad njeno lepoto, sva Primožu Jakopinu - Klocku članu našega društva predlagala, da bi v jami posneli kratki film. Klok je bil takoj za akcijo. Dobili smo se neko poletno nedeljo v Koprivi. Že ko smo hodili proti jami, smo posneli nekaj uvodnih kadrov, kajti narava okoli jame je res prečudovita in nedotaknjena. Riko je opremil jamo, jaz pa sem bil izbran, da se prvi spustim vanjo. Vpel sem vrv v desonder in se začel počasi spuščati navzdol. Klok je vse lepo posnel in nato sem se spustil skoraj do dna 17 metrov globokega brezna. Dva metra nad dnom sem zavohal vonj po divjačini. V naslednjem trenutku je proti meni pritekla mlad divji prašič, ki je dvigal gobec proti meni. Nekaj trenutkov sem le nemo gledal v divjega prašiča in nisem mogel verjeti lastnim očem. Podzavestno sem zablokiral desonder in zelo močno zakričal. Divji prašič se je ustrašil mojega krika in stekel skozi ožino v drugo dvorano, jaz pa sem se prepel in z avionsko hitrostjo odžmaril ven o dogodku poročat Rikotu in Klocku. Odločili smo se, da je treba divjega prašiča spraviti ven iz jame. Klok je poklical jamarsko reševalno službo. Kljub temu, da je bil divji prašič v jami, smo se odločili, da gremo posnet jamo, medtem ko čakamo na jamarsko reševalno službo, ki bo rešila divjega prašiča. Najprej smo se spustili na dno vhodnega brezna, kjer divjega prašiča ni bilo. Skozi ožino smo se spustili v naslednjo dvorano, kjer smo hodili počasi in previdno ter iskali divjega prašiča. Ko sem se usedel na velik kamnit blok, se je proti meni zapodil divji prašič, ki je bil skrit v bližini med bloki. Neskončno sem se ga ustrašil, a je prašič mimo mene stekel proti izhodu, vendar ni mogel skozi ožino v vhodno brezno, ker je tam dvometrska stopnja. Prašič se je obrnil in oddirjal na drugo stran dvorane mimo Klocka po drseči zasigani klančini do dna jame. Ko smo prišli na dno jame, smo našli prestrašenega prašiča, ki je ležal ob ponvici. Tam je počakal jamarsko reševalno službo, ki ga je dala v reševalno vrečo in ga odnesla iz jame na površje. Reševanje divjega prašiča je Klok skrbno posnel, zraven pa je v objektiv kamere ujel tudi kakšen lep kapnik. Na površju so jamarji reševalci predali prašiča lovcem, ki so ga pregledali in ugotovili, da prašič nima nič zlomljenega. V naslednjem trenutku jo je prašič iz lovčevega naročja pobrisal na prostost.

Divji prašič ob ponvici na dnu 53 metrov globoke jame (foto: Primož Jakopin).

France Šušteršič

NOVI IZDAJI ČLANSKE PESMARICE OB ROB

Opozorilo: Mladina pod 18 let sme brati samo v spremstvu staršev in miže!

Vsaka pomlajena izdaja društvene pesmarice me razveseli. Malo zato, ker sem bil vsaj zraven, ko se je rojevalo nekaj še danes najbolj priljubljenih pesmic. Malo pa zato, ker vsaka nova izdaja pesmarice dokazuje, da pravi članski duh še traja. Zatorej: najprej in predvsem najlepša zahvala vsem, ki skrbite, da društvena folklor živi dalje. V oklepaju dodajam, da zahvala vsebuje tudi vzpodbudo za vnaprej.

Žal pa je tako, da se nam lepe stvari zdijo samoumevne in jih običajno jemljemo kar mimogrede. Oglasimo se šele, kadar nam kdo stopi na žulj, oz. kadar ni vse natanko po naših željah. In nekako tako je tudi zdaj. Bralce Glasu podzemlja bi rad opozoril na dve podrobnosti, ki mi nista najbolj všeč.

Prva se tiče pesmarice neposredno. Ne da bi se spuščal v podrobno analizo, opozarjam, da je nekaj izvernih puticističnih pesmic dobilo podtone, ki z izvorno obliko nimajo nič skupnega. Na kratko, so načrtno poprostačene. Od vsega me najbolj moti »Klimba Putik«. Izvirni naslov je seveda »Limbo Putik«. To se vidi že po melodiji, saj smo jo dobesedno pobrali po njega dni zelo znani uspešnici Chubbyja Checkerja »Limbo Rock«. Zakaj ne »klimba«? Zato, ker je to v istem času pomenilo eno najhujših možnih žaljivk. Če si komu rekel »ku.ba stara«, bi med brati lahko pomenilo celo pohvalo, vsekakor pa bi resnih posledic ni izzvalo. Obratno pa je »kl.ba stara« bila najhujša možna žaljivka. Če se zadeva ni razčistila s takojšnjim pretepom, so lahko zamere trajale v neskončnost. Še niso vse pozabljene.

Od kod tedaj taka skrunitev imena našega Velikega duha? To bi predvsem morali povedati avtorji pesmarice, ki so pesem pokvarili. Sam pa lahko ponudim precej verjetno razlago. Prvič zasledimo inkriminirano verzijo nekako sredi sedemdesetih let, tik preden se je pojavil punk. Tedaj je bil drugi veliki pohod rock'n rolla, ki so ga sprožili Beatlesi, že zbledel in epigoni epigonov so si na vse načine prizadevali vzbuditi pozornost. Tudi tako, da nekatere (angleške) pesmice tiste dobe niso drugega kot slabo rimani nabori kletvic in drugih prostaških besed ob komajda organiziranem nabijanju bobnov in basov. Umazani val je do neke mere pljusnil tudi k nam in ni vrag, da ni oplazil tudi sestavljalcev pesmarice.

Seveda zdaj ne pozivam k vsesplošnemu čiščenju dvoumnih besedil. Nekatere pesmice imajo že v izvorniku seksualen nadih in to naj kar ostane. Če jim tedanje »deku.baške akcije« niso prišle do živega, je to najboljši dokaz, da so vredne in sposobne življenja. Moti pa me v tem smislu nekaj drugega. Pred kakimi dvajsetimi leti je izšla pesmarica slovenske pornografske poezije in v njej se je znašlo tudi nekaj naših pesmic. Menim, da je to svojevrstna prevara. Seksualnih namigov v mnogih res ne manjka. Obenem pa je tudi res, da to nikoli ni bilo samo sebi namen. Ob nastanku smo tvorci in pevci preživljali puberteto ter svoje najgloblja doživetja izražali na način, ki smo ga pač bili vajeni. Nehote smo vpletali probleme, ki so nas težili v spodnjem nadstropju. To je naravno. Ni pa to pornografija. Pornografija je skomercializirano tešenje frustracij ostarelih otrok, ki naj bi po pravilih narave svoje tozadevne mladostniške težave že rešili in odživel. Z jamarstvom nima prav nobene zveze. Če še danes navdušeno prepevamo »digidaj« itd. je to nekakšen povratek v tista lepa leta, ko je bilo še vse pred nami. Treba nam je pač oprostiti - vsi smo nekoč bili najstniki.

O drugem bolj na kratko. Zadnja leta sem na več jamarskih manifestacijah poslušal lokalne ansamble, ki so bolj ali manj uspešno prepevali »jamarske pesmi«. Seveda naše, vendar tako predelane, da je izginilo vse, kar bi dišalo po »matici«. K temu ni hitre pomoči. Če so nam skušali ukrasti zgodovino, nič čudnega, da nam hočejo speljati še folkloro. Ampak ker se nismo pravočasno prijavili pri avtorski agenciji - Bog pomagaj, kam smo že padli - se kaj dosti repenčiti ne moremo. Pač - v naslednji izdaji pesmarice naj bo pri vsaki pesmici zabeleženo polno ime avtorja besedila in melodije (če je sposojena, se to pač napiše) ter »rojstno« leto. Dobrodošlih pa bi bilo tudi par vrstic o okoliščinah, kako in zakaj je pesmica sploh nastala. S tem si hujših avtorskih pravic sicer ne bomo pridobili, poštenim ljudem pa bo le jasno, kdo komu krade. Pa še kakšno drobno zanimivost iz društvene zgodovine bomo rešili zanamcem. In da ne pozabim - vzporedno z biblifolško izdajo za ČLANE se mora na društveni domači strani pojaviti tudi elektronska verzija.

Gi-Ci-Pi!

France Šušteršič

MISLI O MATJAŽU PUCU

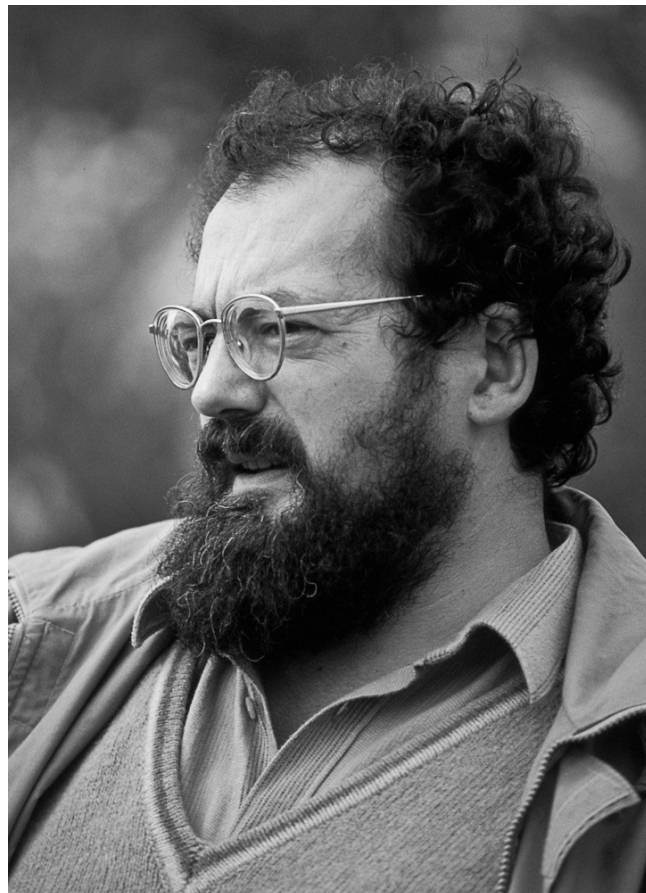
Zgodilo se mu je TO. Zanj je bilo prehod, za nas odhod. Jamarstvo ni čisto povprečna dejavnost. Jamarji odhajamo na svoj način in čeprav se TO praviloma dogaja drugim, se natanko zavedamo, za katerim ovinkom čaka vsakega izmed nas. Nepričakovan zdrš, slab oprimek, napaka pri »štrikanju«, kamen, ki prižvižga po breznu, pretežka brzica ... sifon brez povratka. Tudi snežni plaz ali prometno nesrečo med ekskurzijo, celo histoplazmozo bi vzeli v zakup. Če pa nekoga pokosi kar tako neka bolezen, je pravilo grobo kršeno. Nastala je praznina, zgodila se je krivica. Nečesa ne razumemo več.

Natanko tako doživljam Matjažev odhod jaz. Nisem izgubil le dolgoletnega, odličnega jamarskega tovariša; vzet mi je bil eden najboljših prijateljev. V mojem svetu je nastala slepa pega.

Z Matjažem sva se spoznala v petem razredu (tedaj je bila to še nižja gimnazija, ampak v korist lažjega razumevanja - tudi vnaprej - pišem raje vse po »današnjem«). Hodila sva v pararelki in od začetka ni bil med tistimi, ki bi mi pustili večji vtis. Zasukalo se je šele v sedmem razredu. Takrat smo v našem razredu že imeli jamarski krožek. Lepe marčeve nedelje se nam je na izletu v Vranjo in Skedneno jamo pridružil Matjaž. Z jamama smo hitro opravili in se spustili še pod Stene. Razpršili smo se naokoli in brezuspešno stikali za vhodom v Mrzlo jamo. Pač pa je Matjaž našel vhod v nam neznano jamo, ki smo jo takoj poimenovali Slepa jama (Velika jama Pod Stenami). Zakadili smo se vanjo in Matjaž je prvi priril v zadnjo in edino dvorano. Ko smo se prek Babnega dola blatni vračali proti Lazam, sva z Matjažem začela pogovor o jamah, ki bo trajal vse življenje.

Matjaž se je takoj izkazal z dejanji. Že po nekaj dneh mu je bil krožek premalo. Vpisal se je v jamarsko društvo (naše, seveda) in za nekaj časa postal njegov najmlajši član. Ker mene starši še nekaj let niso pustili blizu, mi je Matjaž postal nekakšen »oficir za zvezo«. Dosti sva pretičala skupaj in odkrila, da si kljub velikim razlikam v značaju deliva cel kup interesov in pogledov. Tudi nejamarskih. Kasneje naju je življenje kdaj pa kdaj vodilo vsaksebi, a sva do zadnjega vedno našla ponoven stik ter nadaljevala, kjer sva prejšnjič končala.

Rdeča nit je vendarle ostalo jamarstvo. Oba je že od začetka pritegovala dokumentacija, predvsem risanje načrtov. Kar nehote sva se uskladila. Mene je bolj za-

nimala tehnična plat, da so načrti »matematično« čim pravilnejši, Matjaž pa je temu ogrodju dal pravo vsebino. In tako je ostalo. Vedno sva se učinkovito dopolnjevala. Karkoli sva v dobrobit jamarstva že počela, on je skrbel za humanistični, jaz pa za tehnični vidik.

Matjažev doprinos je neizmeren. Že to, da je kot po stažu najstarejši član bodoče »zlate generacije« znal zmotivirati prihajajoče novince in zbrati skupino, ki je po nekaj letih slovensko jamarstvo iz kaluže balkanske province spravila v svetovno elito, je enkratna zasluga. Bil je pravi poliglota in na tekočem z jamarsko literaturo v menda vseh evropskih jezikih. Umetniška žilica mu ni dala miru in skoval je pomemben delež pesmic, ki so še danes železni repertoar društvene folklore. Bil je prvi in verjetno najprodornejši urednik Glasu podzemlja. V samozadovoljno slovensko jamarsko »glasilno« dejavnost je zapihal nov veter, lahko bi rekel, pravi vihar. V borbi za društveno moralno in materialno dediščino, ki jo je že takoj po nastanku leta

1962 hotela speljati (današnja) JZS, je stal v prvi vrsti. Njegova poslednja večja usluga društvu je bila, da se je po štiridesetih letih ponovno znašel na istem okopu in se boril enako predano in uspešno kot prvič.

Društvena identiteta je skrita v arhivih, predvsem katastru. Na tem področju je Matjaž naredil daleč največ. Najprej za društvo in slovensko jamarstvo; dva od treh glavnih katastrov (društveni in JZS) sta še danes urejena tako, kot ju je pred več kot tridesetimi leti postavil Matjaž. To pa ima težo tudi na svetovni sceni. Do danes se je pokazalo, da je bil naš kataster svoje dni eden prvih delujočih jamarskih GIS-ov na svetu. Še več - do splošne uporabe računalnikov je brez zmede pokrival največje število jam. Izrabljam priložnost, da o tem povem nekaj več, saj je zgodovina katastra jam tako zelo povezana z Matjažem, da se ju pravzaprav ne da ločiti.

Leta 1960 sem se še kot nečlan s primernim spoštovanjem prvič prikazal v tedanjem društvenem lokalu na Bregu in prosil za podtke o nekaterih jamah pri Slavkovem domu. Člani so mi odprli omaro, v kateri je bil dobrega pol metra debel kup papirja. Rekli so mi, to je naš arhiv in se znajdi. Naslednjič sva brskala že skupaj z Matjažem. To je trajalo, dokler novi vodja katastra, dr. France Osole, fonda ni preselil v svoj laboratorij. Medtem sem se včlanil tudi jaz in z Matjažem sva sklenila pristopiti bolj sistematično. Zbrala sva ves pogum in se oglasila pri strogem Osoletu. Odvedel naju je v laboratorij in nama zabičal, naj se zavedava, s kakšnimi dragocenostmi imava opravka in paziva, kaj počneva. Matjaž je že malo prej začel voditi pošto s dr. Romanom Savnikom (IZRK / šlo je za izmenjavo zapisnikov, o čemer bo še govora). Hitro se je znašel in v kataster uvedel tudi mene. Osole nama je kazal vse večje zaupanje in končno je (mislim da 1966) Matjaž tudi formalno postal vodja katastra, jaz pa njegov namestnik. Osole je kataster ob predaji funkcije preselil v klet (to je bila "legendarna" soba 018 na FF) in nama dal res vso svobodo.

Ko sva z Matjažem "dobila" kataster, sva ga najprej dosledno uredila. Ugotovila sva, da je bila najvišja številka sicer okrog 2600 (čeprav se je JZS že pripravljala na tritisočo jamo), za nazaj pa so zijale praznine, ki so obsegale približno 30% gradiva, ki bi po vseh pravilih moralo biti tam. To je še posebej veljalo za velike jame in tiste, ki jih je po Savnikovem odhodu v pokoj raziskoval IZRK. Prav tako ni bilo od številke 742 (kjer je končal Šerko dvajset let prej) dalje nikakršnega seznama. Matjaž ga je na osnovi zapisnikov sestavil sam. Seveda je članom takoj sugeriral, kam bi bilo koristno hoditi, da se praznine zapolnijo in plaz se je sprožil. Jaz sem na osnovi Matjaževega seznama naredil preglednico, kaj pri kateri jami manjka in to je bila pravzaprav nastavka za bodoči Delovni seznam

jam. Tako sva, hočeš nočeš, postala iniciatorja večine bolj smotrnih akcij na društvu, čeprav nisva bila niti še odbornika. Na sestankih sva uvedla zelo strogo kontrolo, da je bil zapisnik izdelan o vsaki akciji, črne liste dolžnikov lokalu pa so bile samoumevne. Lokomotiva je vsekakor bil Matjaž, ki se mu je poznal nekaj let daljši staž in je bil sploh bolj izkušen.

Naše društvo je začelo načrtno polniti »luknje« v katastru, ob enem pa sistematično iskati tudi nove jame. Dela je bilo čez glavo in k sodelovanju sva pritegnila še Tačko (Marjeto Horvat, poročeno Zajc). Količina materiala, ki je prihajal v kataster z društva, je neznansko narasla, porajajoča se moč pa je prožila odprte konflikte s Postojno. Odprl se je namreč problem tekočih prispevkov drugih društev (tedaj klubov). S sejo »na Šmarjetni gori« spomladi 1963 je novonastala JZS operacionalizirala formalne sklepe ustanovnega občnega zbora 1962. Ker je naše društvo tedaj edino imelo lasten kataster in ta je - ob upoštevanju prej naštetih praznin - pokrival bolj ali manj vso Slovenijo, so bila druga društva obvezana, da vanj (nam) pošiljajo dvojnike svojih zapisnikov. Naše društvo pa je dobilo dolžnost, da vodi kataster, kot se spodobi, in nudi usluge tudi vsem drugim. Ker pa je naše društvo že skoraj deset let bilo v ustnem dogovoru z IZRK, da po eno kopijo zapisnikov dobiva tudi IZRK (ta pa nam pošilja svoje), naj bi po dodatnem (ustnem) dogovoru društva zapisnike najprej pošiljala na IZRK, ta pa bi si jih skopiral in izvornike pošiljal naprej v Ljubljano.

Leto ali dve, dokler je kataster na IZRK vodil še dr. Roman Savnik, je to delovalo. V času, ko ni bilo xeroxa in komaj kaj pisalnih strojev, je zapisnike, ki niso imeli dvojnikov oz. trojnikov, v glavnem kar prepisoval. Ko pa ga je po odhodu v pokoj nasledil dr. France Habe, ki je skoraj istočasno postal predsednik JZS, so se pojavile težave. Savnikovo prakso je spremenil tako, da je pričel redke prejete dvojnike zapisnikov »od drugod« zamenjevati za dvojnike naših zapisnikov. Vendar v Ljubljano dosledno ni več pošiljal materiala o pomembnejših jamah, enako pa ne dvojnikov večine zapisnikov IZRK, ki bi jih prav tako moral. Tendenca, polagoma razmontirati naš kataster in se polastiti dokumentov, je bila več kot očitna. To je seveda opazil že Osole, a si zaradi precejšnje razpuščenosti na celotni jamarski sceni ni mogel dosti pomagati. Resnici na ljubo je treba tudi povedati, da druga društva kar v največji večini zapisnikov sploh niso delala.

Matjaž je vprašanje pošiljanja zapisnikov v imenu društva (to se pravi JKLM, da se razumemo) postavil na UO JZS. Tedaj so njen pretežni del že predstavljala društva, ki jih je iz nič pravkar "ustanovil" F. Habe, ali pa so bila od njega popolnoma odvisna. Zato pritožbe nihče ni resno poslušal. Matjaža je predsednik društva, ki je imelo kočo in turistično jamo, zapisnikov pa ni

delalo (ker tudi raziskovalo ni) na kratko zabil: "Tih' bod', mulc!"

Seveda nam je bilo jasno, da z zadrževanjem zapisnikov nekaterih jam, torej z doziranjem informacij, Habe posega v našo raziskovalno politiko. Operativno; vsebinsko pa ni rečeno, v čigavem imenu. Habe in njegov nadrejeni dr. Peter Habič, sta spretno žonglirala med IZRK in JZS, kjer sta oba bila člana IO, tako da nikoli ni bilo jasno, v čigavem imenu govorita. Danes se zdi samoumevno, da v imenu Akademije niti nista smela. Tedaj pa to ni bilo kar tako razvidno in vsi smo bili prepričani, da nam nagaja »inštitut«. Skratka, dokler je bil predsednik JZS Habe, smo morali zapisnike ostalih društev (ki bi jih strogo po črki morala pošiljati na naš naslov) pribarantati za naše. Ker smo jih mi napravili tudi po petkrat več kot vsi drugi, z IZRK vred, je bila kupčija zelo neuravnotežena. To je trajalo do leta 1972, ko je na čelu JZS Habeto zamenjal dr. Franci Leben, pri katastru IZRK pa Andrej Kranjc. Zadeve so se potem hitro uredile; IZRK je celo oskrbel večino kopij za nazaj. Nekaj pozneje sta JZS in IZRK sklenila pisno pogodbo o izmenjavi zapisnikov med JZS in IZRK, ki je za naslednjih 25 let zagotovila uspešno sodelovanje. Avtor osnutka je bil v glavnem Matjaž.

Takoj, ko je bil kataster nekoliko bolj urejen, se je pokazalo, da so nekatere jame registrirane tudi po trikrat in da IZRK stalno producira nove dvojne številke. Hitro nam je bilo jasno, da je to posledica ureditve po katastrskih številkah. Po dolgotrajni razpravi in mnogih poskusih smo ugotovili, da je resna primerjava "sumljivih" zapisnikov možna le, če je osnovni fond katastra urejen po legah, to je koordinatah. Preden pa smo šli v preurejanje, smo obnovili katastrske obrazce (A, B, E in S). To je bilo predvsem delo M. Horvatove. Pod novim predsednikom JZS, F. Lebnom, je formularje dala natisniti JZS.

Vzporedno je Matjaž delal na najodgovornejši nalogi - vsem jamam v katastru je bilo treba določiti Gauss-Kruegerjeve koordinate. Dotlej so bile lege večinoma določene s polarnimi koordinatami, le te pa odčitane s kart merila 1 : 50 000 ali celo 1 : 75 000. Vojaške specialke v merilu 1 : 25 000 so namreč le nekaj let prej postale dostopne tudi širši javnosti in razen našega društva in IZRK jih ni uporabljal tako rekoč še nihče.

Matjažev posel ni bil toliko v tem, da bi lego jame vnesel na karto s tiskano kordinatno mrežo in odčital številke - to je bilo še najlažje. Dostikrat se je pokazalo, da se polarne koordinate ne ujemajo z lego na priloženi skici, oboje pa ne z opisom dostopa. Če je bilo o jami več zapisnikov, so bili med seboj dostikrat popolnoma "skregani". Matjaž je pazljivo pretehtal vse informacije, ugotovil nelogičnosti in kontradikcije, nazadnje pa se je moral odločiti, katera opcija je prava.

Pri tem mu je neznansko pomagal njegov šesti čut, da se vživi v zapisnikarja in razmišlja po njegovo. Čeprav so pretekla že desetletja in je večina teh jam "dobila" že boljše lege, "Matjaževe koordinate" še vedno niso izgubile vse svoje vrednosti.

Šele potem smo se spravili k pisanju koordinat na obrazce, težo pa sva nosila M. Horvat in jaz, delno tudi Sonja Kovačič (poročena Žunec). Da bi ne nastala drugačna zmeda, smo obenem sestavili knjigo, kjer so bile jame urejene po številkah, zraven pa še ime in koordinate. Abecedno kartoteko po imenih jam je izdelal Jožko Jurečič (Koko), kartoteko kart z legami jam pa Matjaž. Potem smo z udarniško akcijo v nekaj dneh ves kataster preložili po koordinatah in tak je še danes.

Vse to je trajalo približno pet let in lahko smo se lotili samega Delovnega seznama jam. Ob novi ureditvi katastra izpisovanje kartic oz. izpisovanje osnovnih podatkov načelno ni pomenilo večjega problema. Opraviti to za zdaj že skoraj 4000 jam pa ni bilo mačji kašelj. Spet je bilo treba tehtati med imeni na zapisnikih in ocenjevati vrednost podatkov o globinah in dolžinah. Ponovno se je najbolj izkazal Matjaž. Ob Jurečičevi pomoči je v približno dveh letih iztipkal vse kartice. Končno verzijo sem na čisto v slabem mesecu prepisal jaz. S soglasjem ostale ekipe je Matjaž od JZS tokrat dobil finančno nagrado, ki je pokrila morda 20% vrednosti neposredne urne postavke. To je bilo edino delo v katastru, ki je bilo kdajkoli plačano.

Tako urejen kataster je bil seveda dosti učinkovitejši od postojnskega in do leta 1975 se je praktično ves material že stekal na naslov katastra. Torej je trajalo okrog deset let, da se je tok preusmeril. Od 1975 dalje resni vsebinski novi posegi niso bili več potrebni in stroj je pričel teči, vsekakor pa ga je moral kdo vzdrževati. Tedaj se je naša ekipa nekoliko umaknila, čeprav smo do »afere 1983« vsaj pomagali reševati težje probleme. S tem se doba Matjaževega desetletnega bleščečega vodenja katastra pravzaprav neha.

H golemu letopisu moram dodati še nekaj. Matjaž se je prvi v popolnosti zavedel, kam vodi nadaljnji razvoj in kakšne bodo posledice. Dotlej zanemarljivi delež gradiva, ki so ga prispevala druga društva (in ki smo ga morali do leta 1972 dobesedno pribarantati), je pričel v drugi polovici sedemdesetih let hitro naraščati, prihajal pa je vse bolj na naslov JZS. Tako se je odprlo vprašanje dotedanjih izključnih naših kompetenc nad katastrom; na daljši rok, ko bodo naši zapisniki samo še v manjšini, pa tudi samega lastništva. Naj je bil dokument s Šmarjetne gore za nas še tako ugoden (kapitalen dokaz je že v tem, da so v zadnjih nekaj letih "izginile" še zadnje kopije), v popolnoma spremenjenih razmerah je začel izgubljati smisel.

Matjaž je sredi sedemdesetih let - ob polni podpori

ekipe - IO DZRJL večkrat predložil reorganizacijo. Društveni in zvezini fondi naj bi se postopoma ločili. Pri tem bi društveni postali članom bolj dostopni, zvezini pa še bolj zavarovani. Če bi prišlo do preobrata politike JZS in bi ta spet postala sovražna DZRJL, bi to daljnoročno pomenilo večjo varnost društvenih fondov. Obenem bi društveni kataster postal nekakšna vadnica bodočim upravljalcem zvezinega, saj bi se novi kadri seznanili s problematiko najprej tam, kjer je najbolj konkretna in manj zapletena, možne spodrseljaje pa bi lahko takoj popravili s pomočjo zvezinega. Vsa sedemdeseta leta je društveni odbor predlagano reorganizacijo, celotno gledano, zavračal. Slejkoprej se je držal stališča, da dokument s Šmarjetne gore velja za vekomaj. Popustil je šele potem, ki je JZS mimo njega sredstva za kopiranje in s tem ločevanje fondov že odobrila.

Kako se je zadeva za/razpletla, vemo. Res je, da ji v "Matjaževem času" tehnološko nismo bili povsem dorasli. Enako pa je tudi res, da smo zamudili najmanj deset let in da bi - če bi pravočasno poslušali Matjaža - peripetij zadnjih let, ko smo se morali boriti dobesedno za kožo, ne bilo. "Zvezni" pa naj se zavedajo, da bi brez Matjaža in njegove ekipe - ponosen sem, da sem ji pripadal in da nisem bil ravno zadnje kolesce - današnjih preprirov okrog katastra ne bilo. Preprosto, ker bi se ne bilo o čem prepirati. V Sloveniji bi bil samo en jamski kataster, ta bi pa ne bil niti pod kontrolo JZS, niti DZRJL.

Zaključujem z mislijo, da je bil Matjaž enkrat kot človek, kot osebnost, jamar, kot intelektualec. Meni pa prijatelj, ki za vedno ostaja del mojega življenja.

Jurij Andjelić - Yeti

PRŠIVSKA ZGODBA**Obrazložitev**

Zdi se mi, da je na ferajnu močno poudarjeno špicaško obdobje iz 60-tih, 18 let intenzivnega dela na Pršivcu pa manj. Najbrž zato, ker sem bil kot iniciator in glavni akter takratnega delovanja premalo pismen, kar priznam, sem še danes. Botrova jama je bila ena najtežjih alpskih jam pri nas. To, kar smo takrat počeli na frej, si danes vsekakor ne bi privoščili. Jama še do danes ni raziskana do konca, ker je bil naslednje leto, ko smo hoteli iz Gamsove navzgor, podor neprehten, saj se je sam zrušil, kar zopet govori, v kakšne nevarnosti smo se precej lahkomišelnost podajali. Kasneje nam je vetra dajal še Cefizelj. Potrebno je poudariti, da so meandri v Pršivcu brez resnega opremljanja in varovanja milo rečeno nemogoči. V Reneju smo bistveno bistveno manj nevarne odseke zavarovali z vrvmi (Kajliminoge, Rezija), tam pa smo norci plezali kar prosto, vse v duhu takratnega naglega vzpona proste plezarije. Zares smo imeli srečo, da se ni komu kaj resnega pripetilo. Potem se je začel Kanin s Skalarjem, jaz pa sem se začel ukvarjat s hišo na Banjščicah in Pršivec je zamrl.

Zato pošiljam prispevek, ki je bil v okrnjeni obliki objavljen v Planinskem vestniku januarja 1988. Takratni prispevek je bil močno skrajšan in cenzuriran, ter popravljen po takratnih merilih pisane besede. Potrebno je pripisati, da je bil tekst napisan za nejamarje, predvsem smo hoteli takratni alpinistični sceni pokazati, da tudi jamarji nismo od muh.

Tole je originalna necenzurirana verzija. V njej sem poskušal opisati vzdušje takratnih akcij in seveda je zadeva prikazana z osebnega pogleda v tistem času. Gre za kamenček v mozaiku ferajna.

Sobota, 7. novembra 1987

Poldan je. Posedamo na armičih in prežvekujemo. Naša polenjena trupla ne kažejo nobene prave raziskovalne vneme. Giovanni in Pestotnik poživljata sceno s svojimi standardnimi štoski, tu in tam se sliši občasno riganje in poprdevanje. Jana, ki se je že kar navadila na to dokaj tipično jamarsko početje, še vedno občasno dela ksihte. Nekakšno tiho zgražanje. Toto ostaja brez komentarja. Predvsem celotna orkestracija klape zveni v trendu nenehnega spreminjanja trenutno zasedenega položaja, saj vsak želi ujeti čim več žarkov sramežljivega novembrskega sonca, ki nikakor ne

zmore toliko toplote, da bi nas tam zgoraj pošteno ogrelo.

Dve uri kasneje. Še vedno vztrajamo na položajih. Glavni razlog je član Sabolek, imenovani Sabla, ki zamuja v svoji stari navadi. Vse bolj se poraja vprašanje, ali bomo danes sploh šli v jamo.

Za ekipo "Cefizelj" ne bo težav. Jana bo vodja, poleg gresta Giovanni in Pestotnik. Imeli bodo lahko delo. Spustiti se 160 m globoko do brezna Pink panter in vso kramo potegniti ven iz jame. Največ 6 ur dela. Lahko bi se že odpravili, pa se nobenemu ne ljubi na planino Viševnik po vodo. Lenuhi!

Skupina "Botrova" previdno molči. Vsi se zavedamo: kriza bo. Če jamo le razopremimo, bo garanje. V okrnjeni zasedbi pa si o kakšnem raziskovanju ne upam niti razmišljati.

Ko najmanj pričakuješ, pride odrešitev. Izza smreke na ovinku po stezi najprej prifrfoota Sabla, pa za njim še Grega, kar močno spremeni situacijo.

Naslednje odločitve sprejemamo po hitrem postopku, kajti že tako dolge sence smrek in macesnov postajajo še daljše. Kakor da bi želele reči: "Podvizajte se, poletje je minilo!" V nekaj minutah je vse jasno: danes pojdemo v Botrovo trije, poleg mene še Grega in Sabla, jutri, čez kakšnih dvajset ur, pa se nam pridružijo še Čebeluh, Pac in Toto. Pomagali bodo vleči štrike iz jame.

Prestavim se do šotorov, nekoliko umaknjenih s poti, skritih očem naključnih pohodnikov, ki "švicajoče" odsopihajo mimo vhodnega brezna Gamsove naprej proti planini Viševnik, pa najbrž še naprej proti osrčju Triglavskega pogorja, in niti ne slutijo, da se tu dogaja neka čisto druga zgodba, ki bi jo zelo težko vstavili v svoj film.

Pri šotorih Čebeluh že stika za kantami: s Pacom bosta prinesla vodo z Viševnika naravnost pred Botrovo. Grega in Sabla sta že odšla tja. Iz nahrbtnika začnem metati vse, česar v jami ne bom potreboval. Za začetek se znebim spalne vreče. Nato zreduciram hrano. Sledi preverjanje osebne opreme, da slučajno ne bi česa pozabil. V kotu šotora poiščem svoje škornje. Solidno so že izdelani. Guma je mestoma že močno preperela, tu in tam kakšna komaj opazna luknjica. Potem pa naenkrat z grozo ugotovim, da na desnem škornju v višini gležnja zija kar nekaj centimetrov dolga špranja. To mi kajpada ni niti malo všeč, saj prekleto dobro vem, kaj pomenijo mokre noge v alpskih jamah, če preživiš v

njih dvajset ur ali več. Toda zdaj ne morem nič. Na to, da rabim nove, bi moral misliti v Ljubljani.

Po načelu "bo kar bo" zbašem škornje v nahrbtnik, vržem pozdrav cefizlovcem in počasi med drevjem in rušjem izpuhtim v smeri Botrove jame.

Kakšne pol ure jo čez drn in strn maham proti vhodnemu breznu. Gozd, globoke škraplje, prelomi, udornice. Kakšen razbit svet! Še dobro, da smo v zadnjih dveh letih raziskovanja področja severno od Gamsove teren konkretno prečesali. Tako nam je ob tem uspelo setaviti tudi kolikor toliko prehodno varianto, katero pa bi le s težavo opredelil za kozjo stezo.

Med prebijanjem skozi naravne ovire opazujem okolico. Še nikoli nisem v tako pozni jeseni hodil tod. Macesni so se osuli, trava se je čisto posušila. V višinah nad dva tisoč metri se v senčnih legah že kažejo krpe prvega snega. Nebo je temno modro in brez enega samega oblaka. Pobočje, po katerem hodim, je že globoko v senci. Mrzlo postaja. Ponoči se bo ohladilo krepko pod ničlo.

Sem pri vhodu. Na prvi pogled konkretno brezno. Kakšnih dvajset metrov dolga in mestoma tudi več metrov široka navpična odprtina ob prelomu, čez sredino pa počez ležeča od kdo ve katerega viharja podrta velika smreka. Čisto na koncu razpoke pritrjena vrvi, ki izginja v globini.

Samo okolje je prečudovito. Triglav in drugi vrhovi še vedno žarijo v soncu. Spodaj, že zdavnaj v senci, je kakšnih dvesto metrov pod nami, v veliki skledi obdana s smrekami, planina Jezero. V brezvetrju je temno modra, skoraj črna gladina vode spokojno mirna. Na okoli so posejani majhni, nekoč pastirski stanovi; le kočja je nekoliko prevelika, odkar so jo Integralovci po požaru obnovili.

Pristopim k fantoma, ki se udobno nameščena na mehkem mahu pod smrekico ubadata s prehranskimi artikli. Čeprav nisem kaj prida lačen, se jima na povabilo pridružim in si privoščim še nekaj grizljajev. Med tem prilomasti ekipa z vodo. Prisedejo, nato družno pokomentiramo razne dogodke in vmes blebetamo neumnosti. Sabla meni, da bi bilo bolje, če se prestavimo na Debeli vrh, kajti ta je še vedno v soncu in tam je še toplo. Ideja pa taka! Mar se ne bi prestavili raje kar na južno poloblo in tako radikalno rešili problem dolgih noči in mraza? Na koncu moramo le sprejeti realnost. Zebe nas, pa nam ne preostane nič drugega, kot da se spravimo v gibanje.

Vzdušje se zresni in že smo vsak pri svoji jamarski krami, ki kar frči iz nahrbtnikov. Sezujem adidaske in se brzinsko slečem do gat. Brrr... zzebe... V naslednjem trenutku sem že v toplem tankem polipropilenskem podkombinezonu, ki se tesno prilega telesu in življenje je takoj znosnejše. Še dobro, da so izumili tovrstne tkanine. Prijeten za kožo, pa še vode ne vpija. Sledi

natikanje podloženih nakolenčnikov in dodatnih toplih dokolenk. Nato čez obe stopali navlečem še pvc vrečki, iz katerih iztisnem zrak in jih na koncu oblepim z izolir trakom. Čez vse spravim še ene nogavice. S tem upam, da bom rešil problem vdora vode. Zatem navlečem nase še robusten plastificiran kombinezon, ki me bo ščitil pred vodnimi prhami, blatom in ostrimi skalami. Na koncu pa ostane še previdno obuvanje škornjev, da jih ne bi še bolj raztrgal.

Zdaj pa končna faza opremljanja s tehničnimi pripomočki. Najprej nase navlečem plezalni pas, posebej narejen za jamarje. Spnem ga s polkrožnim "mallonom", pred tem pa sem vanj vtaknil še popkovino z vponko, namenjeno varnemu prepenjanju prek pritrdišč vrvi sredi brezen. Za varno vožnjo pa je tu še jamarski vrvni spuščalec "desonder", ki se je po izkušnjah izkazal za najprimernejšo napravo za prostogravitacijske vrvne prevoze. Žimarje za navzgor po vrvi, skupaj s plezalno popkovino in vponkami, pa še jamski "futr", zbašem v transportko. Preostane le še, da si uredim razsvetljava. Karbidovko - mini reaktor, napolnim z gorilnimi elementi: karbid - voda, na "plinski izpust" natakem še gibljivo cevko, ki je povezana z gorilcem na čeladi in vse skupaj skušam spraviti v pogon. Kot ponavadi in v skladu z "mrfijem", zadeva ne deluje. Sledi razdiranje, čiščenje in sestavljanje. Ob ponovnem zagonu začne plamen - luč kazati prve znake življenja. Karbidovko nato pripnem pod pazduho, perverim še rezervno električno razsvetljava, pa če je rešilna folija še na svojem mestu pod čelado in si natakem gumijaste rokavice. Čelada je na glavi, luč gori in nared sem za spust. Tudi Grega in Sabla sta pripravljena, ostali so med tem že zapustili prizorišče. Vidimo se spet jutri, ko bo nov dan.

16:45 ali prava scena se začinja.

Sabla, ki je pobral transportko s hrano in žimarji, "abzajla" čez vhodno brezno. Počakam toliko, da se na prvem svedrovcu prepne, nato mu sledim. Začetni gibi so še nerodni, saj nismo ogreti. Pripeljem se do svedrovca, ki je zabit slabih deset metrov pod vrhom. Sabla se medtem že prepenja čez drugega, kakšnih dvajset metrov pod menoj. S popkovino se priklopim na pritrdišče, z vrvi izpnem desonder, ter ga takoj vpnem na vrvi pod svedrovcem. Nato z vajenim gibom razbremenim popkovino, na kateri sem visel kot kak suhomesnati izdelek v špajzi, izpnem vponko ter ponovno obremenim desonder. Sabla je medtem že pristal na dnu vhodnega šahta in izginja skozi odprtino v steni.

Neslišno drsim po vrvi in se zaziram v nebo nad seboj. Dan počasi izginja, za nas pa to ni več pomembno: še malo in zagrnila nas bo večna noč Zlatorogovega

kraljestva.

Ker mi Grega hitro sledi, ni časa za zabušavanje. Sprostim še drugi svedrovec in pristanem na snegu vhodnega brezna. Zima ga dostikrat toliko nameče, da včasih ostane čez vse leto. Potegnem se skozi okno v steni do naslednje vertikale. Zdaj sem v popolni temi. Našvasam brlo, da bolje vidim, ter zopet opravi manever prepenjanja. Kakšnih petnajst metrov nižje postopek ponovim, nato pa se peljem skoraj trideset metrov čisto po zraku.

Morda bi kdo vprašal, čemu je vzdolž enega brezna toliko pritrdišč? Preprosto zato, ker se vrv ne sme dotikati sten. Med žimarjenjem navzgor se lahko na ostrih robovih predrgne... in potem papa... pa adijo jamarstvo za vse večne čase!

Pristanem poleg Sable, ki si daje opravka s karbidovko - to neverjetno "čudo tehnike" po pravilu ob zagonu nekako noče prav svetiti, rabi svoj čas, da doseže "delovno temperaturo". Ne zadržuje se dolgo in čez naslednjo stopnjo takoj udariva "free cle" ali po domače "prostaka". Znajdeva se v Pavlini dvorani, visokem, skoraj okroglem prostoru s podornim dnom, premera kakšnih dvanajst metrov. Dvorana je dobila ime po lastnici gostilne Pri Pavli, kamor smo člani pred ferajnom pogosto zahajali.

Iz dvorane se jama nadaljuje s kar zahtevnim, približno sto metrov dolgim meandrom. Na srečo ni blaten, zato v njem ni izjemnih težav. Veliko je proste plezarije, nekoliko tlačenja skozi ožine, še najmanj je hoje po dnu. Ob prvem obisku smo morali na enem mestu uporabiti vrv. Meander namreč preseka lepo, trinajst metrov globoko brezno, pa smo ga zato poimenovali Trinajstica.

Medtem se je tudi Grega prikotalil do naju in družno se zapodimo v meander. V začetku še leseni, potem pa - kot naše karbidovke - hitro preidemo na delovno temperaturo, napredovanje po meandru pa je rutinsko, saj smo vsi trije dovolj izkušeni in prekaljeni jamarji.

Čez pol ure smo na koncu meandra, kjer jama doseže globino 150 metrov. Naslednjih 200 globinskih metrov se bomo spustili čez eno samo veliko brezno, prepredeno s številnimi policami. Vrvi so že napeljane in spust bo pravi užitek. Le vstop v brezno je nekoliko neroden: pripet na desonderju se moraš ob vrvi stlačiti skozi špranjasto navpično odprtino, ki se pod teboj zvonasto razširi, podobno je mišolovki.

Drug za drugim se prepenjamo čez svedrovce in dobesedno padamo navzdol.

Na sredi sem. Visoko nad menoj je lučka. Kot droben pajek se spušča v globino in riše kar malo grozljive, pa vendar čudovite sence po stenah. Sabla je že pristal kakšnih 40 metrov pod mano in se prepenja na naslednjo vrv. Mimo mene prši droben slap, ki se razbija na poličkah sredi brezna. Prav zaradi vode svoje padanje

tu še bolj pospešim. Desonder sproti ožema mokro vrv, pa mi voda "šprica" naravnost v obraz. Na srečo je večina pritrdišč izven vodnih curkov.

V globini 310 metrov se za hip ločimo od vrvi. Smo v nekakšnem podzemskem kanjonu: stropa ni videti, morda je kakšnih 80 do 100 metrov visoko, med stene so ponekod zagozdeni ogromni skalni bloki, ki kakor Damoklejev meč grozijo nad nami. Ves prostor je neverjetno akustičen.

Stlačimo se skozi skalni podor. Na drugi strani je široka poševna polica, ki se prevesi naprej v brezno. Zaradi močne akustike in prostornosti deluje rahlo grozljivo. Sledi kratko prepenjanje in 35 metrov vožnje po vrvi proč od razbrazdanih temnorjavih sten.

Meander, dovolj širok, da lahko kratek čas hodiš po dnu. V dolžini kakšnih dvajset metrov iz stropa močno dežuje. Prosto plezanje in vse več vode. Tolmuni pod slapovi postajajo vse globlji in ponekod moramo prav spretno razkoračno manevrirati, da ne štrbunknemo v jezerca.

Smo 380 metrov globoko, v Blatnem dolu. Svoje ime je dobil po neverjetnih količinah nagrmadenega blata. Nekoč je bil tukaj sifon in voda je - skupaj z blatom - zastajala, kasneje pa, ob kakšnem hudem potresu, zarezala meander v globino, tako da je sedaj pot prosta. Blato je ostalo naloženo po stenah in so izprani le deli tik nad vodo. Prav ti meandri so ponavadi zelo ozki in le malo mest je, kjer lahko hodiš po dnu.

... pa spet meander in tri krajša brezna, od katerih mi je najbolj pri srcu Škropilnik. Brrr... Spotoma mi na ostri skali uspe pretrgati še drugi škorenj, tako da meandriranje nadaljujem s skrbno izbranimi besedami. Padejo zlobne pripombe prisotnih, a morala kljub temu ostaja na visoki ravni.

Med potjo se spomnimo Brezna Martina Krpana. Le kako smo ga opremili! Kdor se je spustil do dna in mu je tudi uspelo priplezati ven, je doktoriral iz jamarške tehnike. V meandrih Botrove narediš doktorat iz čarovništva in porpežljivosti. Ure in ure manevriraš skozi blatne špranje in se prepiraš s fiziko. Na vsak način bi rad v praksi ovrigel zakone gravitacije. Pa še uspeva ti! To so trenutki ko se večkrat spomnim alpinistov. Mnogi med njimi kar nekako zviška gledajo na nas jamarje. Semkaj vas povabim, mojstre sedmic in osmic, morda boste potem bolj znali ceniti naše početje!

Kakor koli že, napredujemo hitro in v dobri uri čarovniško obdelamo 200 metrov meandra. Pred nami je, kot je nekoč v TT-ju zapisal Joško Pirnat - Jozl, veliki Bav bav, vendar tokrat ne Ljubljanske, ampak Botrove jame... Nirvana! Tukaj se meander preoblikuje v tipično kanalizacijo: voda je ponekod globoka več kot pol metra, strop pa se na najnižji točki spusti dobrih 30 centimetrov nad gladino. Za posebne dodatne efekte

pa poskrbi še skoncentriran močan prepah. Splaziti se čez in ostati suh pomeni telovadbo posebne vrste, to pa odtehta, kajti temperatura vode je le kakšno stopinjo ali dve nad ničlo.

Pogumno se zapodim v vodno ožino: konec koncev sem enkrat že lezel skozi in ostal suh. Ne vidim razloga, zakaj tega ne bi ponovil. Pa vendar... trenutek nepazljivosti, morda pretirana skrb za noge, zdrs... in že sem z rokama čez komolce v vodi. Sledijo besede, ki jih premore le cirilica, pa vesplošen krohot prisotnih in tolažba, da so vsaj noge ostale suhe. Grega in Sabla sta prišla čez v kolikor toliko normalnem stanju, le transportka je imela plavalne vaje.

Pred nami je najzahtevnejši del jame, skoraj 200 metrov dolgi, izredno zoprni in nevarni Brutalni meander, ki svoje ime prav gotovo zasluži. Ta jemlje moči! Kaj bo šele ob povratku?

Eno uro čaramo do svedrovca, kjer jama doseže globino 500 metrov. Svedrovec sva z Miškom zabila pred poldrugim mesecem. Takrat nismo šli dalje, saj smo bili v jami že 20 ur. Na poznejši odpravi se je uspelo Sabli z ekipo prebiti do konca blatnih meandrov, kjer so spet naleteli na večje rove. Zaradi pomanjkanja časa niso šli dalje. V jami so bili več kot 23 ur. Če bo vse potekalo normalno, danes raziskujemo, vendar pa moramo od svedrovca naprej opraviti še meritve.

Začenja se zamudno opravilo: Sabla vleče meter, Grega odčitava smeri in naklone, jaz pišem in rišem. Toda kaj kmalu se pojavijo tipični stranski učinki. Skozi meander ves čas močno vleče in začenja nas mraziti. V dveh urah se z meritvami pretolčemo skozi blatni meander, oziroma skoraj do konca znanih delov, zebe pa nas kot cucke. Odločimo se za aktiven počitek z ogrevanjem.

Utaborimo se v prostornem rovu poleg jezercu. Prostor je dobil ime Sara, skovanka iz imen prvopristopnikov: Sabla, Rambo, Aladin.

Najprej telovadba: počepi, vihtenje z rokami, suvanje in ruvanje, kar nam zopet požene kri po žilah. Potem si privoščimo jamarsko večerjo. Sabla potegne hrano iz transportke: sir in kruh, pa suhe češplje in arašidi, napolitanke in čokolada. To je klasika, če ni kuhalnika. Za zaključek obeda še obvezna cigareta.

Ura je pol enajstih zvečer

Odločimo se, da nadaljnje merjenje za danes odpade. Gremo čim dlje sledit odprtemu rovu, da vidimo kam vse skupaj pelje? Sabla še doda, da je naprej, v primerjavi s tem kar smo do sedaj predelali, čist simpl. Nič blata, nič vrvi, le prosta plezarija, do konca znanih delov pa še kakih 50 m enostavnega rova. Naprej ni bil še nihče.

Poberemo transportko z nekaj vrvi in kovačije, ki je

ostala tu od zadnjič in se zapodimo po rovu. Že po nekaj metrih nas upočasni plezarija, ki pa je prava poslastica: stene so sprane od vode, meander se razširi, nekje v globini bobni voda. Pretirane nevarnosti za zdrs ni, previdnost pa vseeno ni odveč, saj škornji niso plezalniki, gumijaste rokavice pa tudi ne spadajao ravno v seznam plezalnih pripomočkov.

Dosežemo večjo polico, kjer plezanje ni več izpostavljeno. Smo na mestu kjer se je ustavila prejšnja odprava. Jama se nadaljuje z dokaj širokim poševnim rovom, na desni pa je nekakšna manjša odprtina. Sabla je mnenja, da je najbolje slediti glavni rov, meni pa je bolj všečen manjši odcep, saj vanj sumljivo hudo vleče. Sabla mi zagotovi, da je že zadnjič šel pogledat, ter da gre za nekakšen pritok. Ne pustim se zмести, saj hočem sam preveriti, kam vodi prepah, namreč nazaj po pritoku navzgor najbrž ne!

Jamski sistem

Po vseh štirih se splazim v rov in kmalu nabašem na vodo, ki pridrvi iz meandra na desni in izginja nekam v neznanu. Zagrabi me tisti znani občutek raziskovalne mrzlice. To ni samo pritok, to mora biti nekaj povsem drugega, nekakšen samostojen sistem! Prepahi ne delajo ovinkov!

Po 30 metrih meandriranja se moram ustaviti. V globino pada slap. Vržem kamen. Kakšnih 20 metrov mora biti po občutku. Posvetim z elektriko v temo pod seboj. Obrisi sten in dna spodaj kažejo nekam znano podobo. Pa še velik tolmun. Menda ne? Gamsova? Če je res, potem imamo nov globinski rekord! Vseeno počakajmo.

Med tem se je Grega že pritolkel do mene s transportko. Kam bomo pritrdili vrv? Ne, ne bo treba zabijati svedrovca, na desni je lep rogelj. Nekoliko ga obdelam s kladivom da vrv ne bi zdrsnila. Grega najde še primerno razpoko in zabije varovalni klin. Vse je pripravljeno - le da štrik ne bo prekratek. Obesim se na desoner in počasi oddrsim proti dnu bezna. Med spustom ves čas svetim okrog in ugibam? Te oblike sten v dvorani ne puščajo dvoma! Našli smo povezavo! Gamsova je!

Pred letom sva s Tinetom stala spodaj na podornem grušču in razočarano svetila navzgor. Brez tehnične plezarije s pomčjo svedrovcev, se ni dalo več naprej. Takrat smo upali, da bomo Gamsovo povezali z Breznom Martina Krpana, pa se je izjalovilo - kot že tolikokrat. Sedem let se že pehamo, da bi dosegli novo, večjo globino. Navzdol ni šlo. Iskali smo višje ležeče vhode. Krpan je veliko obetal, pa se je zadeva končala s sifoni 453 m globoko. In zdaj smo tu, na pragu novega uspeha.

Pristanem tik ob jezercu. Zelenkasta gladina da ve-

deti, da je precej globoko. Brž se odpnem z vrvi in stečem proti kotu dvorane. Tam stoji možic, ki sem ga postavil lani. Usedem se na tla. Tolikokrat omenjanih minus 776 metrov je zdaj preteklost. Imamo novo globino, imamo nov rekord! Od vhoda v Botrovo pa do dna Gamsove je višinska razlika 819 metrov. Prijeten občutek, ni kaj. Lepšega darila za svojih 20 let aktivnega jamarskega udejstvovanja si ne bi mogel želeti. Pa še prvi tak jamski sistem pri nas smo dobili. Povezati dve tako zahtevni globoki jami - ni bilo lahko delo.

Tudi oba fanta sta že pristala poleg. Noro se objemamo, skačemo in tulimo, kot da se nam je malo skegljalo. Rekord! Rekord! Rekord!....Hmmm....Saj ni smisel jamarije ravno v rekordih, je pa tiha želja vsakega pravovernega jamarja, da kdaj kakšnega doseže.

Naval navdušenja se poleže in zopet se je treba odločit. Gremo do Masa dvorane, da bo še kdo razen naju s Tinetom poznal dokaj zamotano, pa tudi rahlo nevarno povezavo do Masa dvorane. Res je dobrih 100 metrov do tam, toda le za krepke živce. Nekaj prostega kaminskega plezanja v močno krušljivem, pa prebijanje skozi kočljive skalne podore, kjer ne razumeš, kako da se ti vse skupaj ne sesuje na glavo, in nazadnje še plazenje ob obilici tekoče vode. Brrr!!!

Nedelja, 8. novembra

Polnoč. Sedimo v Gamsovi, na velikih podornih blokih Masa dvorane. Počitek se prileže, saj smo že več kot 7 ur v jami in treba bo misliti tudi na povratek. Na obrazih je že videti znake utrujenosti. Sabla namigne: Še en čik, pa gremo! Meni se prav nič ne ljubi. Pozna se, da sem prejšnjo noč bolj slabo spal, pa bi najraje kar malo zadremal. Hitro preženem perverzno misli, saj bi se ob teh temperaturah preveč ohladil.

Zganemo se. Premikam se kar se da preudarno. Moči bo treba racionalno porazporediti. Do vhoda je skoraj 600 višinskih metrov in še pol kilometra zoprnih blatnih meandrov.

Pol ure nam vzame povratek do dvorane z možicem. Pripravim si opremo za plezanje po vrvi: žimar, krol, pa popkovine in vponke. Med žimarjenjem ocenjujem, koliko moči je ostalo. Za enkrat je vse ok, mi pa intuicija skozi izkušnje šepeta, da bo do ven še trda.

Zopet smo v glavnem rovu Botrove. Vrv smo pustili obešeno, saj bomo prihodnje leto raziskave nadaljevali kar iz Gamsove, to bo olajšalo raziskovanje. Neuničljivi Sabla predlaga, da gremo raziskat še glavni rov. Z Gregcem se upreva. Ker niti argumenti, da ni dovolj časa, da moramo jamo še razopremljati, ne zaležejo, sklenemo kompromis. Po glavnem rovu do prvega brezna, potem pa nazaj. Velja!

Zapodimo se navzdol po lepem, velikem, eliptično oblikovanem rovu, ki se z blagim naklonom spušča v

globino. A veselje ne traja dolgo. Po kakih 200 metrih bezljanja obstanemo. Globoko jezero in na koncu strop, ki izginja pod gladino. Kaj res ne moremo najti alpske jame brez teh trapastih sifonov ujete vode? Nekaj časa razočarano buljimo v vodo, nato obrnemo. Merili bomo prihodnje leto.

Dnevu naproti

V Sari prefilamo brle in nekaj malega vržemo v kljun. Vsakič, ko sem dalj časa pri miru, čutim, da se me loteva spanec. Zganem se in korajžno kaminsko zagrizem v blatne previsne stene špranjastega rova. Brutalni meander izčrpava. Plezamo vsak zase v primerni razdalji, neuničljivi Sabla se prebija z napol prazno transportko. Premikanje je počasno, vsak gib je dobro premišljen, a sem pri svedrovcu vseeno že opazno utrujen.

Pred Nirvano si privoščimo kratek postanek. Vodne ožine se lotimo odločno, a spoštljivo in uspe nam sčarati čez, ne da bi se zmočili. Morala opazno zrasede. Zopet grizemo v meandre.

Ko se približujem Blatnemu dolu čutim, da sem že krepko zdelan. Zahtevnejši detajli so mi pobrali preveč energije. Podplati škornjev drsijo na blatnih stenah, oprijem ni varen. Do Blatnega dola je še čisto malo. Samo iz meandra moram izplezati. Potem bo veliko lažje, nič več blata. Prigovarjam si: še malo se potrudi.

Še zadnji kočljivi metri. Plezam navpično med previsnima stenama. Vse je prekrito z mastnim blatom. Utrujenost mi ne dovoli, da bi se dovolj osredotočil. V trenutku mi na mastni podlagi spodnese nogi. Kot bi za hip obvisel v časovni praznini. Sploh mi ni jasno, kako sem se ujel, da nisem treščil na dno meandra. Na pol obsedim na blatni poševni polici. Prevzame me čudna omotica. Glava omahne in se nasloni na nasprotno steno. Roki mlahavo visita ob telesu. Pogreznem se v spanec. Ne vem, koliko časa je trajalo, je pa gotovo minilo vsaj nekaj minut, preden sem se zopet zbudil in se zavedel, kje pravzaprav sem.

Ponovno se lotim blatnega previsa, tokrat po drugi varianti. Je bolj zahtevna, vendar blato tu ni tako spolzko. Čez rob se potegnem s skrajnimi napori in obsedim na kupu nagrjadene ilovice. Tako počakam na fanta, ki spotoma razopremljata nekaj krajših brezen. Vrvi puščata, pobirata le ploščice in vponke. Čez četrte ure že slišim njuna glasova. Sabli še primem transportko, da lažje izpleza iz meandra.

Ura je pol sedmih zjutraj, ekipa, ki bo pomagala vleči štrike ven, pa se bo spustila v jamo šele ob desetih. Sledi krajši posvet. Sam sem tako fuč, da bom svoje truplo komaj privlekel ven, kaj šele da bi zraven kaj tovoril. Do velikega šahta ni kakšnega posebnega

delo. Tako mene spustita naprej, da se na štrikih ne bi preveč čakali. Sama bosta veliki šaht razopremila le do polovice, potem pa izplezala brez opreme. Delo bo dokončala sveža ekipa.

Sabla si zopet privošči čik. Prav neverjeten je. Koliko energije premore? Odkotalim se naprej, hvaležen sem jima, vidimo se na površju!

Blata ni več, plezanje je veliko lažje in kmalu sem pod brezni. Žimarim počasi. Šlo bo. V velikem kanjonu zopet počivam. Do ven je še 300 višinskih metrov. Žimarjenje je na srečo rutinsko opravilo in ni treba ves čas paziti, da kam ne padeš. Tako viseč na vrvi lahko počivaš kadar koli. Se je tudi že zgodilo, da je kdo od izčrpanosti za kratek čas zaspal na vrvi.

Ob osmih sem na vrhu velikega brezna. Zopet me pošteno utruja, ko se navpično navzgor našim skozi mišnico v meander. V naslednji uri priplezam do Pavline dvorane. Še 80 m žimarjenja in zunaj bom. Čez pol ure sem pod vhodnim breznom. Kakšno olajšanje! Dnevna svetloba, zunaj je nov dan. Še zadnjih 10 metrov. Spet počivam in se oziram v modro nebo nad glavo. Zaslišim glasove, fantje prihajajo.

Pomaham Jorgu, ki se približuje breznu, in se z naporom izvlečem ven. Mlahavo se odpnem z vrvi in ob sedim pod smreko. Nisem zmožen kaj prida govoriti. Povem na kratko o sifonu na koncu, pa o povezavi z Gamsovo in seveda o novem rekordu. Med tem sta tudi Toto in Pac prispela. Čez pol ure izpleza iz jame Grega, takoj za njim še Sabla. Svežo ekipo, ki se spravlja v jamo, čaka trdo delo. Vrvi so napite z vodo, nekatere še na debelo prevlečene z blatom, in kar veliko kosov bo treba potegniti ven, da pripadajoče kovačije ne omenjam.

Še včerajšnji se počasi osvobodimo osebne jamarske navlake in se ponovno spravimo v "civilne obleke". Oprema roma v nahrbtnike, mi pa z njimi odkrevsamo proti šotorom, kjer nas čakajo ostali.

Cefizlovci so svoje delo uspešno opravili. Iz jame so prišli ob enih ponoči in zdaj spijo. Tudi sam se spravim spat, saj se počutim, kot da bi me kdo pošteno premikastil. Neuničljivi Sabla meditira ob ognju.

Spim kako uro ali dve, potem Auf! Treba začeti pospravljati tabor. Za letos smo namreč končali. Vsi šotori in druga oprema skupaj s smetmi mora v dolino. In ko je končno vse pospravljeno, se začne mračiti. Posedamo okoli ognja in se grejemo.

Ob osmih zvečer se privali še druga ekipa iz Botrove. Vse so uspeli zvléči ven.

Težko otovorjeni se kotalimo proti ferajnovemu kombiju, ki je ostal parkiran pod Drčo na koncu pršivske gozdne ceste, in ko je vsa krama zložena v kombiju, je ura devet. Na poti v Ljubljano se ustavimo še na obveznem zaključnem pivu pr Mihovc v Stari Fužini.

Polnoč je, ko odkleпам vrata stanovanja.

Matej Dular

JAMARSKA KRIŽANKA

Za konec pa ponovno križanka. Dimenzijsko in oblikovno že kar tradicionalna, a vsebinsko z vsako številko bolj jamarska in članska. Kdor je ne reši, ta se osmeši.

Lep pozdrav!

SESTAVIL M. D.	OSEBE ZDRUŽENE V BOJU	KRSTA PO DOMAČE (MNOŽINA)		SKUPNO STRANIŠČE	ŠTEVNIK ZA ŠTEVILKO 1	NAJGLOBLJI DEL MITOLOŠKEGA PODZEMLJA		ZRAKEC NASIČEN Z IZPARELO TEKOČNICO	ZELENOMODRA BARVA	ANDREJ DREVENSEK
PRAZNOVANJE 100 LET										
OTA ROŠ			KLASIČNO ŽENSKO IME				ZIDANA STENA			
			DOLINA BLIZU MATERIJE, ZNANA PO JAMI				EDVARD RUSJAN			
GLAVNA JED NA PUTIKOVANJU 2010										PARTIZANSKI KOMANDANT ZAGAR
PRIPADNIK MITSKE HUMANOIDNE RASE (MADŽAR)					ZAMAKNJENO PSIHIČNO STANJE					
					KRISTUS					
DOLINA POD KANINOM							BOHINJSKA JAMA Z OBČASNIM SLAPOM		RAZISKOVALEC PODZEMLJA	
		OSNOVNA FIZIKALNA KOLIČINA								
		ZVOČNO VALOVANJE								
BESEDA, KI NEKAJ OZNAČUJE							BIBLIČNA OSEBA Z NEČISTIMI NAGNENJI			
	OSENI ZAIMEK ZA DRUGO OSEBO MNOŽINE				ZEMLJIŠKA POVRŠINSKA MERA		GOVEJE ZIZE			
	KEMIJSKI INŠTITUT						NOVI SAD			
JAMA PRI DRAŽGOŠAH, ZNANA PO HROŠČIH IN PREBITI USTNICI										
PRVI NEUSPELI LETALEC					STANDARD TV KONEKTORJA					

MARJAN ZAVEC vs. PAUL DELGADO

**IBF WORLD CHAMPIONSHIP
BOXING**

**ARENA STOŽICE
LJUBLJANA**

**PETEK,
18. FEBRUAR 2011
OB 18. URI**

**PREDPRODAJA VSTOPNIC:
PETROL BENCINSKI SERVISI in EVENTIM.SI**

GLAVNI MEDIJSKI SPONZOR: **Dnevnik** **PETROL** *s.Oliver* *mk* *amis* *goods.de* **TOP TEN** **LAMPE** **DBS**